

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Natalia TAVERA ARENAS

KOLOMBİYA – AVRUPA BİRLİĞİ (AB) SERBEST TİCARET ANLAŞMASININ
KOLOMBİYA’NIN DIŞ TİCARETİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Uluslararası Ticaret ve Lojistik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Natalia TAVERA ARENAS

KOLOMBİYA – AVRUPA BİRLİĞİ (AB) SERBEST TİCARET ANLAŞMASININ
KOLOMBİYA’NIN DIŞ TİCARETİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Danışman

Doç. Dr. Olgun KITAPCI

Uluslararası Ticaret ve Lojistik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Natalia TAVERA ARENAS'inbu çalışması, jürimiz tarafından Uluslararası Ticaret ve Lojistik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : (İmza)

Üye (Danışmanı) : (İmza)

Üye : (İmza)

Tez Başlığı: KOLOMBİYA – AVRUPA BİRLİĞİ (AB) SERBEST TİCARET
ANLAŞMASININ KOLOMBİYA’NIN DIŞ TİCARETİ ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 14/05/2019

Mezuniyet Tarihi : 27/06/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kolombiya – Avrupa Birliği Serbest Ticaret Anlaşmasının Kolombiya’nın Dış Ticareti Üzerindeki Etkisi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Natalia TAVERA ARENAS

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	NataliaJulianaTaveraArenas
Öğrenci Numarası	20165265010
Enstitü Ana Bilim Dalı	Uluslararası Ticaret ve Lojistik
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç.Dr. Olgun KİTAPCI
Tez Başlığı	Kolombiya – Avrupa Birliği Serbest Ticaret Anlaşmasının Kolombiya'nın Dış Ticareti Üzerindeki Etkisi
Turnitin Ödev Numarası	1113537516

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin olarak, 16/04/2019 tarihinde tarafımdan Turnitinadlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç %

alıntılar dahil % 4 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

16/04/2019.

(imzası)
Doç.Dr. OLGUN KİTAPCI

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	İİİ
KİSALTMALAR LİSTESİ	İV
ÖZET	Vİİİ
SUMMARY	İX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETİN GELİŞİMİ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER

1.1. GATT Öncesi Ticaret	8
1.2. GATT'ın Kuruluşu	9
1.3. İlk Turlar.....	10
1.4. Cenevre Dillon Turu.....	11
1.5. Cenevre Kennedy Turu.....	11
1.6. Tokyo Turu.....	11
1.7. Uruguay Turu	12
1.8. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ).....	12
1.9. Doha Turu.....	14
1.10. Küresel Ticaret Kapsamında Gelişmekte Olan Ülkeler	15
1.11. Gatt Kapsamında Gelişmekte Olan Ülkeler	16
1.12. Uruguay Turu/Görüşmeleri Ve Gelişme Boyutu	21
1.13. Tarım Sektöründe Uruguay Turu Anlaşması.....	24
1.14. Uruguay Turu'nun Etkileri	25
1.15. Doha Kalkınma Gündemi.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ İÇERİSİNDEKİ YERİ

2.1 AB'nin Küresel Ticaret Politikasındaki Üniter Boyutu	30
2.2. AB'nin Yetkinlik Gelişimi ve Uluslararası Münazarası	32
2.3. DTÖ içerisinde AB'nin Rolü.....	35
2.4. Çok Taraflılık ve DTÖ İçindeki Yeni Ticaret Anlaşma Şekilleri	36
2.5. GATT ve DTÖ'nün AB Üzerindeki Etkisi	40
2.6. AB ve Gelişmekte Olan Ülkeler.....	42
2.7. AB-ACP İlişkisi: Lomé Sözleşmeleri ve Cotonou Anlaşması	43
2.8. AB-Latin Amerika İlişkileri	44
2.9. GATT/WTO Bağlamında/Çerçevesinde Ortak Tarım Politikası	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ--KOLOMBİYA SERBEST TİCARET ANLAŞMASININ KOLOMBİYANIN DIŞ TİCARETİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

3.1. Ticaretin Serbestleştirilmesi ve Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Ekonomik Etkileri Üzerine Literatür İncelemesi	50
3.2. AB-Latin Amerika Ticaret İlişkisi.....	53
3.3. AB ve Milletler Topluluğu İlişkisi	56
3.3.1. AB - Orta Amerika İlişkisi	57
3.3.2. AB-Karayipler Forumu (Cariforum) İlişkisi	57
3.3.3. AB-Mercosur İlişkisi	58
3.3.4. AB-Meksika İlişkisi.....	59
3.3.5. AB-Şili İlişkisi.....	60
3.3.6. AB-Kolombiya ve Peru İlişkileri.....	61
3.4. AB ve Kolombiya arasındaki STA Esaslı Anlaşma	62
3.5. STA uygulamasından sonra AB-Kolombiya ikili ticaretinin gelişim analizi.....	67
3.5.1. Metodoloji (Yöntem).....	68
3.5.2. Verilerin Karşılaştırılmasına Dayalı Ticari Akış Analizinin Bulguları.....	71
3.5.3. K-Aracı Kümeleme Analizinin Bulguları	75
3.5.4. T testi Analizinin Bulguları	78
SONUÇ	81
KAYNAKÇA.....	83
ÖZGEÇMİŞ.....	94

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 GATT Ticaret Turları.....	10
Tablo 3. 1 ABD doları bazında Kolombiya –AB ticaret dengesi.....	73
Tablo 3.2 AB-Kolombiya yatırım akışı ve stokları 2013-2015 (milyon Avro).....	73
Tablo 3.3 AB-Kolombiya'da ikili ticaret hizmetleri 2010-2015 (milyon Avro)	73
Tablo 3.4 Kolombiya tarafından AB TRQ'larının kullanım oranı	74
Tablo 3.5 Kolombiya TRQ'larının AB Tarafından Kullanım Oranı	74
Tablo 3. 6 Ülkelerin STA Öncesi Kümelere Göre Dağılımı	75
Tablo 3.7 Ülkelerin STA Sonrası Kümelere Göre Dağılımı	76
Tablo 3. 8 STA öncesi İhracat ve İthalat Değerleri için Küme Merkezleri (Milyon ABD doları)	76
Tablo 3.9 STA sonrası İhracat ve İthalat Değerleri için Küme Merkezleri (Milyon ABD Doları).....	76

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACP	Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeler Grubu
AEM	Asya-Avrupa Toplantısı
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
A.G.E	adı geçen eser (a.g.e.)
AMS	Toplu Destek Ölçümü
AoA	Tarım Anlaşması
AP	Avrupa Parlamentosu
AT	Avrupa Topluluğu
APEC	Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği
ASEAN	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BİT	Beş İlgili Taraf
BM	Birleşmiş Milletler
BK	Bakınız
BMTKK	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
BRICS	Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika
BTA	Bölgesel Ticaret Anlaşması
CAN	And Milletler Topluluğu
CAP	Ortak Tarım Politikası
CARICOM	Karayipler Topluluğu
CCP	Ortak Ticaret Politikası
CEEC	Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin
CETA	Kanada ile Kapsamlı Ekonomik ve Ticari Anlaşması

CFC	Emtialar için Ortak Fon Komitesi
COREPER	Daimi Temsilciler Komitesi
CPs	Taraf Ülkeler
CRTA	Bölgesel Ticaret Anlaşmaları Komitesi
ÇEA	Çok Elyaflılar Anlaşması
ÇTTÖ	Çok Taraflı Ticaret Örgütü
DB	Dünya Bankası
DDA	Doha Kalkınma Raundu
DSU	Uyuşmazlıkların Çözümü İşlem ve Kurallarını Anlama
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EAC	Doğu Afrika Ülkeleri
EAGÜ	En Az Gelişmiş Ülkeler
ECJ	Avrupa Adalet Mahkemesi
ECLA	Birleşmiş Milletler Latin Amerika
EÇKÜ	En Çok Kayırılan Ülke
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EMU	Ekonomik ve Parasal Birliğin
EPA	Ekonomik Ortaklık Anlaşması
GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GATS	Hizmet Ticareti Genel Anlaşması
GSYİH	Gayrisafi Yurt İçiHasıla
GTS	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi
HİGTA	Hizmetler İçin Genel Ticaret Anlaşması
IMF	Uluslararası Para Fonu
ITO	Uluslararası Ticaret Örgütü

KDB	Karayip Devletleri Birliği
MERCOSUR	Güney Ortak Pazarı
MFA	Elyafıı Tekstil Anlaşması
MFN	En Çok Kayırılan Ülke
MTR	Orta Vadeli İnceleme
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NAMA	Tarım Dışı Pazara Erişim
OECD	İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
QMV	Nitelikli Çoğunluk Oylaması
RTA	Bölgesel Ticaret Anlaşması
SADC	Güney Afrika Kalkınma İş Birliği
SEA	Avrupa Tek Senedi
S&D	Özel Ve Ayrıcalıklı Muamele
SMP	Tek Pazar Program
SSM	Özel Koruma Mekanizmasına
ST	Sözleşme Tarafları
STA	Serbest Ticaret Anlaşması
TBT	Ticarete Yönelik Teknik Engeller
TİFMs	Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Sistemleri
TPRM	Ticaret Politikası Gözden Geçirme Mekanizması
TRIMS	Ticarete İlişkin Yatırım Ölçütleri
TRIPS	DTÖ Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Yönleri Konseyi
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
URAA	Uruguay Turu Tarım Anlaşması

UTÖAK	Uluslararası Ticaret Örgütü Ara Komisyonu
WEF	Dünya Ekonomik Forumu
WTO	World TradeOrganization

ÖZET

Bu tez, küresel ticaret politikalarının tarihsel gelişimini ve AB ve gelişmekte olan ülkelerin rolünü sunmaktadır. Çalışma, GATT/DTÖ ticaret liberalizasyonu çerçeve politikaları dâhilinde AB ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki etkileşimin evrimini ve bunun kalkınma üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Ayrıca, AB'nin ve gelişmekte olan ülkelerin tarihte rolüne ve çok taraflı ticaret sisteminin evrimine ilişkin farklı bakış açıları ve teorik kavramları vurgulamaktadır.

AB ile Serbest Ticaret Anlaşması'nın (STA) yürürlüğe girmesinden sonra gelişmekte olan bir ülkede ticaretin gelişimi, istatistiksel yazılım kullanılarak Kolombiya ve AB arasındaki ticaretin son 8 yılına ilişkin bir Kümeleme Analizi ve Tanımlayıcı Analiz yoluyla analiz edilmiştir. Zaman dilimi, STA'nın 2013'te bloke edildiği tarihten önce ve sonra aynı yılları kapsamaktadır. Dolayısıyla analiz, 2009'dan 2017'ye kadar her iki ortak arasında ihracat ve ithalat verilerini derlemekte ve analiz etmektedir. Analizleri, İkili Ticaret Anlaşmasının etkisini, potansiyel değerini ve zorluklarını inceleyen hükümlerin hem faydaları hem de kısıtlamalarıyla ilgili bir tartışma takip etmektedir.

Bu çalışmanın temel bulgusu, Kolombiya ve AB arasındaki STA'nın Kolombiya'nın kalkınmasını olumlu yönde etkilediğini, ancak ticaretin gelişmesi ve ekonomik büyüme üzerindeki gerçek etkisini belirlemede çalışılan verilerin yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, analiz edilen dönemde küresel koşulların ve ülkenin durumunun, STA ile kararlaştırılan şartlardan daha yüksek derecede ülke ekonomisiyle ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, bu çalışma ticaret anlaşmalarının kalkınmanın büyümesini olumlu yönde etkilediğini ancak üretim sistemlerinin verimliliği ve iç politikalarla belirlendiğini göstermektedir. Ayrıca bu çalışma, daha uzun bir zaman dilimindeki bir analizin daha doğru sonuçlar ortaya koyabileceğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği (AB), Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Bölgesel Ticaret Anlaşmaları, Ticaretin Kolaylaştırılması, Serbest Ticaret Anlaşmaları, Kümeleme Analizi.

SUMMARY

**THE EFFECTS OF THE FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN COLOMBIA
AND THE EUROPEAN UNION ON COLOMBIAN FOREIGN TRADE**

This thesis presents the historical evolution of the global trade policies and the role of the EU and developing countries within it. The paper analyzes the evolution of the interaction between the EU and developing countries within the GATT/WTO trade liberalization frame policies and its impact on development. Also highlights different perspectives and theoretical concepts of the role of the EU and developing countries in the history and evolution of the multilateral trading system.

Trade development in a developing country after the implementation of a Free Trade Agreement with the EU is analyzed by means of a Cluster Analysis and a Descriptive Analysis, using statistical software, upon the last 8 years of trade between Colombia and the EU. The time frame encloses the same amount of years prior and after the FTA implemented with the block in 2013. Hence the analysis compiles exports and imports data between both partners from 2009 to 2017. The analysis is followed by a discussion over both the benefits and limitations of the resulting provisions examining the impact of the Bilateral Trade Agreement, its potential value and challenges.

The principal finding of this study reveals that the FTA between Colombia and the EU positively influenced Colombian development, however to establish the real impact over its trade development and economic growth the studied data is not sufficient. Furthermore, the global conditions and the situation of the country during the analysed period proved to be of higher relevance for the country's economy than the conditions agreed in the FTA. In conclusion the current study suggests that trade agreements do have a positive impact on growth of development but are highly determined by the efficiency of the production systems and internal policies. Also the study recommends that an analysis on a longer period of time would retrieve more accurate results.

Keywords: European Union (EU), General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), World Trade Organization (WTO), Regional Trade Agreements, Trade Facilitation, Free Trade Agreements, Cluster Analysis, K-means.

ÖNSÖZ

Türkiye’de yüksek lisans eğitimi görmemi sağlayan, bana maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğun’a (YTB) verdiği desteklerden dolayı teşekkür ederim.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, başta danışman hocam Doç. Dr. OLGUN KİTAPCI olmak üzere tüm hocalarıma teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Çalışma süresince ve tezimin her evresinde bana destek olan değerli arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince ve Türkiye’de yaşadığım sürece bana hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen yakın arkadaşlarımdan Melike, Yesol, Saba ve Eren’e teşekkür ederim.

GİRİŞ

Son yıllarda, Avrupa Birliği (AB) ve dünya ekonomisindeki diğer önemli aktörlerle birlikte, gelişmekte olan ülkelerin çok taraflı ticaret müzakerelerine ve dünya ticaret politikalarına katılımı ile ilgili kurallar ve modeller zamanla gelişmiştir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün 1994 yılında Uruguay Turu ile kurulmasından beri ve kuruluşun kalkınma ve entegrasyon ile ilgili yeni hedefleri ile birlikte, gelişmekte olan ülkelerin ve en az gelişmiş ülkelerin ticarete ve müzakerelere katılımı önemli ölçüde artmıştır. Böylelikle küresel ekonomik yapı¹ yeniden şekillenmiş ve beraberinde Kuzey-Güney ilişkilerinin² gelişmesine yönelik yeni teşvik araçları getirmiştir.

Son on yılda, gelişmekte olan ülkelerin küresel ticaretteki payı artarak ciddi rakamlara ulaşmıştır³. 2015 yılı ekonomik krizi ve onun olumsuz etkileri, 2015 yılı yakıt ve madencilik ürünlerine yansımış ve bu ürünlerin fiyatlarında düşüş yaşanmıştır. Bu yıl içerisinde gelişmekte olan ülkeler, toplam küresel ticaretin üçte birinden fazlasını; toplam küresel ticaret mallarının %42'sini ve ticari hizmetlerin toplam ticaretinin %36'sını oluşturmuştur⁴. Krizin gelişmekte olan ülkelerin ihracat ve ithalat değerinin toplam değeri üzerindeki olumsuz etkilerine rağmen ticaret ilişkileri büyümeye devam etmiştir (Krizin tüm ithalat ve ihracat genel değeri üzerindeki tüm olumsuz etkilerine rağmen, gelişmekte olan ülkelerin ticaret ilişkileri büyümeye devam etmiştir). Gelişmekte olan ülkelerin toplam ticaret içerisindeki ihracatının %52'si Güney-Güney ticaret anlaşmaları kapsamında gerçekleştirilmiştir⁵. Böylelikle Latin Amerika, Orta Doğu ve Afrika, küresel ticaret politikası içerisindeki rollerine yönelik ilgilerini ve bağlılıklarını kanıtlamıştır⁶. Daha sonra gelişmekte olan ülkelerdeki ticari anlaşmaların konsolidasyonu/desteklenmesi, küresel müzakerelerdeki rollerini güçlendirmiştir. Bu duruma bağlı olarak Nairobi Turları'ndan beri gelişmekte olan ülkeler, yenilenmiş ve bütünleştirici politikaları desteklemekte ve savunmaktadırlar⁷. Yeni müzakere konusu; tarım konusuna ve Kuzey-Güney ilişkilerine yönelik yeni stratejilerin geliştirilmesine özel olarak odaklanmaktadır⁸.

¹Cling, 2014: 210-213

² Gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler ilişkileri

³ DTÖ, 2016: 10

⁴ DTÖ, 2016: 14

⁵ DTÖ, 2016: 14.

⁶Ahnlid ve Elgström, 2014: 80.

⁷ DTÖ, 2015a

⁸Schwab, 2011:104-117

Zaman içerisinde özellikle DTÖ konsolidasyonundan sonra, ticaret akışındaki ve ticari modellerdeki değişimler ve gelişmeler ticaret politikası ortamını etkilemiştir. Ticareti kolaylaştırma araçları arasında yer alan gümrük vergilerinin azaltılması, gümrük prosedürlerinin sadeleştirilmesi, vergi ve kısıtlamaların düzenlenmesi ve en önemlisi DTÖ'nün çok taraflı çerçevesi dışındaki yeni müzakereler ve ticaret anlaşmaları, küresel ticaret gelişimine yönelik ana araçlar olarak düşünülebilir.

Küresel entegrasyona ve gelişmekte olan ülkelerin küresel konulardaki artan önemine rağmen, gelişmiş ülkeler nihai karar vericiler ve küresel sahnede daha güçlü oyuncular olarak yerlerini korumaktadırlar.

AB'nin dünya ekonomisi, politikası ve kalkınmasındaki ağırlığı ve rolü tartışılmazdır⁹. Euro bölgesinde sürekli devam eden gerginliklere rağmen, AB ticaret ve yatırım açısından uluslararası bir süper güçtür¹⁰. Çin ve ABD ile birlikte AB, küresel ekonominin üç büyük merkezinden biridir. 2014 yılı satın alma gücü paritesinin (PPP)¹¹ küresel kayıtlarına göre, AB neredeyse 18,5 trilyon dolarlık (\$'lık) GSYİH'sı ile birlikte dünyanın en büyük ekonomisi olmuştur¹². Ayrıca, Avrupa Topluluğunun birleştirilmesinden beri, AB'nin dünya ticaretindeki payı temsil niteliğinde olmuştur; % 6,9'luk küresel nüfus oranı ile birlikte AB, dünya toplam ihracat ve ithalatının beşte birini oluşturmayı başarmıştır¹³. Şu anda dünyanı en büyük on ticaret ülkesinin yedisi Avrupa Birliği'ndendir¹⁴. Üçüncü ve beşinci sırada yer alan Almanya ve Hollanda, dünya ticaretindeki ilk beş ithalatçı ve ihracatçı arasında yer almaktadır¹⁵. Ayrıca, AB pazarı, küresel ticaret bağlamında büyük önem taşımaktadır. Blok, aynı zamanda, tarımsal malların en büyük ithalatçısı olup gelişmekte olan ülkelerin ihracatının beşte biri için en büyük hedef/varış pazarıdır¹⁶.

Dahası, diğer ekonomilerin AB pazarına bağımlılığı, onun önemini vurgulamış ve küresel etki politikalarının gelişimindeki rolünü güçlendirmiştir. Ayrıca, Ekonomik ve Parasal Birliğin (EMU) elde edilmesi ve Avro'nun 1999 yılında oluşturulması, güçlü ve çok boyutlu bir dış mevcudiyete rağmen AB'ye küresel bağlamda çeşitli roller ve kabiliyetler kazandırmıştır. Buna ek olarak, Soğuk Savaş'tan sonra ve Avrupa değerlerinin¹⁷ desteklenmesiyle birlikte Latin Amerika'daki Mercosur gibi diğer bölgesel entegrasyonlar için de bir model oluşturmuştur. Aynı dönemde AB'de, kalkınma ve refah için dünyaya referans

⁹Barry ve Keith,1999: 25.

¹⁰Gosper 2017: 233.

¹¹ PPP harcama gücündeki farklılıkları ayarlar.

¹² GSYİH verileri Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) alınmıştır (2015b).

¹³ <https://europa.eu> (erişim tarihi: 06.10.2016).

¹⁴ Kennedy, 1993: 260.

¹⁵ DTÖ, 2016: 28.

¹⁶ Avrupa Komisyonu, 2004

¹⁷Bretherton ve Vogler 1999:34.

olmuştur. Ek olarak bloğun, Kuzey-Güney ilişkileri hakkındaki endişesi de, Afrika'daki dekolonizasyon için bir çerçeve/alt yapı sağlamıştır. Bu eylemler, birliğin küresel meseleler üzerindeki etkisini genişletmiş ve küresel ilişkilere yönelik güvenlik sağlayıcısı ve sürdürülebilir büyümenin destekleyicisi rollerini üstlenmesini sağlamıştır. Sonrasında görüşler/öneriler, birliğin beyan ve sorumluluklarının bir parçası¹⁸ olarak kurulmuştur. Bu görüşler, her küresel örgütün resmi bir üyesi olarak farklı boyutlarda refah ve kalkınmayı teşvik eden/destekleyen blok tarafından geliştirilmiş ve uygulanmıştır.

Bununla birlikte, küresel bağlamdaki etkisine rağmen, AB'nin bir kurum olarak niteliği, Birliğin kendine özgünlüğünün/ayrıcılığının geleneksel devletlerle karşılaştırılabilir olmasını sağlamaktadır. Bloğun kendine has özellikleri arasında, bir devlet statüsü ve çok düzeyli karar verme sürecine¹⁹ ve çok sütunlu bir yapıya sahip merkezi olmayan bir uluslararası örgütlenme bulunmaktadır²⁰. Bu nedenle AB'nin doğası/niteliği, uluslararası arenada kavramsallaştırması zor olan bir dış politikanın sahibi olarak onu diğerlerinden ayırmakta ve küresel ticareti belirlemekte ve etkilemektedir.

Dolayısıyla, AB'nin küresel ticaret politikasındaki önemli rolü ve kalkınmaya yönelik politikalar üzerindeki etkisi nedeniyle bu tez, AB'nin Dünya Ticaret Örgütü ve özellikle gelişmekte olan ülkelerle olan ilişkisi bağlamında uluslararası bir ticaret aktörü olarak rolünü analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu araştırma, gelişmekte olan ülkelerin küresel ticaret politikaları ve modellerinin gelişiminde oynadığı rolü analiz etmeye çalışmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, mevcut ve gelecekteki ticaret bağlamında büyük etki ve önem taşıyan aktörler olarak, küresel kalkınma ve gelişmeye yardım kapsamında/çerçevesinde daha iyi Kuzey-Güney entegrasyon stratejileri talep etmektedirler. Bu stratejiler, küresel ticaret gelişimi ve çok taraflı entegrasyon için dönüm noktası olarak kabul edilen çok taraflı ve iki taraflı ticaret anlaşmalarının uygulanmasını içermektedir. Bu belge aynı zamanda bu müzakerelerin gerçek kalkınma üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

AB'nin rolü düşünüldüğünde, birliğin ticaret politikası ve zaman içindeki evrimi, onun ticaretin gelişimi içerisindeki tutarlı uyumunun muhtemelen en iyi örneğidir. GATT ve daha sonra DTÖ'nin kurulması ile birlikte; AB, uluslararası ticaret rejimindeki değişiklikleri teşvik eden/destekleyen küresel lider olarak potansiyelini geliştirmiştir. Bloğun en önemli stratejileri arasında yer alan Ortak Ticaret Politikası, gümrük birliğinin kurulması ve EMU kapsamında

¹⁸Avrupa Komisyonu, 1998.

¹⁹Princen ve Knodt, 2003: 196

²⁰Avrupa Birliği Antlaşması, 1993, Birlik örgütünü üç sütun altında, Yunan tapınaklarına paralel olarak/benzeterek; Topluluk ya da AT sütunu, CFSP sütunu ve Adalet ve İçişleri ile ilgili üçüncü sütunun altında düzenler.

Euro/Avro'nun oluşturulması, AB'ye GATT'ın²¹ ve sonrasında DTÖ'nün liberalleşme çabalarında önemli bir rol vermiştir. DTÖ birliğin ticari politikası ve üyelerin bireysel koltuklarına ek olarak kendi üyeliği bağlamında AB, dünya siyasi ekonomisinde stratejik işlevler gerçekleştirmeyi başarmıştır. AB, gerçekten de bölgeler arası anlaşmaların geliştirilmesi, anlaşmazlıkların çözülmesi ve piyasa düzenleme konularında çok önemli bir katılımcıdır²². Ayrıca, küreselleşme ve ekonomik karşılıklı bağımlılık döneminde de “sivil güç” olarak AT dünya meselelerinde yapıcı bir rol oynamaktadır²³.

Kuruluşlarından beri GATT ve DTÖ, ticareti kolaylaştırmayı ve dünya çapında büyümeyi teşvik etmeyi amaçlamıştır. Bununla birlikte, AB, ABD, Japonya ve son on yılda Çin'in dünya ticaretinin en önemli aktörleri olması ışığında; dünya ticaret politikaları, önde gelen ekonomilerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde geliştirilmiştir. Ama yine de sözde gelişmiş ülkeler, müzakere ve politika geliştirme sürecindeki gelişmekte olan ülkeleri ve LDC'leri ele almaktadır. Özel ve Ayrımcı Muamele, En Çok Gözetilen Ulus (MFN) gibi politikaların desteklenmesi, GATT/DTÖ'nün gelişmeye/kalkınmaya yönelik geliştirdiği temel politikalardan bazılarıdır. Ne yazık ki bu politikalar; gelişmekte olan ülkeleri desteklerken, bu ülkelerin müzakerelere aktif katılımları olmadan²⁴ ve sonrasında onların gelişimleri için gerçek bir fayda sağlanmaksızın kabul edilmiştir. Ancak DTÖ'nin kurulmasıyla birlikte kalkınmaya ve gelişmekte olan ülkelere yönelik yeni bir odak oluşturulmuştur. Bu prensip kapsamında, tüm üyeler için ve özellikle gelişmekte olan ülkeler için piyasaya uygun erişim, WTO tarafından belirlenen sistemde temel endişe konusu olmuştur²⁵. Bu yeni bakış açısında gelişmekte olan ülkeler, hem küresel ekonomiyi etkileyen hem de ticaret sistemini yeniden şekillendiren Uruguay ve Doha Turları'nda daha aktif bir rol oynamışlardır. Birincil kaynaklara yadsınamaz ilgisi ile birlikte gelişmekte olan ülkeler, tarife indirimlerini ve tarımla ilgili politikadaki değişiklikleri hedeflemiş ve çabalarını bu yönde merkezileştirmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerin ve LDC'nin ortak ilgisi; tarımın müzakerelere dâhil edilmesini, Çok Elyafı Tekstil Anlaşması'nı (MultifiberArrangement- MFA) aşamalı hale getirme taahhüdünün verilmesini ve DTÖ çalışma çerçevesi içerisinde çok daha güçlü bir anlaşmazlık çözümü anlaşmasının yaratılmasını sağlamıştır.

DTÖ'nün Uruguay Turunda yaratılması ve sonrasında Doha turu müzakereleri, gelişmekte olan ülkeler için ticaret entegrasyonuna yönelik bir dönüm noktası olmuştur. Bu başarıyı, gelişmekte olan ülkeleri aktif olarak dâhil etmeyi hedefleyen ancak hiçbir zaman

²¹ Bretherton ve Vogler 1999:74.

²² Smith, 2004: 230.

²³ Duchene, 1972: 43-44

²⁴ Mattoo, 2000: 471

²⁵ Dhar, 1997: 152-154

anlamli politikalar elde edemeyen basarisiz birkaç müzakere izlemiştir. Önceki müzakereler ve özellikle de Seattle Bakanlık fiyaskosu²⁶, tekrarlanmaması gereken tarihsel başarısızlıklar haline gelmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü, Kuzey ve Güney arasındaki ticaret müzakerelerine ilişkin yeni hedefler ve farklı bakış açıları ile birlikte, gelişmekte olan ülkeler için ilerideki gerçekleştirilecek turlarda ve müzakerelerde daha faydalı olması beklenmektedir. Uruguay Turu ile Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulmasını başarılmıştır ve Doha Turu da, Tarım'ın müzakerelere dâhil edilmesini sağlamıştır. Ticaret müzakerelerinde tarımı ele almak, ticaretin liberalleşmesine/serbestleşmesine ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına yönelik büyük bir başarıdır.

Ticari entegrasyona yönelik küresel çabalara ve kalkınma ile ilgili konular üzerinde gelişen bir gündeme rağmen, 2007 mali krizi, ticaret politikalarını oldukça etkilemiştir. Krizin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkisi, ticaret hacimlerinin ve fiyatlarının şiddetli/sert değişikliklerinde yoğun olarak görülmüştür. Sonuç olarak politika yapıcılar, iç pazarları güçlendirerek, ihracat büyümesine yönelik ticaret stratejilerini²⁷ yeniden şekillendirmeye odaklanmışlardır. Teorik olarak daha iyi üretim sistemleri, ticaretin liberalleşmesini ve ardından da ticaret açığını azaltmayı destekleyecektir. Ticaret politikası serbestleştirilmesi/liberalizasyonu, iyi yapılandırılmış iç politikalar kapsamındaki ticaret politikalarının ve mevcut hükümlerin en uygun kullanımı olarak görülmektedir. Bir strateji olarak ticaretin liberalleşmesi/serbestleşmesinin, makroekonomik dışsal değişimlere karşı savunmasızlıklarını azaltarak, ülkelerin krize karşı hassasiyetlerini azaltmakta olduğu görülmektedir²⁸. Bununla birlikte, strateji ithalattan ziyade ihracat üzerinde odaklandığı için, gelişmekte olan ülkeler için tamamen faydalı olmadığı kanıtlanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin ve LDC'lerin ticaret dengesinde, ithalatın payı ihracatın payından daha fazla olduğu için sürdürülebilir büyümenin elde edilmesi için; ithalatın ve üretim sistemlerinin daha iyi bir şekilde yönetiminin sağlanması ile birlikte ihracat teşvik politikalarını adapte eden stratejiler dikkate alınmalıdır²⁹.

İhracat rekabet gücü ve endüstriyel kalkınma; sadece piyasa açıklığı ve liberalleşme önlemlerinin bir sonucu olmayıp piyasa serbestliği ve ekonomik sistem reformları

²⁶ Yerli ABD politikaları, AB ile ABD arasında tarımsal liberalleşme konusundaki büyük farklılıklar, özellikle gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkeler tarafından dayatılan gündemi dikkate almaktaki isteksizlikleri ve müzakere süreçlerine ilişkin genel memnuniyetsizlikleri Seattle Bakanlık başarısızlığının başlıca nedenleri arasındaydı. Aslında bunun yeni bir tur için başlangıç müzakeresi olması gerekiyordu.

²⁷Rodrick, 2009 Gnanonon'da belirtilmiş, 2016: 70.

²⁸Gnanon, 2016: 84.

²⁹ Abbas, 2014: 219-220

konularındaki ortak ulusal çabalardan da kaynaklanmaktadır³⁰. Bu sebeple, küresel ticaret sistemine aktif olarak katılmak ve bu sistemden faydalanmak için uluslar; küresel arenada rekabet edebilmek amacıyla yerel/iç gelişimi ve daha iyi üretim sistemlerini desteklemelidirler. Gelişmekte olan ülkeler ve LDC'ler, böylelikle mevcut ticari politikalar ve hükümlerden yararlanırken aynı zamanda içsel üretken sistemlerini güçlendirmeye devam edebilmelidir. Ayrıca, daha yüksek rekabet edebilirlik seviyelerine ulaşılması ile birlikte, DTÖ'nün çok taraflı çerçevesi altında yeni ticaret müzakereleri ve anlaşmalarının teşvik edilmesi, Tek Girişim/Taahhüt ilkesi, bölgesel ve ikili ticaret anlaşmaları gerçekten kalkınmayı destekleyebilecektir.

Küresel farkındalık ve teorik yaklaşımlara rağmen, gelişmekte olan ülkeler ve LCD'ler tarafından daha iyi yerel politikalar ve içsel büyüme elde edilinceye kadar; tercihli şartlar ve hükümler kapsamındaki/çatısı altındaki ticaret anlaşmaları ve bölgesel ticari blokların geliştirilmesi ticaret bazında kalkınmaya yönelik en iyi stratejilerdir.

Mercosur, And Milletler Topluluğu, Afrika, Karayipler ve Pasifik Devletleri (ACP), BRICS, Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ve gelişmiş ülkeler ile gerçekleştirilen Serbest Ticaret Anlaşmaları ve ikili müzakerelerin uygulanması şu an için ticaretin teşvik edilmesi, büyümesi ve geliştirilmesine yönelik en iyi stratejilerdir³¹.

Takip eden bölümlerde hem AB'nin hem de gelişmekte olan ülkelerin küresel ticaret politikası yapısı içerisindeki gelişimi analiz edilecektir. AB'nin küresel bağlamdaki rolü ve gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkisi üzerinde özellikle odaklanılmıştır. Ayrıca, hem AB'nin hem de gelişmekte olan ülkelerin kapasitelerinin gelişimini analiz etmek amacıyla çok taraflı ticaret çerçevesi kapsamında zaman içindeki değişimlerinden bahsetmek ve onları anlamak gerçekten önemlidir.

Öncelikle, GATT'ın tarihsel gelişimi ve DTÖ'ye dönüşümü ile birlikte küresel ticaret sistemi çerçevesine genel bir bakış sunulacak ve onu gelişmekte olan ülkelerin ticaretin aynı tarihsel gelişimdeki rolünü ortaya koyan bir bölüm izleyecektir. Bu bölümü takiben, AB'nin ticaret politikasının gelişimi ve tarihi, üniter boyutu ve yetkinliğine daha yakından bakılarak tartışılacaktır. Dördüncü bölüm ise, çok taraflı ticaretin ve AB'yi içeren yeni ticaret anlaşmalarının gözden geçirilmesi ile birlikte DTÖ ve AB arasındaki etkileşim analiz edecektir; DTÖ'nün Birliğin iç politikaları üzerindeki etkisi ve son olarak AB'nin gelişmekte olan ülkelerle olan gelişimi/değişimi ve ilişkisi incelenecektir. AB ile gelişmekte olan ülkeler

³⁰Zhao ve Wang, 2009: 205.

³¹A.g.e

arasındaki ilişki, Latin Amerika ile olan ortaklıklar perspektifinden/açısından incelenecek; ayrıca Afrika da sunulacaktır.

Beşinci bölüm, Kuzey-Güney ilişkilerinin gelişmekte olan bir ülkenin ekonomik ve ticari büyümesi üzerindeki gerçek etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. AB ve Kolombiya arasındaki STA anlaşması örneği; DTÖ'nün ana aktörü ve kalkınmanın destekleyicisi olarak, küresel dinamikler ve siyaset içerisinde ve büyüyen bir ekonomiye sahip gelişmekte olan bir ülke için önemli bir oyuncu olarak AB etkisinin niteliğini/doğasını ortaya koymaktadır. Kolombiya; dış ticaret politikasını, diğer stratejilerin yanı sıra, 2013 yılından bu yana AB ile birlikte uygulanacak olan bir STA yoluyla/aracılığıyla geliştirmeyi hedefleyen iki bölgesel bloğun üyesidir.

Bu ticaret ilişkisinin analizi, ticaret serbestleşmesinin gelişmekte olan ülkelerin ekonomisi ve kalkınması üzerindeki etkisine yönelik teorik ve literatür bir tarama/gözden geçirme ile başlayacaktır. Literatürden sonra, AB ile Latin Amerika arasında sürdürülen ticaret ilişkilerinin gelişimi kısaca özetlenecektir. Kolombiya ile AB arasında imzalanan anlaşma çerçevesini tamamlamak amacıyla, anlaşmanın ülkenin ticareti ve içsel gelişmesi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi ortaya konulacaktır. STA'nin etkisi açıklayıcı ve analitik bir yaklaşım temelinde değerlendirilecektir. Analiz, ticarete ve makroekonomik faktörlere yönelik ikincil verilere dayanmaktadır. Tez, sonuçları açıklayan bir son bölümle sona ermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETİN GELİŞİMİ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER

Ülkeler arasındaki etkileşimi ticaret anlaşmaları ve ticaret politikaları açısından analiz edebilmek için son on yılda dünya ticaretini büyük ölçüde şekillendiren çok taraflı ticaret anlaşmaları çerçevelerini gözden geçirmek gerekmektedir. Bu anlamda bu bölüm, dünya çapında ticaret politikası belirlenmesinde yer alan ana aktörler olarak GATT ve daha sonra DTÖ çalışmalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Sırayla GATT öncesi ticari ilişkiler kısaca sunulacak; daha sonra GATT'ın kuruluşu anlatılacak, ardından kapsamı, ilkeleri ve tarihi içeren genel bir tanıtım yapılacaktır. GATT'dan DTÖ'ye geçiş, DTÖ kapsamı, ilkeleri ve organizasyonu ile birlikte sunulacaktır. Sonuç olarak da dünya ticaret politikasındaki bazı değişiklikler sunulacaktır.

1.1. GATT Öncesi Ticaret

GATT ve I. Dünya Savaşı'ndan önce, dünya ticareti ve parasal ilişkileri, en çok kayırılan ülke (MFN) hükmünü de içeren ikili ticaret anlaşmalarına odaklanmıştır³². Ülkeler tarife kodlarını genel olarak çok taraflı işbirliği olmadan, kurumsal bazda ve de herhangi bir gözetim mekanizması kurmaksızın koyabilir ve değiştirebilirdi. Düşük ticaret engelleri ve kısıtlamaların olmaması ile nitelendirilen rejim, savaşla birlikte parçalandı, nitekim savaş sonrası ekonomiyi yeniden yapılandırma döneminde ülkeler tarife, kota, döviz kontrolü ve ruhsatlandırma zorunluluğu getirdiler. Avrupa ülkelerinde ticaret politikalarının eksikliği ortadaydı, savaştan sonra geniş ticaret engelleri yerleşti ve ciddi ticaret reform politikaları uygulanamadı³³. ABD ekonomisi depresyona girdiğinde yaşanan 1929 Borsa Krizinin ardından Smoot-Hawley Tarife Yasası Amerikan Kongresi tarafından kabul edildi; ABD'de tarife%38'den%52'ye yükseldi, ABD'nin ticari ortakları ticaret kısıtlamaları uyguladı ve rekabetçi devalüasyon döngüsüne girmesine neden oldu³⁴. Ticari akışlar korunmasız piyasalara yönlendirildi ve fiyatlar aşağıya indirildi. Gerçekten de karşıt savaş dönemi Douglas A. Irvin'e göre ticaret politikası ve ticaret alanında yaşanan felaket, ticaret ayrımcılığına eşlik

³²Irwin, 1995: 323.

³³Irwin, 1995: 324

³⁴Hoekman ve Kostecki, 1995: 3.

eden çok taraflı finansman anlaşmalarının çökmesi ve daha büyük bir korumacılık yüzünden başarısız olmuştur.³⁵

1.2. GATT'ın Kuruluşu

30 Ekim 1947'de İsviçre, Cenevre'de, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, Amerikan hegemonyası döneminde ve ABD'nin gücü ve inisiyatifi ile 23 devlet, 12 gelişmiş ve 11 gelişmekte olan, SÖZLEŞMETARAFILARI (ST)³⁶, tek ulus bir tek oy sözleşmesi yapısı çerçevesinde büyük ülkelerin kontrolü altında ve ayrımcı ticaret politikalarını sona erdirmek ve ticaret engellerini yeniden yapılandırmak amacıyla Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasını (GATT) imzaladı³⁷. GATT'ın önsözünde belirtildiği gibi ticaret liberalizasyonuna hizmet eden GATT'ın amacı "tarife ve ticarete engel oluşturan diğer engelleri ortadan kaldıracak şekilde karşılıklı ve iki taraflı olarak avantajlı düzenlemelere girerek uluslararası ticarete ayrımcı muameleleri bertaraf etmek suretiyle yükselen yaşam standartlarına ve tam istihdama katkıda bulunmaktadır."³⁸ Uluslararası ticaret yönetiminde sözleşme bazlı çerçeve oluşturan ve kalıcı bir organizasyon olmayan GATT, müteakip "müzakere turları" vasıtasıyla liberalizasyon çerçevesi ve dünya ticaretinin gelişmesini sağlamıştır.³⁹ Müzakere turlarının bir kısmına müzakerelerin yapıldığı yerlerin, diğerlerine ise müzakereleri başlatan kişinin adı Dillon Turu (Dillon Kennedy) verilmiştir.

Şu ana kadar sekiz tur gerçekleşmiştir. 1- Cenevre Turu (1947) 2- Anney Turu (1949) 3- Torquay Turu (1950-51) 4- Cenevre Turu (1955-56). Bu ilk 4'ün adı Erken Turlardır. 5- Dillon Turu (1960-61) 6- Kennedy Turu (1963-67) 7- Tokyo Turu (1979) 8- Uruguay Turu (1986-94). İlk beş tur sadece tarife indirimleriyle uğraşırken, sonraki turlarda tarım ürünlerinin ticareti ve tarife dışı ticaret kısıtlamalarına da odaklanmıştır.⁴⁰ Uluslararası ticaret gündemindeki değişiklikler hem GATT hem de DTÖ turlarında vurgulanmıştır. GATT, şeffaflık, ayrımcılık yapılmaması ve ticaret politikalarının serbestleştirilmesi yoluyla küreselleşmeyi desteklemiştir.⁴¹ Bu sebeple görülebilen diğer bir trend de dış rekabetçiliğin açıklık düzeyleri ve gelişmekte olan ülkelerin ticaret hacminin yükselmesi müzakerelerin gündeminde ana tartışma noktası olarak görülmektedir.

³⁵Irwin, 1995: 323.

³⁶Irwin, 1995: 325.

³⁷Dent, 1997: 189.

³⁸<http://gatt.stanford.edu/page/home> (erişim tarihi: 06.10.2017).

³⁹ Irwin, 1995: 325.

⁴⁰ Irwin, 1995: 325.

⁴¹ Irwin, 1995: 325.

Tablo 1.1 GATT Ticaret Turları

YIL	YER/AD	GÖRÜŞÜLEN KONULAR	ÜLKELER
1947	Cenevre	Tarifeler	23
1949	Annecy	Tarifeler	13
1951	Torquay	Tarifeler	38
1956	Cenevre	Tarifeler	26
1960-1961	CenevreDillonTuru	Tarifeler	26
1964-1967	CenevreKennedy Turu	Tarifeler and anti-dampingönlemleri	62
1973-1979	CenevreTokyo Turu	Tarifeler, tarife dışı önlemler, “çerçeve” anlaşmaları	102
1986-1994	CenevreUruguay Turu	Tarifeler, tarife dışı önlemler, kurallar, hizmetler, fikri mülkiyet, anlaşmazlıkların çözümü, tekstil ürünleri, tarım, DTÖ'nün oluşturulması,vb.	123

Kaynak:Dünya Ticaret Örgütü www.wto.org

Sistem, GATT'ın (1947-1994) varlığı süresince daha birçok ülkeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir; ancak, ülkelerin alt grupları aralarında müzakere edilen kodları ve yan anlaşmaları suretiyle parçalı hale gelmiştir.⁴²

GATT'ların ilk yılları üyelik müzakereleri yoluyla adlandırılmaktadır.1957'de gözden geçirme oturumu, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) oluşturulmasına ve antlaşmada bazı önemli değişiklikler yapılmasına yol açmıştır⁴³.1962'de pamuklu kumaş ticaretindeki sapmalara ilişkin önemli başarılar Multifiber Düzenlemeleri (ÇEA-I'denÇEA-VI'ya) ile müzakere edilmiştir⁴⁴.1960'lı yılların ortalarından itibaren GATT'ın kapsamı kademeli olarak çok sayıda tarife dışı politikalarıyla genişlemiştir ve sonuçta DTÖ'nün oluşturulmasına yol açmıştır.⁴⁵ Sadece Uruguay Turuna kadar tarım, tekstil ve giyim alanlarında ilerleme kaydedildi.⁴⁶

1.3. İlk Turlar

İlk Turlar olarak adlandırılan Turlar, 1947 Cenevre Turu, 1949 Annecy (Fransa) Turu, 1950-51 Torquay (İngiltere) Turu ve 1955-56 Cenevre Turu'dur. 1947 Cenevre Turu, GATT'ın kurulmasına yol açan gerçekten çok taraflı ticaret görüşmelerinin gerçekleştiği ilk turdur ve yaklaşık 45000 tarife imtiyazını belirlemiştir.⁴⁷ Dünya ticaretinin yüzde 80'ini

⁴²<http://gatt.stanford.edu/page/home> (erişim tarihi: 06.10.2017).

⁴³Dent, 1997.

⁴⁴Irwin, 1995.

⁴⁵ Dent, 1997.

⁴⁶Senti ve Conlan, 1998:18.

⁴⁷ Hoekman ve Kostecki, 1995: 17.

oluşturan 23 ülkede MFN bazında tarife indirimleri sağlanmış ve muazzam bir başarı olarak adlandırılan ABD tarifelerinin ortalama yüzde 35 oranında azaltılması sağlanmıştır⁴⁸. Takip eden 15 yıl ve 3 tur görüşme, tarifeleri 1947'ye kıyasla çok az bir şekilde azaltmış ancak yalnızca üye sayısını genişletmiştir.⁴⁹

1.4. CenevreDillonTuru

1957'de AET'nin oluşturulmasından sonra, çok taraflı bir turla tamamlanan AET ile gümrük tarifelerine ilişkin ikili görüşmeler yapılmıştır. Pamuk ihracatı için kota sınırlamalarına izin veren kısa vadeli bir düzenleme, GATT kurallarına istisna olarak kabul edilmektedir⁵⁰. Bu kısa dönem, Pamuklu Tekstiller için 1967'de yeniden müzakere edilen ve 1970'de uzatılan Uzun Vadeli Düzenleme haline gelmiştirve yerine 1974'te ÇEA getirildi.⁵¹

1.5. CenevreKennedy Turu

1964'te 64 ülkenin katılımıyla başlayan tur 1967 yılında 74 ülkeye ulaşan geniş bir üye sayısı ile sonuçlanmıştır.⁵²Gelişmekte olan ülkelere tarife dışı engellerle uğraşan ve öncelikle tercihli muameleyi içeren ilk çok yönlü ticaret liberalizasyonu olan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (BMTKK), gelişmekte olan ülkelerin ticaret önlemlerinden yararlanması için oluşturuldu⁵³. Uygulamayı izlemek için Ticaret ve Kalkınma Komitesi oluşturuldu ve ticaret politikaları için yeni kılavuzlar oluşturuldu.⁵⁴

1.6. Tokyo Turu

1973'te 99 ülkenin katılımıyla başlatılmış sanayi ve tarım ürünlerine ilişkin tarifeler azaltılmıştır.⁵⁵Yılda%6'lık ihracat büyümesini sınırlayan Çoklu Elyaf Anlaşması (ÇEA) olarak bilinen Tekstillerin Uluslararası Ticaretine İlişkin Anlaşma yürürlüğe girdi⁵⁶. 1977 ve 1982 yıllarında müzakere edilmiş ve 1986, 1991 ve 1992 yıllarında uzatılmıştır.⁵⁷ Bu tur, tercihli tarifelerin ve tarife dışı uygulamaların yasallaştırılmasına ilişkin gelişmekte olan ülkeler lehine kendi aralarında yeni bir dizi özel ve spesifik düzenlemelere yol açmıştır.⁵⁸

⁴⁸Irwin, 1995: 325 - 326.

⁴⁹Hoekman ve Kostecki, 1995: 17.

⁵⁰Anderson, 2017b: 59.

⁵¹White, 2001: 31.

⁵²Finger, 1976: 341.

⁵³Michalopoulos, 2000: 6.

⁵⁴Finger, 1976: 341.

⁵⁵Hudec, 1992: 67.

⁵⁶Michalopoulos, 2000:10 -11.

⁵⁷Hudec, 1992: 67.

⁵⁸Hudec, 1992: 67.

1.7. Uruguay Turu

GATT Bakanlar Toplantısına 1986'da ev sahipliği yaptıktan ve 1993'te Cenevre'de sonuçlanan toplantıdan sonra Kanada, GATT'ı kapsayan bir Çok Taraflı Ticaret Örgütü kurulmasını teklif ettikten ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kurulmasına yol açtıktan sonra, hizmetler hakkında anlaşmalar(HİGTA) ve fikri mülkiyet (TIFMs) ve diğer çok taraflı araçlar bu turda kabul edilmiştir.⁵⁹ Bu tur, yatırım, hizmet ve fikri mülkiyet ticaretinin liberalizasyonu ve uluslararası ticareti, tekstil ve giyim eşyalarının GATT'a yeniden entegrasyonu ve bazı ürünlerin tarifelerinin düşürülmesi ve ortadan kaldırılması ile ilgili yeni önlemlerin konulmasını sağlamıştır.⁶⁰ Bu tur boyunca gelişmiş ülkeler geliştirmekte olan ülkelerle ilgili konuları ele almayı ve hizmetler konusunda görüşmeler yapılmasını kabul etmişler ve geliştirmekte olan ülkelerin daha fazla entegrasyon potansiyelini güçlendirmeleri konusunda anlaşmışlardır. (Daha fazla bilgi için Bölüm 2'ye bakınız).

1.8. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)

Dünya Ticaret Örgütü, 1 Ocak 1995'te, daha sonra AB tarafından desteklenen Kanadalı önerinin ardından dünya ticareti için tek bir kurumsal çerçeve olarak kurulmuştur. Fikre başlangıçta ABD karşı çıkmıştır; ancak birkaç görüşmeden sonra ülke çerçeve üzerine destek verdi ve isim değişikliğini önerdi.⁶¹ "Tek bir taahhüt" müzakeresi altında, Punta Del Este'de tüm GATT anlaşma taraflarının bir DTÖ üyesi olması gerektiği üzerinde anlaşmaya varıldı.⁶² Geliştirmekte olan ülkelerin tamamı DTÖ'ye katıldı.

Geliştirmekte olan bir küresel ekonominin ihtiyaçlarını karşılamak, ticaret liberalizasyonunu teşvik etmek, genel kuralların kapsamını farklı sektörlere yaymak ve "GATT'ı daha güvenli bir örgütsel temel üzerine oturtmak"⁶³ amaçlarıyla DTÖ, Marakeş Anlaşması vasıtasıyla Fas'ta kuruldu.

Marakeş Anlaşması, dört ek yoluyla DTÖ'yi kurmakta, üyelerinin yükümlülüklerini ve haklarını tanımlamaktadır ve daha sonra bu kuruluşu, üyeleri arasında yasal yükümlülükler ve anlaşmalar yoluyla ticaretin yürütülmesi için ortak ve kurumsal bir çerçeve sağlamakla görevlendirmiştir.⁶⁴ Ek 1, Ek 1A'yı içermektedir: GATT 1994'ü içeren Mal Ticaretinde Çok Taraflı Anlaşmalar; Ek 1B: HİGTA içerir; Ek 1C, TIFMS ile ilgili Anlaşmayı içermektedir. Ek 2, Uyuşmazlıkların Çözümü İşlem ve Kurallarını Anlama (DSU) - DTÖ yaygın

⁵⁹ Martin ve Winters, 1996.

⁶⁰ Martin ve Winters, 1996.

⁶¹ Kurumun adı başlangıçtaki adı Çok Taraflı Ticaret Örgütü (ÇTTÖ) iken sonradan şimdiki adıyla Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) adını almıştır.

⁶² DTÖ, 1994.

⁶³ Hoekman ve Kostechi, 2001: 36.

⁶⁴ DTÖ, 1994.

anlaşmazlık çözüm mekanizması - içermektedir. Ek 3, üyenin ticaret politikalarının gözetiminde kullanılan araç olan Ticaret Politikası Gözden Geçirme Mekanizması'nı (TPRM) içermektedir. Ek 4: "Çoklu Ticaret Anlaşması", Uruguay Turunda çok taraflı hale getirilmemiş Tokyo Round kodlarından oluşmaktadır.⁶⁵

DTÖ Madde III, örgütün işlevlerini özetlemektedir.⁶⁶ Örgüt, Çok Taraflı Ticaret Anlaşmalarının uygulanmasını ve işletilmesini kolaylaştırmakta, müzakereler için bir forum sağlamakta, uyuşmazlıkların çözüm mekanizmasını idare etmekte, çok taraflı gözetim ticaret politikaları sağlamakta ve küresel ekonomik politika yapımında daha iyi uyum sağlamak için Dünya Bankası ve IMF ile işbirliği yapmaktadır.⁶⁷ Bakanlar Konferansı, DTÖ işlevlerini yerine getirmekten sorumludur.

Örgüt, yılda yaklaşık 12 kez toplanan Genel Konsey tarafından yönetilir.⁶⁸ İhtiyaç duyulduğunda Genel Konsey, ticaret politikalarını (TPRB) gözden geçirmek ve uyuşmazlıkları (DSB) değerlendirmek için kendisini bir organ haline getirmektedir.⁶⁹ DTÖ üyelerinin ortalama%70'i Cenevre'deki heyetleri temsil ederek konsey toplantılarına katılmaktadır.⁷⁰

Genel Konseyin rehberliğinde, üç yardımcı konsey faaliyet göstermektedir. Mal Ticareti Konseyi; Hizmet Ticareti Konseyi ve Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Konseyi. Ayrı komiteler, gelişmekte olan ülkelerin çıkarları ile ilgilenmektedir: Bunlar (Ticaret ve Kalkınma Komitesi); ticaret kısıtlamaları gözetimi; bölgesel ticaret anlaşmalarının gözetimi; ticaret ortamı bağlantıları; finans ve yönetimidir.⁷¹ Diğer ek komiteler ya da çalışma grupları GATT, GATS, TRIPLer, sübvansiyonlar, anti-damping, teknik engeller, ithalat lisanslama, gümrük, piyasa erişimi, tarım, sıhhi önlemler, menşe kuralları, ticaretle ilgili yatırım önlemleri, bildirimler, çalışmalar, iletişim konularını ele almaktadır.⁷² Tüm DTÖ üyeleri, Temyiz Kurulu, uyuşmazlıkların çözüm panelleri, Tekstil İzleme Örgütü ve çok taraflı anlaşmalarla ilgili komiteler haricinde tüm komitelerde yer alabilmektedirler⁷³.

DTÖ'de karar alma, pazarlık, istişare ve uzlaşmaya dayalı GATT uygulamalarını izlemektedir. Bu nedenle uzlaşma oybirliği olarak tanımlanamaz, ancak Konsey'de fiziksel olarak mevcut bir delegasyonun müzakereli bir konuda bir itirazı olmaması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, EÇKÜ veya ulusal uygulamalar gibi genel ilkelere ilişkin

⁶⁵DTÖ, 1994.

⁶⁶<http://rtais.wto.org/> (erişim tarihi: 06.10.2017).

⁶⁷<http://rtais.wto.org/> (erişim tarihi: 06.10.2017).

⁶⁸DTÖ, 1994.

⁶⁹DTÖ, 2003.

⁷⁰DTÖ, 1994.

⁷¹<http://rtais.wto.org/> (erişim tarihi: 06.10.2017).

⁷²Senti ve Colan, 1998:20.

⁷³DTÖ, 1994.

değişiklikler için oybirliği gereklidir.DTÖ hükümlerinin yorumundaki değişiklikler ve üyeler için DTÖ disiplinlerinden feragat edilmesi için dörtte üç çoğunluk gereklidir.Genel ilkeler dışındaki konularla ilgili değişiklikler için üçte iki çoğunluk yeterlidir. Aksi belirtilmediği sürece uzlaşma yeterlidir.⁷⁴

Bir ülkenin DTÖ içindeki nüfuzunu belirlemek için var olan kriterler ülkenin dünya ticaretindeki payı, ticaretin açıklığı veya bağımlılığı ve pazarının toplam büyüklüğüdür.⁷⁵Bu nedenle, büyük ticari güçler- ABD ve AB- de DTÖ üzerindeki en önemli aktör ve etkenlerdir.Ancak belirli konular için etki düzeyi, konunun ülkeye olan önemi ile belirlenmektedir.

Tüm üyelerin Bakanlar Konferansına başkanlık ettiği toplantılarda, en azından her iki yılda bir siyasal rehberliği güçlendirmek ve yerli alanlardaki müzakerelerin güvenilirliğini arttırmak için DTÖ'nün yapısının güçlendirilmesi istenilmiştir. Bu nedenle ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelerin⁷⁶ çıkarlarına hizmet eden bir örgüt olduğundan (DTÖ) birçok gelişmekte olan ülke ticaret bakanlarının müzakerelerden dışlanması ve özünde gereksiz yere gelmiş olmaları küçük ülkelerin müzakerelere katılımlarını ve ek değişikliklerin⁷⁷ motive edilmesini önemsiz hale getirir, ticaret kalıpları açısından gelişmekte olan ülkelerin potansiyeli hakkında DTÖ gündemindeki değişiklikleri teşvik etmektedir.

GATT'ın DTÖ'ye farklı bir yaklaşımla dönüşümü, Uruguay Turu boyunca "rejimin" değişimi olarak tanımlanır; gelişmekte olan ülkeler, güçlü devletlerce yönetilen bir dünya ticaret sistemi üzerinde kurumsal ayarlara sahip kural tabanlı bir sistemi desteklemiştir.⁷⁸

1.9. Doha Turu

Doha, Katar'da, 2001'de DTÖ'nün Dördüncü Bakanlık Konferansı'nda başlatılan tur, Doha Geliştirme Gündemi olarak bilinen DTÖ'nün son turu olup 2016 yılı sonunda resmi olmayan⁷⁹ şekilde sonuçlanmış olup, esas olarak gelişmekte olan ülkelerin ticaret umutlarını

⁷⁴DTÖ, 1994.

açıklık, ihracatın ve ithalatın ülkenin GSYH'sına oranı olarak görülüyor.Piyasanın toplam büyüklüğü ülkenin GSYH'sidir.

⁷⁵Cling, 2014: 210

⁷⁵1999 yılının sonlarında Seattle Bakanlar Toplantısı yeni bir müzakere turu başlatamadı ve gelişmekte olan ülkelerin ticaret bakanları, toplantıların çoğunda "emre hazır" ama ana müzakereler dışında bırakılarak bekletildiler bu da gelişmekte olan ülkelerin önemli müzakerelerin dışında bırakıldığı gerçeğini hatırlattı.⁷⁵Ticarete bağımlılık veya açıklık, ihracatın ve ithalatın ülkenin GSYH'sına oranı olarak görülüyor.Piyasanın toplam büyüklüğü ülkenin GSYH'sidir.

⁷⁶Cling, 2014: 210

⁷⁷1999 yılının sonlarında Seattle Bakanlar Toplantısı yeni bir müzakere turu başlatamadı ve gelişmekte olan ülkelerin ticaret bakanları, toplantıların çoğunda "emre hazır" ama ana müzakereler dışında bırakılarak bekletildiler bu da gelişmekte olan ülkelerin önemli müzakerelerin dışında bırakıldığı gerçeğini hatırlattı.

⁷⁸Ford,2002:115-138.

⁷⁹<http://www.ft.com> (erişim tarihi 20.07.2017)

iyileştirmeyi amaçlamıştır. Ana müzakereler, tarım sektörü, gözden geçirilmiş ticaret kuralları ve daha düşük ticaret engelleri olmak üzere 21 soruna ayrıldı. 2003 yılında Meksika'nın Cancun kentinde düzenlenen bir sonraki Bakanlık Konferansı, sözde "Singapur Sorunları"⁸⁰ ve tarım⁸¹ ile ilgili farklı görüşler nedeniyle uzlaşma olmadan sona erdi. 2004'te 147 üye, "Temmuz Paketi" olarak bilinen bir anlaşma ve çerçeve paketini onayladı. 2005'te, Hong Kong'da yapılan bir Bakanlık Konferansında, tarım, kalkınma, NAMA ve hizmetler müzakerelerin temel noktaları olarak ortaya çıkmıştır.⁸² Ayrıca, birisi Cancun'da kurulan Üçüncü Dünya ülkelerinin sürekli hale gelen koalisyonları ve sözde NAMA-11⁸³ diye adlandırılan yeni formlarda gelişmekte olan ülkelere esneklik arayışı ortaya çıkmıştır. 2008'de toplantılar yapıldı ve Çin ilk kez Japonya ve BİT arasında yüksek masada yer aldı ve müzakerelerin ana karar organını oluşturdu.⁸⁴ 2013'te, Endonezya, Bali'de yapılan dokuzuncu bakanlar konferansında, ticaretin kolaylaştırılması, tarım ve LCD'ler için SDT ile ilgili "küçük önlemler paketi" kabul edildi; DDA'nın en büyük başarılarından biri ve müzakereler için bir kilometre taşı, Dünya Ticaret Örgütü Genel Sekreteri Roberto Azevado'nun sözleriyle, Bali başarısı "Dünya'yı Dünya Ticaret Örgütü"ne geri döndürdü. Bu yazıdaki son Bakanlık Konferansı 2015 yılında tarım, ticaret kolaylaştırma ve bilgi teknolojisi ürünleri konularında Nairobi'de yapıldı. İhracat sübvansiyonları⁸⁵ sayesinde tarımdaki başarılar ve gıda yardımı müzakereleri konferansın ana başarısıydı. Tarımın ötesinde, yeni Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması yürürlüğe girmek için yeterli olmadığı halde onaylandı.⁸⁶

Son olarak, Nairobi'den gelen olumlu bir sonuç, ticaretin liberalizasyonu için ikinci bir Bilgi Teknolojisi Anlaşması'nın (ITA-II) ilan edilmesidir. 53 DTÖ üyesi arasında yapılan anlaşma, en çok kayırılan ülke temelinde geniş bir teknoloji yelpazesinde gümrük vergilerini düşürmeyi amaçlamıştır.⁸⁷

1.10. Küresel Ticaret Kapsamında Gelişmekte Olan Ülkeler

1947'den bu yana GATT yönetimi altında ve daha sonra DTÖ kapsamında ticaret liberalizasyonu çok taraflı bir düzeyde yönetilmektedir. Esas olarak gelişmiş ülkelerin ve

⁸⁰1996 Singapur Bakanlar Konferansında, 4 adet Singapur Konusu tanımlanmıştır: 1—ticaret ve yatırım, 2-ticaret ve rekabet politikası, 3-hükümette şeffaflık, 4- ticaretin kolaylaştırılması

⁸¹Tarım, birkaç yazar tarafından Doha müzakerelerinin ana meselesi olarak kabul edilmiştir. Konuyla ilgili daha fazla bilgi ileride sunulacaktır.

⁸²Wilkinson ve Lee, 2007: 7.

⁸³NAMA-11 Arjantin, Brezilya, Çin, Mısır, Hindistan, Endonezya, Namibya, Pakistan, Filipinler, GüneyAfrika ve Venezuela. (Hurrell ve Narlikar, 2006: 422)

⁸⁴Ahnlid ve Elgström, 2014: 81.

⁸⁵<http://www.bbc.com/news/business-35145377>. (erişim tarihi 19.07. 2017)

⁸⁶Nairobi bakanlar Bildirisi'nden iki ay önce DTÖ, antlaşmayı imzalaması için 50.üyesini işaretledi. Bu rakam, Nairobi Bakanlar Konferansı'nın zamanı geldiğinde 63'e yükseldi. Paktın yürürlüğe girmesi için üyeliğin üçte ikisinin onayı gerekiyor: Bu yazı itibarıyla 164 üye var.

⁸⁷Lester, 2016.

özellikle ABD'nin çıkarlarına hizmet etmekle birlikte, gelişmekte olan ülkelerin dünya ticaretindeki göstermiş olduğu büyüme dünya ekonomisini yeniden yapılandırmıştır⁸⁸. Sonuç olarak DTÖ kendisini yeniden biçimlendirmiş ve kalkınma sorunlarını⁸⁹ ilk DTÖ turunda merkezi bir mesele olarak kabul etmiştir. Bununla birlikte, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmaya yönelik çok taraflı ticarete ve ticaret politikalarına katılımı, öncelikle GATT sonrasında ise DTÖ kapsamında ele alınmıştır.

DTÖ' nün 164 üyesinin üçte ikisi gelişmekte olan ülkelerdir ve DTÖ anlaşmaları, gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelerin hak ve yükümlülüklerini ele alan kapsamlı bir dizi hüküm içermektedir⁹⁰.

Bu bölüm parçası, gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ticaret politikalarına katılımı ile ilgili ilkelerin gelişimini incelemektedir. Kısa bir tarihsel gözden geçirmenin ardından, Uruguay ve Doha Turu başarıları ve hedefleri sunulacaktır. Bu son müzakere turunda öne çıkan noktalar; açık bir şekilde kalkınmanın ele alınması ve uluslararası ticaret politikaları ve ilkeleri konusunda yeni standartlar belirlenmesidir.

1.11. GATT Kapsamında Gelişmekte Olan Ülkeler

GATT 1947 yılında kurulduğunda, gelişmekte olan ülkeler resmi olarak tanınmamakta ve onların haklarını veya yükümlülüklerini kapsayan herhangi bir ilke, özel hüküm veya istisna bulunmamaktaydı. Eğer bu unsurlar bulunuyor olsaydı, 23 taraf ülkenin (CP'nin) 11'i o zaman gelişmekte olan ülkeler olarak kabul edilebilirdi⁹¹. Asıl olan anlaşma; karşılıklı ve her iki taraf içinde avantajlı olan anlaşmaların ve ayrımcı muamelenin azaltılmasının vurgulayarak tüm CP'lere eşit olarak uygulanan hak ve yükümlülükleri belirlemiştir. Ancak, ITO'nun taslak bölümü; 1948 yılında GATT tarafından gerçekleştirilen bir düzeltme/yasa değişikliği olarak sunulan ve CP'lerin koruyucu önlemleri kullanmalarına izin veren bir hüküm içermektedir⁹². Önlemler, belirli sektörlerin veya tarım dallarının yeniden inşası, geliştirilmesi veya kurulması için diğer CP'lerin izni ile kullanılabilmekteydi. Zamanla gelişmekte olan ülkeler, uluslararası ticaretteki zorlukları belirlemeye başlamış ve dikkatleri ticaret politikaları, sanayileşme ve kalkınma ile ilgili konulara çekmiştir. Gelişmekte olan ülkeler; düşük fiyatlı ham madde, kayda değer bir fiyat ve talep dalgalanması konularında

⁸⁸Cling, 2014: 210.

⁸⁹Narlikar, 2003: 717-728.

⁹⁰“Gelişmekte olan bir ülke” nin resmi bir tanımı bulunmamaktadır, kendi seçimleri dahilinde bu nitelendirme kullanılır. Öte yandan, BM'de şu ana kadar 36'sı DTÖ üyesi olantoplamda48 en az gelişmiş ülkelerin (EAGÜ) resmi bir listesi bulunmaktadır.

⁹¹Ülkeler Brezilya, Burma, Seylan adası, Şili, Küba, Hindistan, Lübnan, Pakistan, Rodezya ve Suriye'dir.

⁹²Michalopoulos, 2000:3.

uzmanlaşma eğilimine girmişlerdir ve mamul madde ithalatı, sermaye ve yatırım yönünden ise diğer ülkelere bağlı olmuşlardır⁹³.

GATT'ın ilk dönemlerinde liberal ticaret politikalarının, endüstrilerin gelişimine engel olacağı ve belirli mallara bağımlılığı teşvik edeceği düşünülmekteydi. Ayrıca, ihracat kazanımlarının dalgalı hale geleceği ve ticaret şartlarının bozulacağı öngörülmekteydi. Bu görüşler ışığında ortaya çıkan ticaret stratejisi şu 3 ana fikri vurgulamıştır⁹⁴:

- İthalat ikamesi, koruyucu tarifeler ve tarife dışı engeller yoluyla sanayileşmenin teşvik edilmesi/desteklenmesi,
- İhracat sübvansiyonları yoluyla ihracat yapısını çeşitlendirmek için imalat/mamul madde ihracatının teşvik edilmesi/desteklenmesi,
- Ödemelerdeki olası zorlukların dengelenmesine karşılık olarak ticari kontrollerin uygulanması.

GATT'ın ilk dönemlerinde uygulanan bu stratejiler, dört ana konuya yönelik değişiklik istekleri artırmıştır. Bu konular: (i) tercihli ticaret aracılığıyla, gelişmekte olan ülke ihracatının gelişmiş imalat piyasalarına girişini sağlayabilmek için piyasaya erişimin iyileştirilmesi, (ii) gelişmeye teşvik edilen ülkelerdeki gelişmeyi korumaya yarayan ticari karşılıksız veya tam olmayan karşılıklı prensipler (iii) GATT uygulamasında ve devamında gelişmekte olan ülkelerdeki DTÖ ticareti politikasında esneklik (iv) dünya ticari mal piyasalarında istikrarın sağlanması⁹⁵.

1950 ve 1980 yılları arasında ülkeler, gelişmelerindeki sorunların çeşitliliğini ve benzersizliğini vurgulamak zorundaydılar. Gelişmiş piyasalara genişletilmiş tercihli erişim kapsamında farklı muamele görme ve yeni ticaret politikaları ihtiyaçları somut hale gelmiştir. Bu dönemde, ticaret stratejisi gerçekten de gelişme hedeflerine yönelik görüşmelere odaklanmıştır.⁹⁶

İlk defa 1955 döneminde gelişmekte olan ülkelerin çıkarına olan hükümler benimsenmiştir⁹⁷. Bunlar arasında bir hüküm, ülkelerin ödemeler bilançosu dengesi istikrarsızlığında miktar kısıtlamasını benimsemesine olanak sağlamıştır. Diğer hüküm de kısıtlamalardaki cezaların gelişmekte olan ülkelerdeki gelişmekte olan endüstrileri desteklemesine yardımcı olmuştur. En son hüküm ise, belirlidir. CPsleri veto etme hakkını veren bir önceki hükümleri kaldırmıştır.

⁹³Singer, 1950: 477.

⁹⁴Michalopoulos, 2000: 5.

⁹⁵Michalopoulos, 2000: 6.

⁹⁶Michalopoulos, 2000: 6.

⁹⁷Madde XVIII, (B ve C), GATT 1954.

Emtia konularına ilk olarak 1956 yılında GATT kapsamında, Birincil Emtialarda Ticarete Bağlı Kısıtlı Zorluklar konusundaki karar ile değinilmiştir.⁹⁸Bu öneri daha sonra gelişmekte olan ülkelerde kullanılmak adına, hükümet içindeki mal ticareti yapmakla ilgili uyuşmazlıklar ve ticari politika önerilerinin eğilim ve gelişmelerinin revizyonunu hedeflemekteydi⁹⁹.

1961 yılında “Az Gelişmiş Ülke Ticaretinin Desteklenmesi’ beyannamesi benimsenmiş ve sonrasında gelişmekte olan ülkeler için genelleştirilmiş tercihler sistemi (GST) haline gelmiştir¹⁰⁰. Bu beyanname, tercihli tarife sistemleri veya gümrük birlikleri ya da serbest ticaret alanlarındaki diğer tercihlerin kapsamına girmeyen gelişmekte olan ülkeler için piyasa erişimi tercihleri çağrısında bulunmuştur. Sonuç olarak 1964 yılında, GATT tarafından belirli bir yasal çerçeve kabul edilmiş ve dikkatler gelişmekte olan ülkelerin problemlerine çekilmiştir¹⁰¹. Aynı yıl içerisinde Ticaret ve Gelişim Komitesi resmi olarak kurulmuştur. Komite, halen gelişmekte olan ülkelerin sorunlarının konuşulduğu fakat çıkarları doğrultusunda yasal taahhütlerin tartışılmadığı bir forum niteliğindedir¹⁰².

1964 yılında, gelişmekte olan ülkeler çözülmeyen problemleri hakkında daha net çözümlere ulaşabilmek adına farklı bir organizasyon kurmak için görüşmeler yapmaktaydılar Böylece, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) kurulmuştur. Bu kuruluş, gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ticaret sorunlarını takip eden ana enstitü halini almıştır. Emtia ticaretinin istikrarlı hale gelmesi ve gelişmekte olan ülkeler için gelişmiş marketlerdeki emtia ihracatına getirilmiş olan tercihli sistem, UNCTAD'ın ilerleyen on yıllık süreçteki başlıca başarılarından olmuştur. 1980 yılında kurulan ve 1989 yılından beri yürürlüğe girmiş olan Emtialar için Ortak Fon Komitesi (CFC), uluslararası tampon ve ulusal stokları finanse etmeyi ve emtia gelişimi için finansman tedbirlerini finanse etmeyi amaçlamaktadır. Buna ek olarak CFC emtia konularında danışmanlık ve koordinasyon sağlamıştır¹⁰³.

1968 yılında UNCTAD himayesi ve birkaç gelişmiş ülkenin gönüllüğü eşliğinde genelleştirilmiş tercihler sistemi (GTS) kurulmuştur¹⁰⁴. Gelişmekte olan ülkeler de GATT

⁹⁸GATT 1961.

⁹⁹GATT 1958, Haberlerin raporunda, “birincil üretici ülkeler arasında, ticaret politikalarına ilişkin mevcut kural ve sözleşmelerin kendileri için nispeten elverişsiz olduğuna dair bir endişe hâkim” ifadesine yer verilmiştir. Raporda, emtia fiyatlarındaki dalgalanmalara ve gelişmiş ülkelerin birincil ürünlere ilişkin yerel vergilerin düşürülmesine yönelik istikrar programları önerilmiştir.

¹⁰⁰GATT 1961.

¹⁰¹Bölüm IV: Ticaret ve Kalkınma, Madde: XXXVI - XXXVIII.

¹⁰²Bejelloun-Touimi, Nacer. 1997: 1-3.

¹⁰³GATT 1980: 205.

¹⁰⁴Gelişmiş ülkelerin GTS'yi korumak için yasal olarak bir zorunlulukları bulunmamaktaydı, ancak 1971 yılında, ilk olarak 10 yıllık bir süre için MFN yükümlülüklerinden bir GATT feragati, CP'lerin kendi aralarında tercihler sunmalarına izin veren başka bir feragatname ile birlikte sağlanmıştır (GATT 1972).

kapsamındaki CP'lere uygulanan MFN bazındaki gümrük tarifelerindeki indirimlerden faydalanmışlardır.¹⁰⁵

Takip eden yıllarda hem Kennedy hem de Tokyo Turu müzakerelerinde üzerinde anlaşılan bir formül bazında sanayi mallarına uygulanan yeni tarife kesintileri kararlaştırılmıştır¹⁰⁶. Fakat ortalama kesinti gelişmiş olan ülkelere nazaran gelişmekte olan ülkeler için daha az olumlu olmuştur¹⁰⁷. Üzerinde anlaşılan formül aracılığıyla gelişmiş ülkeler yeni indirimler ve kendi aralarında geçerli olan kesintilere özgü istisnalar üzerinde görüşmeler yapmıştır. Bu sırada gelişmekte olan ülkelerin isteklerini değerlendirirken hali hazırda var olan sonuçlar elde edilememiştir. MFN hükümleri sayesinde, GATT'ın nihai imtiyazları bütün GATT üyelerine genişletilmiştir. Bununla birlikte, takip eden müzakerelerde gelişmekte olan ülkeler tarafından Çerçeve Tartışmaları adı altında başka müzakereler de talep edilmiştir.¹⁰⁸

Tokyo Turu Çerçeve Tartışmalarının sonucunda 1979 etkinleştirmesidir ortaya çıkmıştır. Bu etkinleştirme gelişmekte olan ülkelere farklı ve daha elverişli muamele, karşılıklılık ve tam katılım hakkı sunmuştur.¹⁰⁹ Ek olarak bu etkinleştirme; (i) gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş piyasalara, karşılıksız, ayrımcı olmayan bir temelde tercihli piyasa erişimini; (ii) tarife dışı engellerle ilgili olan diğer kurallarda daha elverişli muamele; (iii) gelişmekte olan ülkeler arasındaki tercihli ticaret rejimlerinin getirilmesi; (iv) ve gelişmekte olan ülkeler için özel önlemler çerçevesinde en az gelişmiş ülkelerin özel muamelesi¹¹⁰ bir etkinleştirmedir.

Bu madde, 10 senelik muafiyeti kalıcı hale getirerek tercihli ve karşılıklı olmayan piyasalara erişim projesini mümkün hale getirmiştir. Esneklik prensibi, karşılıklılık ve tercihli piyasalara erişim bir araya geldiğinde söz konusu madde, gelişmekte olan ülkeleri çok taraflı ticaret sistemine yöneltmek için gösterilen tüm çabaların bir özeti olarak değerlendirilmiştir.

Gelişmekte olan ülkeler, 1980 yılına gelindiğinde kalkınma içi duyulan ihtiyaca yönelik koymuş oldukları uluslararası ticaret kurallarının oluşturulması amaçlarına ulaşmış gözükmektedirler. Çünkü (i) Gelişmekte olan ülkeler, GATT kuralları altında gelişen ve yeni gelişmekte olan sanayiler için geniş bir esnekliğe sahiptir; (ii) ihracatları devlet yardımıyla (sübvansiyonlarla) desteklenebilmekteydi; (iii) ticareti karşılıklı olarak

¹⁰⁵GATT, 1980.

¹⁰⁶Kennedy Turu formülü, sanayi ürünlerine uygulanan tarifelerde%50'lik bir kesinti öngörmüştür. Tokyo turunun formülü olan "İsviçre Formülü" tarifeleri "z" seviyesine düşürmüştür. Burada $z = 14x / (x + 14)$, x ise tur öncesi tarifi ifade etmektedir. Bu nedenle, formül daha düşük tarifelere göre daha yüksek tarifelerde daha fazla indirim sağlamıştır.

¹⁰⁷Hudec, 1987: Kemper 1980.

¹⁰⁸GATT, 1980.

¹⁰⁹GATT, 1980

¹¹⁰GATT, 1980.

serbestleştirmek zorunda değillermesidir; (iv) GSP kapsamında, gelişmiş piyasalara tercihli erişim hakları bulunmaktaydı; (v) emtia ticareti planlarını destekleyecek sermayelere sahiptiler¹¹¹.

Ancak iki problem halen devam etmektedir; bunlardan birincisi gelişmiş piyasalara erişim koşulları, ikincisi ise gelişmekte olan ülkelerin faydasına olan yeni ticaret kurallarını entelektüel olarak destekleyici unsurlara ulaşılması ile ilgilidir¹¹².

Piyasaya erişim koşulları, üreticilerin geniş kapsamlı tarife indirimlerini ve gelişmekte olan ülkelerin ilgilendiği ürünlerdeki (kıyafet ve tekstil) tarife dışı engelleri içermektedir. Gelişmiş ülkeler tarafından gelişmekte olan ülkelere ayakkabı, demir ve çelik gibi ürünlere uygulanan MFA ve “gönüllü” ihracat kısıtlamaları adı altında, gelişmekte olan ülkelerin işlenmiş malların pazarlarına girişi kısıtlanmış ve sanayileşmeye engel olunmuştur. Ayrıca, GATT’da tarım sektörüne gereken önemin verilmemesi; gelişmiş ihracatçı ülkelerin ithalat sınırlamalarına ve ihracatı istediklerinde desteklemelerine izin vermiş olup gelişmekte olan ülkelerin ihracatını etkilemiştir. Öte yandan, ticaret engelleri yeni doğan sanayileri korumak için tasarlanmış ve böylelikle ihracata engel olmuştur. Sonuç olarak sanayileşme etkisiz kalmış ve gelişmekte olan ülkeler ithalat rekabetinde başarıya ulaşamamıştır¹¹³.

Ticaret ve gelir büyümesi arasındaki nedensellik yönü halen tartışmalıdır. Deneyimler; açık ticaret politikaları izleyen, teşvikleri dengeleyen, rekabetteki ithal ürünleri destekleyen ve üretim ithalatını teşvik eden ülkelerin hem ihracat hem de gelir bakımından daha güçlü bir büyüme elde ettiğini ortaya koymaktadır. Buna rağmen gelişmiş ekonomisi olan ülkeler daha fazla fayda sağlayan ülkelerdir¹¹⁴.

1980’lerden beri, daha açık ticaret rejimleri ve daha az ticaret kısıtlamaları olan ticaret politikaları, gelişimin en temel stratejisi olması nedeniyle daha fazla sayıda gelişmekte olan ülkeler tarafından tercih edilmiştir.¹¹⁵

Aynı dönemde, GATT’ın dışında ve Uluslararası Para Fonu ve/veya Dünya Bankası tarafından desteklenen birçok gelişmekte olan ülke; tarife indirimi, döviz piyasalarının serbestleştirilmesi ve miktar kısıtlamalarının tarifelere dönüştürülmesi gibi programları kabul etmişlerdir. Bu düzenlemeler, Özel ve Değişken Muamelenin korumayı desteklediği ve ihracata karşı olabileceği önyargısına dayandırılmıştır¹¹⁶.

¹¹¹Michalopoulos, 2000: 9.

¹¹²Leutweiller, 1985.

¹¹³Little, Scitovsky ve Scott, 1970.

¹¹⁴Dowrick ve Golley. 2004: 38-56; Edwards, 1993: 1358-1393

¹¹⁵Rodrick. 1992.

¹¹⁶Michalopoulos. 1985.

GSP'ye olan ilginin artması, emtiaların ve gelişmekte olan ülkelerin önemi nedeniyle, GATT karşılıklı serbestleşme üzerinde çalışmış ve gelişmiş piyasa erişimini geliştirerek gelişmekte olan başka ülkeleri de GATT' a katılmalarını motive etmiştir. Ticarete karşı gelişen bu tutumların yeni yaklaşımı kapsamında Uruguay Turu, gelişmekte olan bir ülkede gerçekleştirilmiştir. Sekiz yıllık süreç, uluslararası ticaret sisteminin yeniden yapılandırılması ve gelişmekte olan ülkelerin sisteme entegrasyonu açısından büyük bir başarı olmuştur.

1.12. Uruguay Turu/Görüşmeleri ve Gelişme Boyutu

1994 yılında sonuçlanan Uruguay Turu/Görüşmeleri, ticaret sistemi tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu görüşmeler, gelişmekte olan ülkelerin, fikri mülkiyet haklarına ve hizmetlerine çok taraflı kuralların ve tekli teşebbüs kuralının uygulaması yoluyla entegrasyonlarını güçlendirmiştir¹¹⁷. DTÖ'nün kurulması, özellikle anlaşmazlıkların çözümü mekanizmasının güçlendirilmesi ve tarım tekstil ve giyim sektörünün GATT görüşmelerine dâhil edilmesi gelişmekte olan ülkeler lehine elde edilen en büyük başarılarından olmuştur.

Tarifelerin azaltılmasının yanı sıra görüşmeler, gelişmekte olan ülkeler için iki büyük potansiyel anlaşmanın da ortaya çıkmasını sağlamıştır¹¹⁸. Birincisi; tarım, tekstil ve giyim sektörüyle ilgili piyasa erişimi görüşmelerinin gönüllü ihracat kısıtlamaları ortadan kaldırılarak Koruma Anlaşması kapsamında bulunmasıdır. İkincisi ise; gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ve daha güçlü ülkelerle yaşanabilecek ikili ticaret anlaşmazlıklarına karşı yargı koruma sistemi sunan anlaşmazlık çözüm mekanizmasının güçlendirilmesidir.

Aynı zamanda gelişmekte olan ülkeler, daha önceden var olmadıkları alanlardaki kuralları da kabul etmişlerdir. Hizmetler, Alt Kuruluşlar, Fikri Mülkiyet Haklarına İlişkin Ticaret (TRIPS), Ticarete İlişkin Yatırım Ölçütleri (TRIMS), Ticarete Yönelik Teknik Engeller (TBT), Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri (SPS), Gümrük Doğrulama Anlaşmaları, gelişmekte olan ülkelerin dâhil olduğu anlaşmalardan bazılarıydı. Bunun yanı sıra, bir anlaşma S&D hükümleri çerçevesinde çoklu anlaşmaları gelişmekte olan ülkelerin genel taahhütleri haline çevirmiştir.¹¹⁹

S&D'ye yönelik tutum, daha önceki müzakerelerde kararlaştırılan ilkelere göre sürdürülmeye devam etmiştir. Gelişmekte olan ülkelere, karşılıksızlık prensibinden resmi olarak vazgeçilmemiştir. Ancak, karşılıklı serbestleşme sağlanıldığı takdirde daha aktif bir

¹¹⁷DTÖ'ye üye olmak isteyen ülkelere gelişmekte olan tüm ülkeler, Uruguay Turu anlaşmalarını, gümrüklerden sübvansiyonlara kadar çeşitli disiplinleri içeren tek bir paket olarak kabul etmektedirler.

¹¹⁸Michalopoulos. 2000.

¹¹⁹DTÖ, 1999.

katılım yansıtılmıştır. Ayrıca özel ve farklı hükümlerin yeni unsurları da tanıtılmıştır¹²⁰. Bu unsurlar, geçişsel zaman çizelgeleri ve teknik destek içermekte olup ülkelere anlaşmaların uygulanabilirliğini desteklemek amacındaydı, keza ülkeler talep edilen bağılıkları karşılayabilecek kurumsal kapasiteye sahip değillerdi.

Uruguay Turu sonucunda, S&D hükümleri ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında destek konusunda çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır.

Gelişmiş ülkeler, farklı türde eylemleri benimseyerek gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ticarete katılımını desteklemeye karar vermişlerdir. Bu eylemler, tercihli Pazar erişimini, teknik ve diğer konulardaki yardımı destekleyen hükümleri içermektedir¹²¹. Ayrıca, DTÖ anlaşmaları üyelerini, gelişmekte olan ülkelerin ve EAGÜ'lerin çıkarlarını dikkate alarak bütünleştirici politikalar geliştirmeye sevk etmiştir. Terminoloji ve hükümler şeklindeki taahhütler gelişmekte olan ülkelere nasıl muamele gösterilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Örnekler arasında; Tarım Sektöründe Anlaşma ve DTÖ'nün kurulma önsözünde yer alan “gelişmekte olan ülkelerin ve özellikle EAGÜ'lerin ekonomik gelişmelerinin ihtiyaçları ile orantılı olarak uluslararası ticaretteki büyümede pay sahibi olmalarını sağlamaya yönelik tasarlanan olumlu çabalara ihtiyaç” ifadesi bulunmaktadır.¹²²

Uruguay Turu müzakereleri ve DTÖ anlaşmaları kapsamında gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler farklı yükümlülükleri kabul etmişlerdir. Bu politikalara yönelik anlaşmalar üç temel ilkede birleştirilmiştir. Bu ilkeler şunlardır: esneklik, karşılıksızlık (karşılıklı olmama) ve geçişdir (intikal)¹²³.

Karşılıklı olmama ilkesine dayanarak, gelişmekte olan ülkeler belirli DTÖ piyasa erişim politikalarından özel tarifelerle muaf tutulmaktadır. İkincisi, esneklik ilkesi gereği yerel sanayinin korunması teşvik edilmelidir. GATT hükümleri, gelişmekte olan ülkelere yeni sanayilerin kurulması ve ödemeler dengesinin sağlanması için tarifeler ve nicel kısıtlamalar aracılığıyla ticareti koruma konusunda özerklik sağlayacaktır. Son olarak, genişleme hükmü kapsamında, gelişmekte olan ülkeler üzerinde anlaşılan önlemleri uygulamak amacıyla geçiş zamanlarında esneklik kazanmışlardır¹²⁴. Geçiş süresi boyunca, bütün müzakere edilmiş anlaşmaları uygulanabilir hale getirebilmeleri için gerekli politikaların ve kurumların geliştirilmesine destek verilecektir.

¹²⁰Michalopoulos, 2000.

¹²¹Diğerleri arasında TBT, SPS, Sevkiyat öncesi inceleme, Gümrük Değerlendirmesi, TPR, TRIPS yardım alanları bulunmaktadır. Detaylı referanslar için bkz. UNCTAD 1994.

¹²²Michalopoulos, 2000.

¹²³Michalopoulos, 2000..

¹²⁴TBT, SPS, TRIPS ve neredeyse tüm DTÖ anlaşmalarının içerdiği yükümlülükler için uzatma sağlanırken Antidamping Prosedürleri ve Sevk Öncesi İnceleme Anlaşması bunların dışında tutulmuştur.

Ticaret kuralları ve görüşmelerden yıllar sonra Uruguay Turu, gelişmekte olan ekonomilere önem vermiştir. Tarım ve giyim sektörlerinin ticaret müzakerelerine dâhil olması ve TRIMS ve TRIPS ile ilgili yeni anlaşmalar, dünya ticaret politikalarında önemli bir noktayı işaret etmiştir¹²⁵. Yeni yapı, ticaret sistemi politikalarını yeniden dengeleyen müzakere dinamiklerini değiştirecektir. Daha esnek politikalarla Kuzey-Güney entegrasyonu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri destekleyecektir. Kuzeyli ihracatçılar yeni piyasa erişiminden yararlanırken, Güneyli ihracatçıları daha serbest ve adil gıda ve giyim ticaretine kavuşmuşlardır.

Uruguay Turu müzakereleri gereğince gelişmekte olan ülkeler, hükümler ve farklı esneklik düzeleri ile kayrılmışlardır. S&D anlaşmalarına yönelik müzakere edilmiş 72 hükümden 40 tanesi esneklik ve gelişmekte olan ekonomilerle ilgilidir. Etkinleştirme Maddesi ve TRIMS ile ilgili hükümler en sembolik olanlardır¹²⁶.

Etkinleştirme Maddesi, gelişmekte olan ülkeler arasında serbest ticaret alanları ve gümrük birlikleri oluşturulmasına esneklik sağlamaktadır¹²⁷. Öte yandan, TRIMS hükümleri, ödemeler dengesi önlemlerinin uygulanmasına yönelik geçici sapmaya ve yabancı tedarikçilerin kurulması konusunda şartlar konulması esnekliğine izin vermektedir¹²⁸. Ancak gelişmekte olan ülkeler, hükümleri belirli koşullar altında uygulayabilmektedirler. Bu koşullar, belirli bir zamanda devlet yardımlarının varlığını, DTÖ'ye bildirimini, bir uygulama gerekliliğini ve sonuç olarak onun kabulünü kapsamaktaydı.

Önceki hükümlere ek olarak, görüşmelerde EAGÜ üyelerini ilgilendiren birtakım girişimler gerçekleştirilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler için olanlara ek olarak 17 hüküm özellikle EAGÜ ülkeleri içindir¹²⁹. Bu hükümler genişletilmiş geçiş sürelerini ve teknoloji transferini sağlamak için özel tedarikçileriteşvik eden hükümleri ve EAGÜ'leri eğitmeyi içermekteydi.¹³⁰

DTÖ'nün, 1994 yılında "En Az Gelişmiş Ülkeleri Destekleyecek Tedbirler Kararının" kabul edilmesinden beri, EAGÜ üyelerine organizasyona yönelik bağılıkları ve imtiyazları sınırlama hakkı tanınmıştır.¹³¹ Bu ülkelerin ticaret politikaları kendi gelişimlerine, kurumsal yeteneklerine, finansal ihtiyaçlarına ve ticari hedeflerine göre belirlenmektedir. Bu bağlamda DTÖ üyeleri, EAGÜ'ler için hazırlanmış tercihli piyasa erişimine yönelik önlemler açıklamışlardır. Tedbirler, "Ticaretle İlgili Faaliyetlerinde En Az Gelişmiş Ülkeleri

¹²⁵Anderson, 2017a 32-42

¹²⁶Martin ve Winters, 1996.

¹²⁷Harrison, vd., 1996.

¹²⁸Martin ve Winters, 1996.

¹²⁹Harrison, vd., 1996.

¹³⁰DTÖ, 1999.

¹³¹GATT, 1995.

Desteklemek amacıyla Ticarete İlişkin Teknik Yardımaya yönelik Birleştirilmiş Çerçeve” olarak bilinmekteydi ve DTÖ, Dünya Bankası, IMF, UNCTAD, UNDP ve ITC'nin katkılarıyla geliştirilmiştir¹³². Böylece, Tur'da (görüşmelerde) kabul edilen anlaşmalarla birlikte gelişmekte olan ülkelerin küresel ticaret sistemindeki katılım ilkeleri değişmiş ve kalkınmada, haklarda, hizmetlerde ve özellikle tarım sektöründe kayda değer gelişmeler sağlanmıştır.

1.13. Tarım Sektöründe Uruguay Turu Anlaşması

Tarihsel olarak tarım sektörü, gelişmiş ülkelerin küresel ticaret politikalarında görece en fazla korunan sektör olmuş ve gelişmekte olan ülkelerin dâhil olması kısıtlandırılmıştır. Aralarında en dikkat çeken koruma politikaları; 1815 yılı Britanya Tahıl Ticaret Kanunu, pirinç ihracat ve ithalatına yönelik 1904 yılı Japonya politikaları¹³³, 1970'lerin Avrupa Ortak Tarım Politikası ve ABD İhracat Geliştirme Programı'dır. Gelişme politikaları olarak kabul edilmelerine rağmen, bu politikaların çoğu gıda pazarının bozulmasına neden olmuş ve küresel ekonomideki refah kaybına neden olmuştur¹³⁴. Refah kaybı, Batı Avrupa, ABD ve Japonya çiftçilerinin yıllık karlarının 94 milyar dolardan 141 milyar dolara (1985 yılı ABD dolarına göre) ve tüketicilerin yıllık maliyetinin 120 milyar dolardan 216 milyar dolara yükselmesine neden olmuştur.¹³⁵

Gelişmiş sanayiye sahip ülkeler tarafından geliştirilmiş politikalar ne yeni sanayileşen ne de gelişmekte olan ülkeler tarafından uygulanabilmiştir. Etkileri, gelişmekte olan ülkeleri tarım sektörü ticaret politikası oluşturma sürecine katılım sağlamaya ve bu konuda müzakerelerde bulunmaya teşvik etmiştir.

Uruguay Turu sırasında gelişmekte olan ülkeler, hem ticaret hem de piyasa disiplinlerinde piyasa dışı tedbirler için görüşmelerde bulunmuşlardır. Cairns Grubunun¹³⁶ tarım sektöründe, İkinci Dünya savaşı sonrası rejim baz alınarak liberal normlarda serbestleşme üzerine talepleri, yeni izlenen tarım rotasının baltalanması açısından önem teşkil etmektedir. Grup; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki muafiyet ve ittifaklara izin vermeyi ve gelişmiş ülkelerin benimsediği politikaları değiştirmeyi amaçlamaktaydı. Tarım sektörüne yönelik müzakereler sonucunda Uruguay Turu Tarım Anlaşması (URAA)

¹³² Harrison, Harrison, vd., 1997.

¹³³ Kanun, Japonya, Kore ve Tayvan'ın kolonileri ile daha sonra bağımsızlıklarını kazanan ülkeler olarak Tayvan ve Güney Kore'nin üretimini içermekteydi.

¹³⁴ Refah kayıpları hesaplamaları yapılırken, Dünya Gıda Pazarı'nın çoklu emtia modeli kullanılmıştır. bk. Tyers ve Anderson, 1992.

¹³⁵ Harrison, Harrison, vd., 1997.

¹³⁶ Tarımsal ihracatçılar Cairns Grubu: Arjantin, Avustralya, Brezilya, Kanada, Şili, Kolombiya, Fiji, Macaristan, Endonezya, Malezya, Filipinler, Yeni Zelanda, Tayland ve Uruguay.

imzalanmıştır. URAA; ithalatın pazar erişimini artırmaya, çiftlik ihracat sübvansiyonlarını azaltmaya ve yerel üretici sübvansiyonlarında kesinti yapmaya odaklanmıştır¹³⁷.

Kısacası tarım reformları hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde en makul liberalleşmeyi içermek konusunda hem fikirdi. Ancak reformlar tarım sektörünü, gelecekte yenide müzakereleri başlatma sözü ile birlikte DTÖ kapsamına almıştır. Reform paketinin yeni kuralları ve yükümlülükleri, sonuç olarak hem sanayileşmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde kısıtlı çiftlik korumasını sınırlandırmaktadır. Bunlara ek olarak hükümler, uluslararası gıda pazarına belirli bir istikrar sağlamakta ve gelişmekte olan ülkeleri doğal karşılaştırmalı üstünlükle desteklemektedir. Böylelikle, gelişmekte olan ülkeler yeni pazar fırsatlarından yararlanabilecek ve kendi ülkelerinin doğrudan ve dolaylı tarım politikalarında indirimler arayabileceklerdir.

1.14. Uruguay Turu'nun Etkileri

Uruguay Turu ile getirilen değişiklikler yalnızca tarım sektörü ile ilgili değildir. Kazanımlar şunları da içermektedir¹³⁸; üretim tarifelerinin azaltılması, ihracat kısıtlamalarının gönüllü olarak kaldırılması, hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi için atılan ilk adımlar, çok taraflı düzenlemenin kaldırılması, ticarete yönelik teknik engeller üzerindeki daha sıkı kurallar, menşei ülke kuralları, güvenceler, lisanslamalardır. Diğer tedbirler ise; fikri mülkiyet haklarının dâhil edilmesi, devlet ihaleleriyle ilgili çoklu anlaşmalar ve geliştirilmiş uyuşmazlık çözümü prosedürleridir. Tüm bu değişikliklerin küresel ekonomik refahı artırdığı düşünülmüştür¹³⁹. Ayrıca, Tur'un küresel ticaret sistemini özgürleştirerek ekonomik büyümeyi ve değişen ülkelerin karşılaştırmalı avantajlarını artırdığı düşünülmektedir.

Uruguay Turu ticaret politikaları süresince, küresel senaryoda başka büyük değişiklikler de gerçekleşmiştir. Çin ve Tayvan'ın 2002 yılında DTÖ'ye katılması ve Avrupa Birliği'nin 15 üyeden 25 üyeye ulaşarak genişlemesi Tur'un ardından ortaya çıkan diğer önemli olaylardır. Bununla birlikte, bir ülkenin anlaşmalardan ne kazanacağı ve bunun ne ölçüde olacağı diğer pek çok yöne de bağlıdır. Bu politika değişikliklerinin dünya üzerindeki net ekonomik etkisini değerlendirebilmek için daha derin analizler gerekmektedir¹⁴⁰.

Uruguay Turu'nun nerelere geldiğine ve daha ne kadar sürdürülmesi gerektiğine dair en önemli analizlerden biri, küresel ekonomi geniş modeli aracılığıyla 1980-84 ve 2004 yılları arasındaki fiyat saptırma politikalarının etkilerini karşılaştırarak geçmiş reformları ve kalan politikaları değerlendiren Valenzuela, van der Mensbrugge ve Anderson (2009) 'ın nicel

¹³⁷Michalopoulos. 2000.

¹³⁸Anderson, 2016.

¹³⁹Anderson, 2016.

¹⁴⁰Anderson, 2016.

çalışmasıdır. Çalışma, yeni politikaların küresel refahta bir iyileşme ile birlikte olumlu bir etkisi olduğunu ve gelişmekte olan ülkelere yönelik yeni politikaların, birincil tarım ihracatlarındaki refahı ve büyümeyi artırdığını göstermektedir. Ayrıca genel büyümenin, reformlar olmadan gerçekleşebilecek düzeyden daha yüksek bir düzeyde gerçekleştiği tahmin edilmektedir¹⁴¹.

1.15. . Doha Kalkınma Gündemi

Uruguay Turu'ndan sonra, 1999'da Seattle'da gerçekleşen Ticaret Bakanlığı toplantısında yeni bir müzakere turunun başlatılması beklenmekteydi. Ancak küreselleşme karşıtı protestocular nedeniyle toplantı terk edilmek zorunda kalınmıştır ve 11 Eylül 2001'de yaşanan terörist saldırıların hemen ardından, DTÖ üyeleri Katar'da yeni bir müzakere turu gerçekleştirmek için bir araya gelmişlerdir.¹⁴² Bununla birlikte, küresel refah ve çok taraflı müzakerelerden elde edilen potansiyel kazanımlara rağmen Doha Turlarında, birkaç anlaşma üzerinde mutabakata varılabilmesi için on beş yıl boyunca mücadele edilmiştir.

DTÖ'nün amaçlarından biri, tüm taraflara daha akıcı ve öngörülebilir uluslararası ticaret akışını sağlayabilmektir. Bu nedenle Doha Kalkınma Gündemi olarak adlandırılan DDA'nın temel amacı, ticaretin önündeki engellerin azaltılması ve mevcut ticaret kurallarının düzeltilmesi için gelişmekte olan ülkelerin ticaret beklentilerinin geliştirilmesidir¹⁴³. DDA, “yoksulluğu azaltan bir ekonomik büyüme” amacı güden kısa vadeli bir hedef olarak tanımlanmış ve ekonomik büyümeyi artırmayı ve özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki “yaşam standartlarını” yükseltmeyi amaçlamıştır¹⁴⁴.

DDA, gelişmekte olan ülkelere odaklanmış ve DTÖ düzenlemelerinin yeniden dengelenmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Ayrıca mevcut dengesizliklerin, GATT ve DTÖ ticaret anlaşmalarının lehine olduğu kabul edilmiştir¹⁴⁵. Tur, müzakere koşullarını iyileştirmeyi ve gelişmekte olan ülkelere en fazla avantaj payını sunmayı amaçlamaktadır¹⁴⁶.

Doha Deklarasyonunda detaylandırılan DDA programı, tarım ve hizmet sektörü konusundaki müzakerelerin zamanlamasını ve amaçlarını; endüstriyel ürünler, rekabet politikası, yatırım, çevre, uygulama sorunları ve benzeri meselelerde tarifeler gibi çeşitli konuları kapsayan diğer müzakereleri de açıklamaktadır¹⁴⁷. Ancak, dünya ticaret politikalarındaki değişiklikler ve daha ileri tarım reformları ile nelerin başarılabilceğinin

¹⁴¹Valenzuela, vd., 2009.

¹⁴²Ahnlidve Elgström, 2014.

¹⁴³ https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/update_e.htm (Erişim tarihi 01.08.17).

¹⁴⁴Schwab, 2011: 104-117.

¹⁴⁵Cling, 2014: 213.

¹⁴⁶Charlton ve Stiglitz, 2005: 293-312.

¹⁴⁷DTÖ, 2015

kapsamı göz önünde bulundurulduğunda, DDA'nın sonuçlanmasının önündeki en önemli engellerden biri de yaygın olarak görülen kuşkucu yaklaşımdır. DDA'nın en büyük zorluğu ticaret anlaşmalarını küçük gruplar yerine DTÖ'nün 164 üyesi ile bir karara bağlamak durumunda olması ve dünya ticaretinde en az liberalleşmiş sektör olan tarımda ileriye dönük başarı elde etmesidir¹⁴⁸.

2008 Temmuz ayında, Cenevre'de tarım sektörü ile ilgili görüşmeler (iç/yerli destek, piyasa erişimi ve ihracat rekabeti) başlatılmış ve “Temmuz 2008 paketi” yayınlanmıştır. Paket, Rev 4 metni¹⁴⁹ olarak da adlandırılan DDA'nın taslak müzakere metni olacak ve sonunda DDA'nın nihai anlaşmasını şekillendirecektir.

2013 yılında Bali'de gelişmekte olan ülkeleri destekleyen bir ticaret kolaylaştırma anlaşması ortaya konmuştur. DTÖ üyeleri gümrük bölümlerini, sınır geçişlerini ve genel ticaret altyapısını geliştirmeyi kabul etmişler ve bu anlaşmaya göre gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelere ve EAGÜ'lere yardım ve teknik uzmanlık sağlaması ön görülmüştür.¹⁵⁰ Ayrıca fiyat artırımlarına ve ithalat miktarları mekanizmalarına bağlı olarak, gelişmekte olan ülkeler ve EAGÜ'ler gıda güvenliği ve gelişimi için daha fazla seçenek sunan Özel Koruma Mekanizmasına (SSM) başvurabileceklerdir.

2015 yılında Nairobi'deki Onuncu Bakanlar Toplantısı'nda yeni bir karar paketi yayınlanmıştır. En önemli karar, tüm üyelerin çiftlik ihracat sübvansiyonlarını¹⁵¹ kaldırması ve uluslararası gıda yardımlarının iç pazarları olumsuz etkilememesini sağlamaması yönündedir. Bu kararlar birlikte, ihracat sübvansiyonlarını kaldırmak için gelişmekte olan ülkelere 2018 yılına kadar; EAGÜ'lere ise 2030 yılına kadar süre tanınmıştır.¹⁵² Paket ayrıca, gıda kararına yönelik pamuk ve hisse paylarından bahsetmektedir.¹⁵³

Ancak, son yıllarda müzakere için belirlenen iddialı gündeme rağmen, 2005 yılında sonuçlandırılması beklenen turun durdurulduğu ortaya çıkmıştır. Ne ABD ve AB gibi gelişmiş ülkeler, ne de Brezilya, Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkeler küresel etkiyle ilgili konularda önemli tavizler/ödünler vermeye istekli değildirlir¹⁵⁴. Turun başarıyla sonuçlandırılmaması; DTÖ üyelerinin, DTÖ'nün çok taraflı, tek taraflı müzakerelerine alternatif olarak çoklu, bölgesel ve iki taraflı ticaret anlaşmalarını müzakere etmeye odaklanmasına yol açmıştır.

¹⁴⁸Hopewell, 2015: 311-338.

¹⁴⁹ Metin, Temmuz görüşmelerinden sonra dolaşmakta olan taslak yöntemlerin dördüncü revizyonuydu.

¹⁵⁰Cling, 2014: 213

¹⁵¹ İşlenmiş süt ürünleri ve domuz eti ihracat sübvansiyonları 2020 yılına kadar istisna olarak nitelendirilmektedir.

¹⁵²Anderson, 2017a: 32.

¹⁵³Anderson, 2017c: 84.

¹⁵⁴ Söz konusu uygulamalar AB tarafından yasaklanmış ve ABD tarafından kullanılmış olup, her iki ülke de uygulamalarını değiştirmeyi kabul etmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ İÇERİSİNDEKİ YERİ

Dünya ticaretinin beşte birinden sorumlu olan¹⁵⁵ Avrupa Birliği'nin Dünya ekonomisindeki ekonomik ve ticaret politikalarındaki ağırlığı ile birlikte ABD, Japonya¹⁵⁶ ve yakın zamanda Çin¹⁵⁷ ile (tarihsel olarak) rekabet halinde olmuştur. İstatistiksel olarak, 14.600 milyar Avro (2015) GSYİH ve sadece %6,9'luk küresel nüfusu ile ekonomik ağırlığı, birliği ana ticaret merkezlerinden biri haline getirmiştir¹⁵⁸. Çin¹⁵⁹ ve Kuzey Amerika ile birlikte AB, politik güce sahip olup dünya ticaretinde ve DTÖ'de önemli bir rol oynamaktadır¹⁶⁰. Ticaret politikası açısından AB, bir ekonomik süper güç olarak başından beri devam eden tartışmasız eşitliği ile “ABD'den çok daha fazla tanımlanmış/belirgin bir politika ve tutarlı karar verme sistemi” barındırmaktadır¹⁶¹.

AB-28, küresel ticaretin %15'ini oluşturan bloklar olarak uluslararası ticaret konularında konumunu ve etkisini artırmaktadır. 2016 yılında blok, Çin'in (%17) gerisinde kalarak ve ABD'yi geçerek (%11,8) %15,6'lık mal ihracatı gerçekleştirmiştir. İthalatta ABD, AB-28 (%14,8) ve Çin'e (%12,4) büyük fark atarak en büyük paya (%17,6) sahiptir. AB içi ticaret hariç, 3455 milyar Avro¹⁶² ile Çin ve ABD ile birlikte 2004 yılından bu yana AB, aralarındaki neredeyse aynı istatistiklerle dünya ticaretinin en büyük oyuncularından biri haline gelmiştir¹⁶³. 2015 yılında iki Avrupa ülkesi ilk beş ticaret ülkesi arasında yer almıştır. Almanya üçüncü sırada (1,33 trilyon dolar ve yüzde 8'lik pay ile), Hollanda ise beşinci (567 milyar ABD Doları ve %3'lük pay ile) sırada yer almıştır. Çin 2,27 trilyon ABD Doları ve %14'lük payıyla birinci sırada yer alırken ardından 1,50 trilyon ABD Doları ve %9'luk paya sahip olan ABD gelmektedir. Japonya ise dördüncü sırada yer almaktadır (624 milyar ABD Doları ve %4'lük hisse)¹⁶⁴.

¹⁵⁵<https://europa.eu/> (erişim tarihi: 06.10.2017).

¹⁵⁶ Smith, 2004:230

¹⁵⁷ Çin, Japonya'nın yerini alarak dünya ticaretindeki en büyük rakiplerden biri haline gelmiştir. Bakınız: <https://europa.eu/>

¹⁵⁸ Allen, ve Smith, 1990: 19-37. Ekonomik ağırlık, etki gösterme ve başkalarının algılarını ve beklentilerini şekillendirme yeteneği olarak tanımlanmıştır.

¹⁵⁹ 2004'ten bu yana, Çin dünya ticaretindeki en büyük üçüncü aktör haline gelerek Japonya'yı geçmiş ve dünya ticaret politikalarının çoğu için bir karar ülkesi ve ekonomi olarak Japonya'nın yerini almıştır. 2004'ten önce Japonya, ABD ve AB uluslararası ticaret için en büyük küresel oyunculardı.

¹⁶⁰ Smith, 2004:230.

¹⁶¹ Bretherton and Vloger. 1999:71

¹⁶² Eurostat, 2016.

¹⁶³ 2016 yılında, AB'nin ticareti Çin'inkinden 109 milyar EUR: ABD'nin kayıtlı seviyesinden 125 milyar EUR daha fazlaydı. Japonya ise 1131 milyar EUR ile dördüncü sırada yer almıştır. Kaynak: Eurostat 2018.

¹⁶⁴ Dünya Ticaret İstatistik Dergisi, 2016: 28-42

AB'nin küresel ticaret eğilimlerindeki rolü¹⁶⁵ ve ticaret politikaları geliştirme konusundaki önemi, geniş ticaret ilişkileri ağı ve ticaret ortaklarının bloğun piyasasına olan bağımlılığı ile açıklanabilir. Eylül 2017'ye kadar, AB'nin dış ekonomik boyutu, birkaç ikili ve bölgesel ticaret anlaşması, devam eden müzakereler ve diğerleri arasındaki gerçekleşen ana anlaşmaları içermektedir: Kanada ile Kapsamlı Ekonomik ve Ticari Anlaşması (CETA), Asya-Pasifik Ekonomik İş Birliği (APEC), Asya-Avrupa Toplantısı (AEM), Japonya ile Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA). Ayrıca AB, ASEAN ülkeleri, Myanmar/Burma, Hindistan, Türkiye, Sırbistan ve Bosna-Hersek ile ikili formatlarda STA müzakereleri yürütmektedir¹⁶⁶. Devam eden STA ile ilgili olarak AB'nin Kolombiya ve Peru, AB-Meksika Küresel Anlaşması aracılığıyla Meksika ve Ortaklık Anlaşmaları aracılığıyla Fas ve Tunus ile (Mısır ve Ürdün ile yapılan görüşmeler) anlaşmaları bulunmaktadır. Birlik ayrıca ACP (Afrika, Karayipler ve Pasifik) ülkeleri ve birkaç Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA) ile ortaklıklar kurmuştur. Ayrıca Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Kırgızistan ve Çin ile müzakere görüşmeleri sürmekte ve Andorra, Monako ve San Marino ile Ortaklık Anlaşmaları da geliştirilmeye devam etmektedir. Müzakere ve anlaşmalar DTÖ esasına göre kurulmuştur. DTÖ bazında Yeşil Ürünler ve Tarımsal Gıda ve Balıkçılık Ürünleri ticaretine ve hizmetlerine ilişkin TISA bütün ülkelerle ve özellikle de EEA/EFTA ülkeleriyle müzakerelerin geliştirilmesi için temel ilkelerden bazılarını oluşturur¹⁶⁷.

Birliğin ortakları üzerinde ve ortaklarına olan bağımlılığı aşikârdır. AB'nin başlıca ticaret ortakları, ihracat ve ithalatın hedefi ve menşei olarak sırasıyla ABD ve Çin'dir¹⁶⁸. 2015 yılında AB-28 toplam ihracatının %20,8'ini ABD ile %9,7'sini ise Çin ile gerçekleştirmiştir. Aynı yıl içinde, Çin AB-28'in tüm ithalatının %20,2'sinden fazlası için menşei ülkesi olarak blok için en büyük tedarikçi olmuştur. ABD ise ithal malların %14,5'i ile ikinci sırada yer almıştır¹⁶⁹. Benzer şekilde, Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin (CEEC), Afrika ve EAGÜ'lerin Birlik'e bağımlılığı da önemlidir¹⁷⁰. Gelişmekte olan ülkeler için AB, gelişmekte olan ülkelerin ihracatının beşte biri için varış noktasıdır (varma yeridir) ayrıca gelişmekte olan ülkelere en fazla tarımsal ürün ithalatını yine birlik gerçekleştirmektedir¹⁷¹.

AB'nin küresel pazardaki önemli rolünün yanı sıra, 1999 yılında ortak Avrupa para biriminin piyasaya sürülmesi, birliğe küresel ekonomik konularda güç sağlamıştır. Ekonomik ve Parasal Birlik (EMU) kapsamında AB'nin ticaret politikası güçlendirilmiştir. AVRO

¹⁶⁵Bretherton ve Vogler, 1999: 48.

¹⁶⁶<http://ec.europa.eu/> (erişim tarihi: 06.10.2017).

¹⁶⁷Avrupa Komisyonu, 2017a.

¹⁶⁸Hong Kong dışında

¹⁶⁹Eurostat, 2016.

¹⁷⁰WTO'ya bakınız, Dünya Ticaret İstatistikleri İncelemesi, 2016: 42-63.

¹⁷¹Avrupa Komisyonu, 2004

(EURO)'nun piyasalara girişi “doların iki dünya savaşı arasındaki dönemde sterlini geride bırakarak dünyanın lider para birimi haline gelmesinden bu yana küresel finanstaki gerçekleşen en büyük değişim” olarak kabul edilmiştir¹⁷². Sırayla Avro, AB'ye güçlü küresel çok boyutlu ekonomik bir mevcudiyet ve bunun sonucu olarak kalkınmayı, ticaret politikalarını ve dolayısıyla küresel ekonomiyi etkileyen farklı dış rollerde hareket etme kapasitesini sağlamıştır.

Bu bölüm, AB'nin küresel politikadaki ve özellikle dünya ticaret sistemi, DTÖ ve ticaret politikalarının gelişimi bağlamında farklı dışsal rollerini gözden geçirmektedir. AB'nin rolü, dünya ticaretindeki ticari politikaları şekillendiren küresel müzakereler, anlaşmalar ve anlaşmazlıklarda merkezi bir katılımcı olarak görülmektedir. AB'nin ticaret politikasının gelişiminin kısa bir açıklaması, ayrıca, AB'nin DTÖ içindeki rolünün ve etkisinin, özellikle gelişmekte olan ülkelerle ilgili politikalara odaklanarak özet bir analizi de ortaya konulacaktır.

2.1 AB'nin Küresel Ticaret Politikasındaki Üniter Boyutu

Ekonomik üstünlüğünü tesis eden ve 15. yüzyılda coğrafi keşifler aracılığıyla ticaret gücünü artıran Avrupa'nın genişlemesinden bu yana, AB'nin önem aşikârdır. 19. yüzyılın bilimsel ve sanayi devrimleri ve daha sonra Birliğin kurulmasıyla birlikte, dünyadaki gelişmede ve özellikle dünya ticaret politikalarında kıtanın önemi yadsınamaz. Bu rol, AB'nin Dış Ticaret Politikasının çeşitli boyutları ve bakış açıları ve birlik tarafından uyarlanan ve kabul edilen araçlar aracılığıyla açıklanabilir. Ticaret politikalarının gelişimini etkilemek ve ticareti Avrupa ekonomisi için temel zenginlik kaynağı olarak sürdürmek için stratejiler uygulanmıştır.

AB'nin üniter boyutu, ECC olarak başlangıcından beri, bir ana küresel ticaret aktörü olarak rolünün en belirleyici ve ilgili niteliğinden birisidir. Birleşik blok olarak, AB tarihsel olarak, çok taraflı ticaret liberalizasyonu ve ticaret entegrasyon politikalarından, üye ülkelerin ayrı olarak elde edebildiklerinden daha fazla kazanç elde etmiştir. AB üniter boyutunun ve üye devletlerarasındaki ekonomik yakınlaşmanın örnekleri; gümrük birliğinin mevcut tek pazara evrimi ve Ortak Ticaret Politikası (CCP)¹⁷³, Ortak Tarım Politikası, Tek Pazar Programı ve ortak para birimi gibi birbirini takip eden başarılarıdır. DTÖ ile olan ilgisine gelince, AB ticaret tekliflerinin başlatılmasında özel bir yetkinliğe sahiptir.¹⁷⁴ Bu durumun nedeni, Avrupa Komisyonu'nun müzakereleri yürütmesine izin verilen tek organ olması ve bireysel koltukların mevcudiyetine bakılmaksızın hem AB'yi hem de Üye Devletlerini temsil

¹⁷²Bergsten, 1999:22.

¹⁷³ CCP, Birliğin argümanları savunmasına, kimliğini lider bir bölge olarak öne çıkarmasına ve dünyadaki değişimlere tek bir blok olarak faydalı ve uyarlanabilir politikalar geliştirmesine olanak sağlamaktadır.

¹⁷⁴Aggarwal ve Fogarty,2004.

etmesidir¹⁷⁵. Bu nedenlerle Komisyon, AB yeterliliğinin güçlendirilmesine katkıda bulunan uluslar üstü bir role sahiptir¹⁷⁶. AB'nin yetkinliği tam anlamıyla bir güç olarak görülmektedir¹⁷⁷ ve AB'nin kendi terminolojisi üç çeşide bölünen sorumluluklarına ve yetkilerine değinmektedir. Özel Yetkinlik, (mal ticareti ile ilgili çok taraflı müzakereler), AB'nin ve Üye Devletlerinin Ortak Yetkinliği (hizmet ticaretiyle ilgili çok taraflı müzakerelerde uygulanmaktadır) ve Üye Devletlerin Özel Yetkinliği (tam olarak ulusal yeterlilik)¹⁷⁸.

Komisyon, mevzuat yapıcısı (yasama organı) ve Topluluk faaliyetlerinin yürütücüsüdür. Ek olarak, anlaşmaları koruyucusu ve dış ticaret konularında AB'nin dışsal temsilcisi olarak birliğin “tek sesi” olarak görülmektedir. Komisyon, gerçekten de ticaret anlaşmalarını müzakere edip sonuçlandırabilen ve AB bütçesini yönetebilen tek organdır. Yasama ve yürütme organı olarak, Avrupa Komisyonu Avrupa Parlamentosuna karşı sorumludur ve delege kurulundan oluşmaktadır.¹⁷⁹

AB'nin ilgisine ve Komisyonunun önemine rağmen, üye devletlerarasındaki ideolojik tartışmalar, küresel ticaret meseleleri üzerindeki rolünün boyutunu etkilemiş ve ticaret müzakerelerine yönelik egemenlik aktarımına (devrine) ilişkin ideolojik tercihleri çeşitlendirilmiştir.¹⁸⁰

Farklı ideolojiler arasında entegrasyon yanlıları, gelenekselciler ve küreselciler bulunmaktadır. Entegrasyon yanlıları daha fazla entegrasyonu gerçekleştirmeyi savunmaktadırlar. “Gelenekselciler”, ana temsilci olan Fransa ve ACP ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesine odaklanmaktadır; “küreselciler, revizyonistler veya yenilikçiler” ise daha dengeli ve küresel bir yaklaşımı tercih etmektedirler. Almanya ve İskandinav ülkeleri küreselci olarak görülen başlıca ülkelerdendir¹⁸¹.

AB arasındaki yukarıdaki ideolojik farklılıklar ve yeni ticaret eğilimleri, birliğin uluslararası müzakerelerdeki rolü ve eylem politikaları üzerinde çeşitli etkilere sahiptir. Bu etki, ticaret konularına yönelik Konsey'in oylama sistemi ile açıklanmaktadır.¹⁸² Bu sistem

¹⁷⁵Üye Devletleri temsil etmesine rağmen, tüm ülkeler, Topluluk özel yetkinliğinin(karışık yetkinlik değil) kapsamına girmeyen konularla ilgili müzakereler ve anlaşmalar yapmakta serbesttirler.

¹⁷⁶Uluslarüstü rol Avrupa Adalet Mahkemesi ve Avrupa Komisyonu tarafından kurulmuştur.

¹⁷⁷Bretherton ve Vogler ayrıca yetkinliği güçolaraktanımlamışlardır. Bretherton ve Vogler: 1999'a bakınız.

¹⁷⁸Yetkinliklr anlaşmalarda belirtilmiş olsa da, bazı durumlarda hem AB hem de Üye Devletlerin ortaklaşa yetkin olduğu durumlarda muğlak, belirsiz veya “karışık” olabilir. Karma Yetkinlik aynı zamanda birleştirme veya paylaşma yetkinliği olarak da ifade edilir.

¹⁷⁹Burca ve Scott, 2001: 328.

¹⁸⁰Orbie, 2004

¹⁸¹Orbie, 2004.

¹⁸²Young, 2004: 102.

Karar verme sürecinde Nitelikli Çoğunluk Oylaması (QMV) prensibi altında çalışmakta ve oybirliği gerektirmektedir.¹⁸³

2.2. AB'nin Yetkinlik Gelişimi ve Uluslararası Münazarası

Küresel ekonomide başlıca aktör olarak, AB'nin yetkinliğinin evrimi, kendi gelişimiyle birlikte eşzamanlı olarak gerçekleşmiştir. Esas olarak anlaşma reformları nedeniyle geliştirilen AB'nin uluslararası aktör olarak oynadığı rol, Roma Antlaşması ve Avrupa Adalet Divanı'nın (ECJ) kararları ile pekiştirilmiştir. Bu kararlar ticaret politikalarının kapsamını genişletmiş ve ticaret müzakerelerindeki Topluluk Yetkinliğine katkıda bulunan “üstü kapalı yetkiler (zımnî güç) doktrini¹⁸⁴” ni kurmuştur¹⁸⁵. Bu nedenle AB'nin yetkinliği kapsamında yapılan tartışmalar, AB içinde politika oluşturma gelişiminin ve uluslararası hukuk ve ticaret anlaşmalarını sonuçlandıran bir aktör olarak gerçek boyutunun anlaşılmasında çok önemlidir¹⁸⁶.

Ortak bir dış tarife oluşturulacak “gümrük birliği” nin tamamlanması ve daha sonra ticaretin önündeki engellerin ortadan kaldırılacağı bir “ortak pazar” kurulması¹⁸⁷¹⁸⁸ kapsamında Roma Antlaşması 25 Mart 1957’de AET (EEC)’yi kurmuştur. Roma Antlaşması, AB'nin Ortak Ticaret Politikasını kapsamaktadır ve kendi yürütme yetkilerini Komisyona ve Bakanlar Konseyi'ne vermektedir¹⁸⁹. İç ve dışta (başlangıçta mal ticareti üzerine), Antlaşma, Komisyon’a koruyucu önlemleri yönetme yetkisi verirken diğer yandan üye devletlerin, diğer yetkililer tarafından muhafaza edilen Topluluk dışı ithalat kısıtlamalarına saygı göstermelerini talep etmektedir (gerektirir)¹⁹⁰.

Roma Antlaşması CCP'nin gelişmesi ve gümrük birliğinin kurulması için mutlak ve kesin bir uygulama planı hazırlamıştır. Planda, sıfır tarife, kotalar -tarımsal ürünler dışında- ve Ortak Dış Tarife'nin (CET) oluşturulması için üç aşamalı bir geçiş dönemi yer almıştır. 1968'de hem gümrük birliği hem de CET etkili bir şekilde yürürlüğe girmiştir. CET, altı üyenin bir önceki uygulanan tarifelerinin aritmetik ortalaması ve Avrupa Gümrük Birliği'nin temel araçlarından biri olarak uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca, anlaşma, AT'nin uluslararası

¹⁸³ Meunier ve Nicolaidis, 1999: 332.

¹⁸⁴Doktrin, iç kurallarının bulunmaması durumunda bile, AB yasalarında belirlenen belirli hedeflere ulaşılması için gerekli olması halinde AB'ye uluslararası taahhütlerde bulunma hakkını verir.

¹⁸⁵Young, 2004:104

¹⁸⁶Cosgrove-Sacks. 2001:8-9

¹⁸⁷Gümrük Birliği, ortak dış ticaret politikalarına sahip serbest ticaret bölgesidir.Ortak bir Pazar ise, üretim faktörlerinin serbest hareketlerine izin veren bir gümrük birliğidir.

¹⁸⁸ Adı geçen eser (A.g.e)

¹⁸⁹ Delegationlar, ulus ötesi bir kurum olarak kabul edilmeleri nedeniyle, ulusal hükümetlerinden bağımsız olarak otururlar. Bakanlar Konseyi, üye devletleri temsil eder ve bakan temsilcileri ulusal tercihlerini dile getirirler. Konsey hükümetler arası bir kurum olarak çalışır.

¹⁹⁰ 110-116 Maddeleri, Roma Antlaşması.

kurumları aracılığıyla ticari politikada AET'ye "özel" yetkinlik sağlamaktadır. Bu bağlamda Komisyon ve Konsey, nitelikli çoğunluk oyu ile uluslararası anlaşmaları müzakere etme ve sonuçlandırma hakkına sahiptir¹⁹¹. Ancak Komisyonun yetkisini, Madde 133 komitesi olarak bilinen Konsey tarafından atanan bir komite ile birlikte kullanılmasına izin verilir¹⁹². Her iki organın da uygulanması, Komisyonun ulus-ötesiliğinin ve AT'nin uluslararası ticaret konularında tek bir ses olarak konuşma yeteneğinin ana göstergesidir.

Bir ticaret müzakeresi için AT'nin temel resmi prosedürü, uygulamada genellikle daha karmaşıktır, şöyle özetlenebilir; öncelikle, sadece AT'nin yetkisi altında Komisyon, müzakereler için teklifleri ve içeriği ayrıntılı olarak hazırlar, ardından 133. Madde komitesi, gerektiği takdirde bir konsensüsle önerileri gözden geçirir ve düzeltir. Son olarak, Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi¹⁹³, QMV uyarınca, Komisyon'a Madde 133 komitesi ile etkileşim halindeki anlaşmaları müzakere etme yetkisi verir. Ancak teklifler Bakanlar Kuruluna ulaşmadan önce Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER)¹⁹⁴ belgeleri analiz eder. Bu analiz, her teklifin teknik ve politik yönleri için bir buluşma noktası görevi görmektedir ve şimdi tüm Topluluk kararlarının çoğundan sorumludur¹⁹⁵. Ek olarak, EP, CCP'nin ana aktörü değildir, dolayısıyla süreç boyunca rolü sınırlıdır ve sadece gayri resmi olarak bilgilendirilmelidir¹⁹⁶. Genel olarak Komisyonun yetkilerini belirleyen konseydir.

Komisyonun, AB ile yapılan anlaşma müzakerelerinin sorumlu organı olmasına rağmen, Üye Devletler ve AB/AT arasındaki politika geliştirme konusunda yetkilerin verilmesi, yetkinlik tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Mal ticaretinin AB'nin özel yetkisi¹⁹⁷ altında olmasına rağmen, Üye Devletler yatırım konusunda yetkilidir¹⁹⁸. Hem AT'nin hem de Üye Devletlerin birlikte yetkin olduğu "paylaşılan, karışık veya ortak" olarak adlandırılan yeterlilik türü, yalnızca yetki ve esneklik üzerine çeşitli teoriler ve tartışmalar yaratmamış, aynı zamanda AB'nin müzakere ve anlaşmalarını da gerçekten etkilemiştir. Yetkinlik tartışmasında, "temel faktör teorisi", üye devletlerin Komisyon üzerindeki

¹⁹¹Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın G (28) Maddesi ile düzeltilen Antlaşmanın 113. Maddesinde belirtildiği üzere daha kolay karar almak için tasarlanmıştır. Ancak uygulamada fikir birliğine ulaşılmaya çalışılmaktadır ve genellikle de başarılı olunmaktadır. AT'nin karar alma rolünü üstlendiği GATT'ın ilk turları oybirliği ile sonuçlanmıştır.

¹⁹²Madde 133 veya "Komite 133" daha önce 113. Maddesi olarak biliniyordu.

¹⁹³ O zamanlar, ayrı bir Ticaret Bakanları Konseyi yoktur.

¹⁹⁴AB'nin önemli bir kuruluşu olan COREPER'dan, ilk defa 1965 yılında birleşme anlaşmasında bahsedilmiş ve Bakanlar Konseyi'nin çalışmalarının hazırlanmasından sorumlu tutulmuştur. Avrupa Birliği Antlaşması (1991), Ortak Dışsal (yabancı) konularına, Güvenlik Politikası, Adalet ve İçişleri konularına ilişkin resmi sorumluluğu kapsamak amacıyla sorumluluklarını AT çerçevesinin ötesine taşımıştır.

¹⁹⁵Dinan, 2000: 68-70.

¹⁹⁶Bender, 2002:195.

¹⁹⁷ AT/AB yetkinliğinin, AT'nin, yalnızca Komisyon olarak değil toplu bir kuruluş olarak yetkin olduğu anlamına geldiğini belirtmek gerekir.

¹⁹⁸Woolcocks, 2000: 375.

kontrollerinin boyutunun¹⁹⁹ ve politikalarından gerçek anlamda faydalanan üyelerin kapsamının analiz edilmesi için Meunier ve Nicolaidis tarafından kullanılmıştır.

Bununla birlikte, Avrupa Tek Senedi (SEA) tarafından başlatılan Tek Pazar Programı'nın (SMP) kurulması, Avrupa entegrasyonu tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. SMP sadece AB'nin özel yetkinliğine değil, aynı zamanda AB içi ticaretin yoğunlaşmasına ve çok taraflı ticaret müzakerelerinin artmasına da katkıda bulunmuştur. Sonuç olarak, yetkinlik konusunda SMP'ye, GATT müzakerelerinin birçoğunda AB'nin ticaretteki AT yetkinliğini yeniden tanımlamaya zorlanmış olduğunun belirtilmesi gerekmiştir. Ancak daha pragmatik bir karar alınmış ev Komisyonun tüm konular için ana müzakereci olarak tek sesli statüsü korunmuştur. Bununla birlikte hem Üye Devletlerin hem de AT'nin anlaşmaları onaylaması gerekmektedir²⁰⁰. Karar, 80'li ve 1990'lı yılların ortalarına kadar, yani yeni ekonomik sorunların ortaya çıkmasına, hizmet sektörünün küresel ticaretteki artan rolüne ve DTÖ'nün kurulmasına kadar herhangi bir önemli sorunla karşı karşıya kalmamıştır. En önemli sorun, DTÖ'nün kurulması sürecinde Uruguay Turunun Son Senet'i sırasında yaşanmıştır. Turun nihai DTÖ Anlaşması, AT adına Dış Ticaret Yetkilisi ve Bakanlar Konseyi Başkanı tarafından üniter temsili korumak amacıyla imzalanmıştır. Ayrıca, anlaşma üye devletlerin temsilcileri tarafından, bağımsız birimler olarak DTÖ üyesi olma haklarının tanınması kapsamında kendi hükümetleri adına imzalanmıştır. Sonuç olarak, Mayıs 1994'te Genel İşler Konseyi'nde Komisyon, Konsey ve üye hükümetler bağlayıcı olmayan bir yasa (iş ahlakı) üzerinde anlaşmışlardır. Bu yasa, Komisyonun tüm müzakereleri AB ve Üye Devletler adına yerine getirmeye devam etmesine izin vermektedir, ancak AB'nin yetkinliği konusundaki anlaşmazlığın kaynağına inmemiştir (sona erdirmemiştir)²⁰¹.

1994 yılında AT'nin özel yetkinliğine ilişkin olarak Avrupa Adalet Mahkemesinin (ECJ) onayını almak ve DTÖ anlaşmasını sonuçlandırmak için, yetkinlik tartışması konusu Komisyon tarafından yasal bir konu haline getirilmiştir.²⁰² Kasım 1994'e kadar ECJ, Topluluğun, DTÖ anlaşmasını bir bütün olarak sonuçlandırmak için özel bir yetkiye sahip olmadığına ve AT'nin özel yetkinliğinin dar/kısıtlı bir anlayışını benimsediğine karar vermiştir.²⁰³ AT'nin yeterliliği, (1) Topluluğun, ticari mallarla ilgili çok taraflı anlaşmaları sonuçlandırmaya yönelik tek başına yetkisi (AT Antlaşması'nın 113. Maddesi uyarınca) tanımlanarak daraltılmıştır²⁰⁴. (2) Topluluk ve Üye Devletleri, GATS'yi sonuçlandırmak için

¹⁹⁹ Daha fazlası için Meunier, S. ve Nicolaidis, K. 1999: 477-501.

²⁰⁰ A.g.e

²⁰¹ NiChatain, C. 1999:468-469.

²⁰² Meunier ve Nicolaidis, 1999: 332.

²⁰³ <https://europa.eu/> (erişim tarihi: 06.10.2017).

²⁰⁴ Tarımsal mallar, tüm ticari mallar kategorisinde yer almaktadır.

ortaklaşa yetkilidir. (3) Topluluk ve Üye Devletleri, TRIPS'yi sonuçlandırmak için ortaklaşa yetkilidir²⁰⁵. Kararın amacı, Topluluğun uluslararası temsilinde birlik şartını vurgulamaktır. Bununla birlikte, bu durum yeni DTÖ çerçevesindeki müzakerelere, sonuçlara ve herhangi bir taahhüt sürecinin yerine getirilmesine yönelik daha yakın bir işbirliği çağrısında bulunmuştur.

1994 kararının ardından, hem Amsterdam Antlaşması (1997) hem de Nice Antlaşması (2001), AB'nin ticaret politikasını etkileyen yeni gelişmeler ile sonuçlanmıştır. Nice Antlaşması müzakerelerin gelişmesiyle ilgili yeni politikaları benimseyen çeşitli değişiklikler ve eklemeler²⁰⁶ ile sonuçlanmıştır. Değişiklikler, özellikle hizmetler ve fikri mülkiyet hakları, CCP anayasası ve Komisyonun yetkinliği konularında yapılmıştır. Yine de bir Avrupa Anayasası oluşturulmasına yönelik 2004 Antlaşması ve 2007 Lizbon Antlaşması, üyelerin üyeliğini ve katılımını artırmaya odaklanmış hem ulusal düzeyde hem de Birlik düzeyinde vatandaşların daha fazla bölünmesine dikkatleri çekmiştir. Küresel mali kriz ve 2009 Avrupa Parlamentosu seçimlerinin düşük katılımı ile artan farklılıklar, AB'nin mevcut politikalarının kusurlarına işaret etmiştir. Bu nedenle tutarlı ve daha çekici bir politik ve sosyal projeye daha başarılı bir politikaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Daha iyi bir politika, birliği ve dünyadaki lider rolünü koruyabilir.

2.3. DTÖ içerisinde AB'nin Rolü

27 ülkeden oluşan ve 497 milyonluk bir nüfusa sahip olan AB'nin bir ticaret müzakerecisi olarak rolü ve küresel meselelerde lider bir oyuncu olduğu yadsınamaz. Blok uzun zamandır ekonomin gelişmesinde, politik istikrarda, dünya demokrasisinde ve özellikle ticarete önemli bir rol oynamıştır. Dahası, AB'nin GATT/DTÖ çerçevesi içindeki etkileşiminin sonuçları, DTÖ'nün en önemli üyelerinden biri olarak ve daha fazla serbest ticaret için vazgeçilmez bir aktör olarak dünyadaki gelişmede önemlidir. AB, 21. yüzyılın dünya ticaret düzenlemelerinden ve ticaret eğilimlerinden sorumlu olma avantajına sahiptir²⁰⁷. Ayrıca DTÖ ve AB arasındaki karşılıklı bir etki, belirli bir yakınsama altında geliştirilecek öncü politikalara yol açmıştır²⁰⁸.

Bu bölümün parçası AB'nin DTÖ içindeki rolü ve ilişkileri sunulacaktır. AB ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki etkileşimin yanı sıra, AB'nin çağdaş (günümüzdeki) DTÖ ve ticaret uygulamaları üzerindeki etkisinin kapsamı hakkında özel bir açıklama yapılacaktır.

²⁰⁵Avrupa Toplulukları Adalet Mahkemesi, Görüş 1/94, 15 Kasım 1994.

²⁰⁶Değişiklikler arasında, daha karmaşık bir Madde olan 133, Paragraf 3 ve 5'teki ve iki paragrafın eklerindeki değişiklikler yer almaktadır.

²⁰⁷Thurow, 1987:257.

²⁰⁸Burca ve Scott, 2001

Ayrıca, yeni müzakereler içersinde DTÖ'nün çok taraflı ilkesi dışındaki tek taraflı ve iki taraflı anlaşmaların etkisinden bahsedilecektir.

2.4. Çok Taraflılık ve DTÖ İçindeki Yeni Ticaret Anlaşma Şekilleri

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok taraflılığın ve ticaret liberalleşmesinin yeniden canlanmasına rağmen, son yıllarda, bu ilke büyük ölçüde yeni ticari eğilimlerin etkisi altında kalmıştır. Bölgesel ticaret bloklarının ortaya çıkması, Uruguay ve Doha görüşmelerinin başarıyla başlatılması ve DTÖ'nün kurulması, ardından 1990'larda bölgesel entegrasyon hareketlerinin artması, GATT'ın/DTÖ'nün çok taraflılık ilkesini ciddi biçimde etkileyen bazı faktörlerden olmuşlardır. 1944'teki BrettonWoods konferansından²⁰⁹ bu yana en önemli gelişmelerden biri olarak tanımlanan, geçen yüzyılın uluslararası ticaret bloklarının ortaya çıkışı, dünya ticaretinin entegrasyonunda büyük bir başarıdır. 2020 yılına kadar DTÖ'nün tüm üyelerinin en az bir ticaret bloğuna katılması bekleniyordu. Ancak, 2016 yılına kadar, Moğolistan ve Japonya arasındaki BTA'nın bildirimini takiben, gerçekten de tüm DTÖ üyelerinin yürürlükte olan bir Bölgesel Ticaret Anlaşması (BTA) bulunmaktaydı²¹⁰. Bununla birlikte, bu bölgesel anlaşmaların DTÖ'nün çok taraflı ticaret sistemi ile rekabet edip etmediği, en çok tartışılan konulardan biri haline gelmişti²¹¹.

GATT zaman içinde geliştikçe (evrimleştikçe) ve DTÖ haline geldikçe, çok taraflılık ilkesinin oluşturulmasındaki temel amaç gerçekleştirilmiştir. Doha turundan bu yana, DTÖ üyelerinin çoğu, DTÖ kapsamı dışında her yerde, iki taraflı, bölgesel ve tek taraflı olarak ticaretin önündeki engelleri büyük ölçüde azaltmışlardır²¹². Üstelik Doha çıkmazı da, ülkelerin DTÖ'ye olan ilgisini dağıtmamıştır. Teorik olarak, ortaya çıkan anlaşmaların yeni kuralları DTÖ'nün kurallarına eklenebilir ve organizasyonun ilkelerine uygun hale getirilebilir. Buna göre uluslararası ticaret sisteminin gelecekteki yönetimi iki sütunlu bir yapıya dayanır. Yapı, 1994 kurallarını ve merkezi olmayan müzakerelerde üzerlerinde anlaşılan yeni kuralları birleştirecektir. Yeni kurallar uluslararası ticaretteki yeni eğilimler kapsamında uluslararası üretim sistemine ilişkin anlaşmaları derlemektedir²¹³.

²⁰⁹Michalak ve Gibb, 1997: 264.

²¹⁰DTÖ, Uluslararası Ticaret İstatistikleri, 2016.(erişim tarihi: 06.10.2017).

²¹¹Sampson, 1996: 88.

²¹²Ticaret bağlamında çok taraflılık, tüm ülkeler arasındaki anlaşmaları ifade ederken:bölgeselcilik, bir grup ülke arasında, bu grubun üyeleri için karşılıklı ve tercihli bir temelde ticaretin önündeki engelleri azaltan anlaşmalar anlamına gelir, bu durumda ise DTÖ üyeleri, uyum/işbirliği içinde çalışmaktadır. Tek taraflı anlaşmalar, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ve LDC'lerin pazarlarına girişi, yatırımları ve sanayileşmeyi kısıtlayıcı üretimi aracılığıyla teşvik etmeye yönelik tek taraflı tarife kesintilerini ifade etmektedir.İkili anlaşmalar ise, iki taraf, ülke veya bölge arasındaki anlaşmaları ifade eder.

²¹³Baldwin, 2016: 97.

Tarihsel olarak uzlaşma ilkesi çerçevesinde GATT/DTÖ üyeleri farklı anlaşmalar, uygulamalar ve istisnalar hakkında uzlaşmaya varmışlardır. Örgüt içerisinde, özel ve ayrımcı muamele, en çok gözetilen ulus (en çok kayırılan ülke) ilkesi, bağlayıcılık için “kodlar” yaklaşımı ve anlaşmazlıkların çözümü için açık oturum (toplu görüşme) kararı en önemli uygulamalardan bazılarıdır.²¹⁴ Yine de, bu uygulamalar, küresel ticaretin mevcut çerçevesinin yeni sorunları ve zorlukları içinde ya gelişmiş ya da ortadan kalkmıştır. Bu yeni ticari çerçeve, Kuzey ve Güney ticareti arasındaki bütünleştirici stratejiler ile nitelendirilmektedir (karakterize edilmektedir). Bu yaklaşım, yeni müzakere eğilimlerindeki gelişmekte olan ülkelerin ve gelişen pazarların çıkarlarını yeniden dengelemiştir. Aslında, gelişmekte olan ülkelerin ve EAGÜ'lerin artan varlığı ve katılımı, DTÖ için daha geniş bir müzakere gündemi oluşturmuştur.

DTÖ'nün müzakere gündemi, tarifelerin azaltılmasına, yatırımlara, bağlayıcı uzlaşmalara yönelik anlaşmalar, tek taraflı anlaşmalar ve son zamanlarda bölgesel anlaşmaları içermektedir. Bölgeselcilik her zaman küresel ticaret gündeminin bir parçası olmuştur, ancak 1990'lardan bu yana DTÖ üyeleri arasında en çok kullanılan araç haline gelmiştir. Ticaret anlaşmalarının sayısı arttıkça DTÖ üyelerinin politika reformlarına yönelik ilgileri ortaya çıkmıştır. Böylece farklı müzakere şekilleri başlamıştır. DTÖ üyeleri ve üye olmayanlar geleneksel çok taraflı anlaşmalardan tek taraflı tarife kesintilerine, off-shore üretime, ikili yatırım anlaşmalarına ve bölgesel anlaşmalara yönelmişlerdir.²¹⁵

Daha sonra bölgesel anlaşmalar kapsamında, ticaret sahnesinde, çok güçlü bloklar ortaya çıkmıştır. Dünya ticaret politikaları üzerindeki en yüksek etkiyi gösteren bölgeselci oluşumların bazıları; Avrupa Birliği (AB), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Güney Afrika Kalkınma İşbirliği (SADC) ve MERCOSUR'dur.²¹⁶ Bunların arasında AB, benzersiz bir bölgeselcilik türü olarak görülmektedir. Birlik tamamen kurumsallaşmış bir yapı ve parasal bir bütünleşme ile entegre olmuştur. Ayrıca, bloğun liberal felsefesi ve ortak pazarı, dünya politikalarındaki lider rolünü küresel bağlamda önemli bir oyuncu olarak güçlendirmiştir.²¹⁷

AB'nin çok taraflılığa tam olarak bağlı olduğunu iddia etmesine rağmen, birliğin ticaret stratejileri oldukça eleştirilmektedir. İkili ticaret anlaşmalarının çok taraflı liberalleşmeye²¹⁸ alternatif olarak görülemeyeceğine ilişkin Komisyon'un açıklamalarına rağmen, AB'nin çok taraflılığa yönelik belirleyici yönelimi bazı eleştirilerle karşılaşmıştır.

²¹⁴Narlikar: 2003.

²¹⁵ Sampson, 1996: 88.

²¹⁶ Baldwin, 2016: 95.

²¹⁷ Bender, 2002: 195.

²¹⁸AB Ticaret Komisyon Üyesi Pascal Lamy 2007: Konuşmalar, Hindistan.

Eleştirmenler, birliğin yeni ticaret anlaşmalarının ayrımcı olabileceğini ve ardında gizli niyetleri/amaçları taşıyabileceğini iddia etmiştir. Buradan hareketle AB, bölgesel ticaret anlaşmaları geliştirerek küresel konularda bu bağlamda DTÖ'de²¹⁹ destek almayı hedeflemektedir. Bu konu, çok taraflılık ve bölgeselcilik bağlamında DTÖ-AB ilişkisine dair ve daha sonra, uluslararası ticaret liberalizasyon çerçevesindeki her iki uygulamanın faydalarına yönelik çeşitli analizler ve tartışmalar/görüş ayrılıkları yaratmıştır.²²⁰

Ticaret bloklarının çok taraflılığı “ikinci en iyi alternatif” olarak değerlendirilmesi, aslında Neo-klasik iktisatçıların teorisidir.²²¹ Bu kavram, ekonomist Jacob Viner'in analizine dayanmaktadır. Viner'in analizi, “ticaret yaratma” ve “ticaretin saptırılması” görüşlerini araştırıp yorumlamaktadır.²²² Ticaretin saptırılması, birleştirilmiş bölgenin üye ülkelerinden daha pahalı mal ve hizmetlerin yerine, üye olmayan ülkelere daha ucuz mal ve hizmet sağlanması olasılığı olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle bölgeselcilik, küresel ticaret liberalizasyonu (küresel ticaretin serbestleştirilmesi) için uygun ve faydalı/kazançlı bir uygulamadır.²²³

Viner ve özellikle Uruguay Turu müzakerelerindeki yeni meselelerle birlikte, bölgeselcilik ve çok taraflılığa yönelik yeni argümanlar ortaya çıkmıştır. Olumlu görüşler arasında bölgeselcilik, diğer kavramların yanı sıra, doğal ortakların²²⁴, yani coğrafi olarak bitişik olan ülkelerin bir uygulaması olarak görülüyordu. Ancak olumsuz varsayımlar, bölgeselciliği küresel ticaret sistemini zayıflatacak bir uygulama olarak tanımladılar. Bölgecilik ilke olarak korumacılığı artırabilir ve bunla birlikte tek taraflı eylemlerin gelişimini etkileyebilirdi²²⁵. Bu görüşe göre, çok taraflılık ilkesi ile tamamen uyumlu olmayan kuralların benimsenmesine yol açan anlaşmalar, çok taraflı bir temel üzerinde gerçekleşecek gelecekteki anlaşmaları ve müzakereleri zorlaştırabilir²²⁶.

DTÖ kongresinin ardından, Bölgecilik ile ilgili olarak, “Bölgesel Ticaret Anlaşmaları (BTA)”, karşılıklı ikili serbest ticaret veya gümrük ve çok taraflı (çok ülkeli) anlaşmaları kapsamaktadır.²²⁷ Ayrıca, BTA'lar liberalleşmeyi teşvik etmekte ve sağladıkları ekonomik entegrasyon derecesine göre farklı kategorilere veya entegrasyon seviyelerine ayrılabilirler. Böylece BTA'lar bir Serbest Ticaret Bölgesi, Gümrük Birliği, Ortak Pazar veya Ekonomik ve Parasal Birlik olabilmektedirler. “Serbest Ticaret Bölgesinde” üye

²¹⁹Van den Hoven, 2004: 260-261.

²²⁰Bretherton ve Vloger, 1999: 71.

²²¹Krugman, 1993.

²²²Viner, 1965.

²²³Michalak ve Gibb, 1997: 268.

²²⁴Krugman, 1993.

²²⁵Bhagwati, 1992: 535-556

²²⁶Sampson, 1996: 89.

²²⁷Sampson, 1996: 89.

ülkelerin, kendi aralarında ticarete ve hizmetlere yönelik engelleri ortadan kaldırmaları gerekirken üye olmayanlara yönelik farklı MFN engellerini muhafaza etmekte serbesttirler.²²⁸ Serbest ticaret bölgeleri, üçüncü bir ülkeden üye bir ülkeye özel menşee kuralları aracılığıyla yapılan aktarmayı engelmektedir. “Gümrük Birliği”, serbest ticaret bölgelerinin ötesine geçer ve üyeler ile üye olmayanlar arasındaki tüm ticarete ortak bir dış tarife oluşturur ve üyeler arasındaki tarife gelirlerini yeniden dağılımını sağlamaktadır. Serbest çıktı akışına ek olarak “Ortak Pazar”, üretim faktörlerinin serbest akışını sağlayarak gümrük birliğine doğru derinleşir. Son olarak, “Ekonomik ve Parasal Birlik”, makroekonomik politikaları ve ortak bir para birimini paylaşan bir grup ülkeyi bir araya getirir²²⁹.

Bölgeselleşmenin çok taraflılığa üzerindeki olası zararlarına yönelik çeşitli eleştirilere ve analizlere rağmen²³⁰ DTÖ GATT'ın XXIV. maddesi kapsamında bölgesel entegrasyona izin vermektedir. Ayrıca, DTÖ, şimdiye kadar, bölgesel anlaşmaların çok taraflılığa zarar vermediği görüşünü benimsemiştir ve bazı durumlarda, DTÖ için bölgesel anlaşmalar, çok taraflı düzeyde ticareti teşvik eden tarifelere yönelik indirimleri daha hızlı teşvik etmiştir²³¹.

Bu nedenle bölgesel anlaşmaları içeren daha iyi ticaret uygulamaları amacı güden kuruluşlar çeşitli araçlar geliştirmiştir. Madde XXIV'e ek olarak, DTÖ, 1996 yılında Bölgesel Ticaret Anlaşma Komitesi'ni (CRTA) kurmuş ve 2006'daki Genel Konseyde çalışmalarını gözden geçirmiştir.²³² Ayrıca, CRTA'nın sorumluluğu altında “Bölgesel Ticaret Anlaşmaları için bir Şeffaflık Mekanizması” geliştirilmiştir. Bu nedenle, CRTA “bireysel bölgesel anlaşmaları incelemekle ve çok taraflı ticaret sistemi ve aralarındaki ilişki için bu tür anlaşmaların sistematik yansımalarını dikkate almaktan sorumludur”²³³.

Üstelik DTÖ'nün yeni müzakere eğilimleri GATT tarafından yapılan müzakerelerden gittikçe uzaklaşmaktadır. GATT'ın çok taraflı müzakereleri, dünya güçlerini, Amerika Birleşik Devletleri'ni, Avrupa Birliği, Japonya ve Kanada'yı (QUAD) içermekteydi, tek karar alıcıların aksine gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkeler (EAGÜ'ler) DTÖ'de her müzakerede yer almaktadırlar.²³⁴ Bu nedenle, tüm üyelerin varlığı, üyeler arasında ikili, tek taraflı ve bölgesel müzakereleri teşvik ederken çok taraflı ticaret müzakerelerini ise daha da zorlaştırmaktadır. Gerçekten de yeni küresel ticaret eğilimleri gelişmekte olan ülkelere yatırım çekmek için gelişen ekonomilerde tek taraflı indirimler yaratmıştır. Buna paralel olarak, bölgeler ve ülkeler arasındaki ikili müzakereler de tarifeleri indirmiş ve pazar erişimini

²²⁸Sampson, 1997: 88.

²²⁹Dünya Bankası Personeli

²³⁰Ruggiero, 1995.

²³¹Evans ve Walsh 1994: 10.

²³²Senti ve Colan, 1998: 18.

²³³DTÖ, 1996.

²³⁴Rajesh, Hoekman v.d, 2000: 431-436.

desteklemiştir. Ayrıca, belirli ticaret ortakları arasındaki tüm lobcilik müzakereleri, aynı kesintileri ve indirimleri diğer ortakları kapsayacak şekilde genişlemiştir. Buna ek olarak, tarım sektörü ile ilgili olarak, en büyük korumacılar tarifeleri hem ikili hem de tek taraflı olarak azaltmayı kabul etmişlerdir.

Üyeler tarafından kurulan tüm önceden bahsedilen stratejiler boyunca, küresel bir bakış açısından bölgeselciliğin çok taraflılık üzerindeki etkisi ve bu konu üzerindeki tartışmalar hala belirsizliğini korumaktadır. Bununla birlikte, her iki ticaret eğilimi de dengeye ulaşabilir ve ticaret serbestleşmesini sağlayabilir. Ayrıca belirli bir bölgesel odak altında daha iyi sonuçların elde edilebileceğini belirtmek de gerekir.

AB'nin özel durumu için, DTÖ ilkelerine uygun bölgeselcilik, dış ticaret politikalarının geliştirilmesinin doğasında/özünde bulunmaktadır. Bu nedenle, ticaretin serbestleşmesi, standartlaştırılmış sistem ve DTÖ'nün şartları ve Ekonomik Birlik statüsü altında geliştirilen bölgenin ticari stratejisi ile sağlanmaktadır.²³⁵ Dolayısıyla, AB örneğinde, belli bir dereceye kadar, bölgeselcilik ve çok taraflılık birbirlerine yakınlaşmaktadır (aralarında yakınsama yaratmaktadır).

2.5. GATT ve DTÖ'nün AB Üzerindeki Etkisi

AB'nin dünya ticaret sistemi içindeki önemini başlangıç noktası 1961 yılı olarak görülmektedir. CCP'nin yaratılması ve AT'nin Dillon Turu'ndaki varlığı ile birlikte birliğin ticaretin ana aktörü olarak oynadığı rol şeklini almış ve gelişimine başlamıştır.²³⁶ 1960-61 Dillon Turu, AET'nin bölgesel bloğunun kurulmasına ve ABD ve Japonya gibi diğer önemli ticaret aktörlerine getireceği yeni zorluklar ve önemli etkiler için bir yanıt niteliğindedir.²³⁷ O zamandan beri hem GATT'ın hem de DTÖ'nün müzakereleri boyunca, AET/AT/AB sadece en önemli müzakerecilerinden biri değil, aynı zamanda dış politikalar ve müzakerelerin geliştirilmesi için belirleyici/ karar verici bir aktör haline gelmiştir.²³⁸

1966'da, Ortak Dış Tarife'nin (CET) kurulmasıyla, Avrupa Komisyonu'nun uluslararası ticaretteki ve çok taraflı ticaret müzakerelerindeki konumu daha da güçlenmiştir. 1967'de Birleşme Antlaşması ile birlikte Yüksek Otorite'nin yerini Avrupa Komisyonu almıştır.²³⁹ Böylece AT, tüm üyeleri adına müzakere etme yetkisini kazanmış ve daha sonra gücü ve etkisi, doğrudan dünya ticaret müzakerelerini ve küresel politikaları kapsayacak şekilde genişlemiştir. Zamanla, yeni üyelerin AT/AB'ye girişi, küresel üretim ve tüketim

²³⁵ Aggarwalve Fogarty, 2004: 249.

²³⁶ Bretherton ve Vloger, 1999.

²³⁷ Bergsten, 1999.

²³⁸ Bretherton ve Vloger, 1999.

²³⁹ Cosgrove-Sacks, 2001: 28.

eğilimlerindeki, politik ilişkilerdeki ve kalkınmadaki değişiklikler ile tarım ve tekstil alanlarına yönelik AB içi anlaşmazlıklar AT'nin müzakereci rolü için belirleyici faktörler olmuşlardır.²⁴⁰ Hem AT/AB hem de Komisyonun yanıt vermesi konusunda tutarlı ve etkili bir aktör olarak kalabilmek için değişiklik yapılmıştır. Bu şekilde birlik, küresel bağlamda daha geniş bir konu yelpazesinin müzakereleri üzerinde kontrol sahibi olabilmesi sağlanmıştır.²⁴¹

Küresel ticaret sisteminin, AT/AB dış ticaret politikalarının gelişimi üzerindeki etkisi her zaman doğrudan ve önemli olmuştur. Hem GATT hem de DTÖ, AB'nin gelişimi için çok önemli olmuştur. GATT'tan daha güçlü bir kurumsal çerçeve ile DTÖ; AB'nin karar verme politikaları üzerinde GATT'tan daha fazla güç kullanmıştır.²⁴² DTÖ'nün AB'nin dış ticaret politikasının gelişimini giderek daha fazla etkilediği boyutların bazıları arasında; AB politikalarının DTÖ'nünkilerle uyumlu olması, Birliğin yasal çerçevesi içinde yer alan DTÖ'nün normlarının durumu ve AB kurumlarının DTÖ politikalarını yapılarına dâhil etme yolları yer almaktadır.²⁴³ Ayrıca, Avrupa Adalet Mahkemesi'nin ve AB yasalarının DTÖ'de kararlaştırılan anlaşmazlık çözümü ilkelerini süreçlerine nasıl entegre ettikleri de bunlara eklenebilir.²⁴⁴

Bununla birlikte, uyuşmazlık çözümü üzerinde uzlaşılmasına rağmen, bu özel meselede, AB ve DTÖ arasındaki gerginlik göze çarpmaktadır. Üyeler ve Topluluk arasındaki benzersiz yetki ayrımı ve ticaret anlaşmalarını sonuçlandırmak için karma yetkinlik konusundaki içsel fikir çatışmaları, AB ile Anlaşmazlıkların Çözümü (Uzlaştırma) Anlayışı (DSU) arasındaki gerginliğin temel nedenleridir.²⁴⁵

Resmi olarak ne DSU ne de DTÖ, AB dış ticaret politikası oluşturma sürecindeki içsel yetki dağılımını kabul etmekte ve tanımaktadır. Dolayısıyla, bir uluslararası aktör ve bir örgüt olarak AB'nin ikili karakteri, birliğin yaptırımlara sahip olmasının nedenidir.²⁴⁶ Karmaşık yasal yapı, AB'yi DTÖ kararlarına uyulmaması halinde yaptırım uygulayan tek DTÖ üyesi haline getirmektedir.²⁴⁷ Bu nedenle DTÖ'nün DSU'su, üye ülkeler arasında ortak yetkinlik ve işbirliği konusunda AB'ye daha fazla risk getirmiş gibi görünmekteydi. Risk, DSU'nun tek bir üyenin resmi anlaşmalardan, GATS veya TRIPS'den herhangi birine aykırı olduğu durumlarda topluluğu misillemeye maruz bırakacağı için aşikârdır. Sonrasında Topluluk ve üye devletler, haklarını savunmak için anlaşmazlıkların çözümü prosedürlerinde kuralları

²⁴⁰ Bretherton ve Vloger, 1999

²⁴¹ Burca ve Scott, 2001: 1.

²⁴² NiChatháin, 1999: 463-465

²⁴³ Dinan, 2000: 68.

²⁴⁴ Burca ve Scott, 2001: 1.

²⁴⁵ Dünya Bankası, 2004: 29.

²⁴⁶ Holland, 2002: 253.

²⁴⁷ Young, 2004: 404.

birlikte uygulamalıdır²⁴⁸. Ayrıca birlik, topluluk ve üye devletlerarasındaki işbirliğini düzenlemek için bağlayıcı bir kod benimsemelidir²⁴⁹.

2.6. AB ve Gelişmekte Olan Ülkeler

Son yıllarda gelişmekte olan ülkeler, benzeri görülmemiş seviyelere yükselen bir ticaret hacmi ile küresel pazara giriş yapmışlardır. Gelişmekte olan ülkeler, 2004 yılında küresel ticaret payının yaklaşık üçte birinden sorumluydu²⁵⁰ ve 2015'te ihracatta %43, ithalatta ise %41 oranında pay almıştır²⁵¹. Ayrıca, 1994'ten beri çok taraflı üç müzakere turu, gelişmekte olan ülkeleri ve EAGÜ'leri destekleyen önemli araçlar elde etmiştir. Engellerin azaltılması, pazar korumacılığı ve hem büyüme hem de kalkınmayı destekleyen ekonomik ve yapısal düzeydeki reformlar, ayrımcılık yapmama ve karşılıklılık ilkeleri elde edilen esas başarılarından bazılarıdır. Ek olarak, DTÖ'nün ticarete yönelik yeni bakış açısı, gelişmekte olan ülkelerin küresel ticaretteki hızlı etkisini ve önemini ve küresel ticaret sistemindeki yeni eğilimleri desteklemiştir. Yeni eğilimlere ilişkin olarak, BTA'lar son yıllardaki konu ile en ilgili/ilişkili ticaret eğilimlerinden biridir. 2004 yılına kadar, küresel ticaretin %40'ı BTA'lar kapsamında geliştirilmiş ve bu anlaşmalar ticaretteki küresel katılımı artmıştır. Bölgelere ve gelişim seviyelerine ilişkin belirli varyasyonlara/çeşitliliğe sahip olan neredeyse tüm ülkeler, en az bir BTA'ya sahiptir ve ortalama olarak da bu sayı 6'ya çıkmaktadır²⁵².

AB'nin AB-Güney ilişkileri olarak da bilinen gelişmekte olan ülkelerle olan ticari ilişkileri de DTÖ tarafından belirlenen yapıdan etkilenmektedir. Cotonou Anlaşması'nın yerini aldığı ve "ACP-AT Ortaklık Anlaşması" olarak bilinen Lomé Sözleşmeleri, AB ile Afrika, Karayipler ve Pasifik Devletleri (ACP)²⁵³ arasındaki yardım ve ticaret ilişkilerinin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Öte yandan, AB-Latin Amerika ilişkileri Güney Amerika ülkelerindeki değişim ile açıklanabilir. Bu değişiklikler, bölgede demokratikleşme dalgasının sonucu olarak, yeni bir tür bölgeselciliğe doğru bir kayma oluşturmuştur. Bu çerçevede, bölgedeki her pazardaki daha fazla ekonomik açıklık, AB'nin katılımını harekete geçirmiştir. AB'nin bölgedeki ilişkileri, Orta Amerika²⁵⁴ ile birkaç ikili STA anlaşmasıyla ve onu takiben ülkelerin geri kalanı ve özellikle MERCOSUR bloğu ile gerçekleştirdiği müzakerelerle başlamıştır.

²⁴⁸NiChatháin, 1999: 463-465

²⁴⁹A.g.e

²⁵⁰Dünya Bankası, 2004: 27.

²⁵¹Dünya Ticaret İstatistiksel Değerlendirmesi 2016: 54

²⁵²Dünya Bankası, 2004: 29.

²⁵³1975 yılında Georgetown Anlaşması ile kurulan Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri (ACP) örgütü, 79 Afrika, Karayip ve Pasifik ülkesinden oluşmaktadır: 48'i Afrika'daki Sahara çölünün güney kısmında yer alan ülke, 16'sı Karayip ve 15'i de Pasifik ülkesidir, Küba hariç bu ülkelerin hepsi Cotonou Anlaşması'nı imzalamışlardır.

²⁵⁴Gomez, 2017: 23.

2.7. AB-ACP İlişkisi: Lomé Sözleşmeleri ve Cotonou Anlaşması

Doğu Afrika Ülkeleri (EAC) ve AET arasındaki ilk ticaret anlaşması olarak Arusha Anlaşması²⁵⁵ ile 1969'a dayanan AB ile Afrika ülkeleri arasındaki ilişki uzun bir tarihe sahiptir. Ancak 1970'lerin başlarında ACP'nin²⁵⁶ kurulmasından sonra “The Lomé Sözleşmeleri”²⁵⁷ her iki blok arasındaki ilk ticaret anlaşması haline gelmiştir. Bununla birlikte, hükümler GATT/DTÖ ilkelerine aykırı olarak değerlendirilmiş ve birkaç üye GATT, DTÖ ve Avrupa Adalet Mahkemesi’ne şikâyetle bulunmuştur²⁵⁸. Anlaşma, sadece diğer gelişmekte olan ülkeleri hariç tutmakla (dışlamakla) kalmayıp, ayrıca ayrımcı ve karşılıklı olmayan nitelikte anlaşmalar da içermektedir. Hükümler arasında, AB’nin genelleştirilmiş tercihler sisteminden farklı olan ve korumacı bölümler içeren tarifli/gümrük vergili tercihli ticaret anlaşmaları yer almıştır²⁵⁹.

Lomé Sözleşmeleri, 2000 yılında 18 ay süren müzakerelerin ardından Cotonou Anlaşması ile değiştirilmiş ve 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma çerçevesinde AB ve 79 ACP ülkesi, DTÖ ilkeleri kapsamında Ekonomik Ortaklık Anlaşmalarını (EPAs) müzakere etmeye karar vermişlerdir. Müzakere süreci 2005 yılında tamamlanmış ve 2006 yılında onaylanması beklenmekteydi. Anlaşmanın her 5 yılda bir yeniden değerlendirmesini öngören revizyon hükümlerine istinaden, anlaşma 2010 yılında yeniden gözden geçirilmiştir. Ayrıca, 1 Ekim 2014, AB tarafından ACP ülkelerine, tercihli muameleyi kaldırmak ve daha az tercihli GSP'yi kabul etmek için tanınan son tarihi²⁶⁰.

Cotonou Anlaşması uyarınca ve GATT'ın XXIV. Maddesine²⁶¹ uygun olarak, AB ile ACP ülke grupları arasındaki serbest ticaret alanlarının veya EPA'ların²⁶² müzakere edilmesi öngörülmüştür. EPA'ların, ticareti karşılıklı olarak 10 ila 12 yıl arası bir süre zarfında 2008 yılından başlayarak liberal hale getirmesi gerekmektedir. Üstelik dünyanın kalkınmasına katkıda bulunma ilkesini takiben, ACP ülkeleri içerisindeki alt bölümler, EAGÜ ülkeleri ve gelişmekte olan ülkeler de, topluluk ve ACP arasındaki müzakere ve anlaşmalardaki koşulları

²⁵⁵Anlaşma, AET ile Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti, Uganda Cumhuriyeti ve Kenya Cumhuriyeti arasında bir ilişki kurmuştur, 1969 Brüksel.

²⁵⁶Önceki EAC (Tanzanya, Uganda ve Kenya), ACP bloğundaki diğer Afrika, Karayip ve Pasifik ülkelerine katılmıştır.

²⁵⁷Birinci Lomé Sözleşmesi Lomé I (Müzakereler 1973'te başlamış ve 1975'te imzalanmış ve 1976'da yürürlüğe girmiştir).Bkz. Babarindeve Faber 2004.

²⁵⁸DS 27 Avrupa Toplulukları - Muzların İthalatı, Satışı ve Dağıtımını Rejimi (Davacılar: Ekvador: Guatemala: Honduras: Meksika: Amerika Birleşik Devletleri) bkz.Bkz.https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_status_e.htm: Federal Republic of Germany v Council of the European Union.

²⁵⁹Grynberg, 1998.

²⁶⁰Aloo, 2017.

²⁶¹Madde XXIV “Bölgesel Uygulama - Sınır Trafiği - Gümrük Birlikleri ve Serbest Ticaret Alanları”, üyeler arasında serbest ticaret alanının müzakere edilmesi ile ilgili kural ve koşulları belirtir.

²⁶²EPA'lar, GSP'den daha fazla ancak bir gümrük birliğinden daha az avantaj içerir.

etkilemiştir. 2008'den itibaren, GSP'si(Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi) kapsamında ihracat yapmaya başlamıştır²⁶³. 1971'de yürürlüğe girmesinden bu yana, GSP, gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere karşılıklı tarife indirimi sağlamalarına izin verecek şekilde tasarlanmıştır. GSP, MFN prensibi muamelesinin başlıca istisnalarından birini oluşturmaktadır.

ACP üyelerinden olup olmadığına bakılmaksızın EAGÜ'ler, 2005'ten beri²⁶⁴, “Silahtan Başka Her Şey (Everything but Arms-EBA)” istisnası ile birlikte, AB'ye tarife olmaksızın neredeyse tüm ürünlerini ihraç etmektedirler. EBA, 1990 yılı AB dış politika gündeminin ilk önemli adımını oluşturmaktadır. Küresel-neoliberal ideoloji, birliğin Ortak Dış Tarifelerini (CET) EAGÜ'nin ihracatına yönelik ticaret engellerinin ortadan kaldırılması yoluyla güvence altına almaktadır. Programın, Topluluğun küresel ticaret sistemi içindeki rolü üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Ayrıca, AB'nin Asya ve Latin Amerika dâhil olmak üzere diğer bölgelerle ticaret ilişkilerini nasıl geliştirdiği konusunda da bazı etkileri vardır²⁶⁵. EBA, AB'nin küresel etkiye ve dış ticaret rejimine olan bağlılığını, küresel ticaretteki en önemli unsurlardan biri olarak kabul etmektedir. AB rejimi, neoliberalist serbest ticaret ilkesine odaklanmakta ve müdahaleci politikalardan uzak durmaktadır.

2.8. AB-Latin Amerika İlişkileri

AB dış ticaret politikasının değişiklikleri ve yeni politikaları boyunca, 1980'lerin ortalarındaki dönem, AB-Latin Amerika ilişkileri için açık bir değişim noktası olarak görülmüştür. Değişiklikler 1980'lerde başlamış ve Afrika, Asya ve Latin Amerika'da bulunan EAGÜ'ler ve geliştirmekte olan ülkeler ile daha geniş çapta çok taraflı ticaret müzakereleri yürütülmüştür. Bazı yazarlar tarafından AB ile Latin Amerika arasındaki ilişki ile ilgili olarak belirsiz ve muğlak açıklamalar ortaya atılmıştır. Literatür, AB ve Latin Amerika ilişkileri arasındaki kesişim noktasının olası nedenleri hakkında farklılık göstermektedir. Kesişim noktası; Soğuk Savaş'ın sona ermesi, İspanya ve Portekiz'in AB'ye girişi ve Latin Amerika dış ticaret politikalarının yeni piyasa açıklığına yönelik odağı da dâhil olmak üzere her iki bölgede de bir dizi iç değişime işaret etmektedir²⁶⁶. Bu nedenle ilişkilerin gelişimini anlamak için bu süreçte daha kapsamlı ve daha fazla analiz yapılması gerekmektedir.

Yeni ortaklık, her iki bölgenin de doğasını içeren farklı teorilerle ilişkilendirilmiştir. En uyumlu argümanlar arasında; AB'nin ABD'nin bölgedeki etkisini dengeleme ihtiyacı,

²⁶³Babarinde ve Faber, 2004:38

²⁶⁴Brenton, 2003: 433.

²⁶⁵Page ve Hewitt, 2002: 91-102.

²⁶⁶Gomez, 2017:.23

AB'nin dünya meselelerindeki rolünü ve küreselleşmedeki karşılıklı bağımlılık faktörünü arttırmadaki küresel istekleri yer almaktadır.

AB'nin küresel istekleri ile ilgili olarak, bunlar özellikle, dünya ticaret sisteminin kurucu parçası olan bölgesel entegrasyona yönelik birliğin üstlendiği başrolün (lider rolünün) desteklenmesi ile bağlantılıdır. Küreselleşmede her karşılıklı bağımlılığa göre bu teori, AB'nin Latin Amerika ile sahip olduğu kültürel ve ekonomik açıdan ve özellikle de AB'nin İberian üyeliğine yönelik uzun süreli bağlarını ifade etmektedir²⁶⁷.

Dolayısıyla, önceki argümanlar AB ile Latin Amerika arasındaki ilişkilerin gelişimini devam ettirmektedir. Bununla birlikte, 1995 yılına kadar, Latin Amerika'ya yönelik AB politikasının Mercosur'a yönelik politika ile eşanlı olduğu belirtilmelidir. Ayrıca, çoğunlukla gelişmekte olan ülkeler tarafından oluşturulan bölge, büyüyen ekonomileri ve Brezilya ve Şili gibi hem büyüklük hem de ekonomik açıdan küresel nüfuzsahibi ülkelerini kapsamaktadır. Ayrıca, bölgenin sürdürülebilirliği, gelişimi ve kaynakları, hem geleneksel hem de geleneksel olmayan küresel oyunculara yönelik küresel ekonomik büyüme ve bir ilgi merkezinin varlığı için umut vaat etmektedir.

1985'te Brezilya ve Arjantin, Mercosur projesini yaratmaya başladılar. 1991'de Arjantin, Brezilya, Uruguay ve Paraguay tarafından; Bolivya, Peru, Ekvador, Şili, Kolombiya ve Venezüella'nın da üye statüsüne sahip olması ile kurulan özel birlik: MERCOSUR bölgesel ve ekonomik entegrasyon açısından önemli bir gelişme olmuştur. Mercosur'un ardından, 1994 yılında serbest ticaret bölgesi: NAFTA, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Meksika tarafından hayata geçirilmiştir. Her iki bölgesel ekonomik entegrasyon projesi de ABD, AB ve bölgedeki bazı ülkeler arasındaki ek ikili anlaşmaları (geçersiz kılmanın ya da değiştirmenin aksine) desteklemiştir. Ek anlaşmalar arasında; Şili ile ABD arasındaki STA ve AB ile Meksika, Şili, Kolombiya, Peru arasındaki STA'ler bulunmaktadır.

Latin Amerika'nın artan önemi, Çin, Rusya ve bölgede diğerlerine göre daha az derecede Hindistan gibi geleneksel olmayan aktörlerin artan katılımında da görülebilir. Bu yeni ortakların varlığı, BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin) uluslarının yükselişinin yanı sıra uluslararası ticaret ve yatırımın çeşitlendirilmesinin de bir tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır. Yeni ortakların bölgedeki rolü sadece bölgenin ticaret modellerini dönüştürmekle kalmamış²⁶⁸, aynı zamanda AB ve DTÖ'nün onlara yönelik politikalarını da etkilemiştir. Son yıllardaki AB'nin ticaret anlaşmalarının yeni yaklaşımları, Latin Amerika ve

²⁶⁷Gomez, 2017:24

²⁶⁸ 2010 yılında Çin, ABD'yi ikinci sıraya gerileterek Brezilya'nın ana ihracat yeri/varış noktası olmuştur.

Karayip Devletleri (CELAC)²⁶⁹ Topluluğu ülkelerinin AB'nin en büyük beşinci ticaret ortağı olması²⁷⁰ ve AB ile Mercosur arasında bu tarihte henüz bir STA olmaması gerçeğiyle ilgilidir.

2016 yılına gelindiğinde, AB-Latin Amerika ticaret ilişkileri, Mercosur ile yapılan ticaret müzakereleri ve AB ile iki grup arasındaki anlaşmalar ve bazı STA'ler tarafından oluşturulmuştur.²⁷¹ AB, Latin Amerika Cariforum Grupları ve Orta Amerika Grubu gruplarıyla anlaşmalar yürütmektedir.²⁷² Ayrıca, birliğindeki dört Latin Amerika ülkesi olan Meksika, Şili, Kolombiya ve Peru ile STA'si bulunmakta ve şu anda Mercosur ile müzakerelerde de bulunmaktadır.²⁷³ Müzakereler tamamlandığında AB, neredeyse tüm Latin Amerika ülkeleriyle ticaret anlaşmalarına sahip olacaktı ancak anlaşmalar henüz yapılmamasında olup yapılmalarının da zor olduğu anlaşılmıştır. Müzakerelerin ilk turu, 1999 yılında başlamış, 2004 yılında askıya alınmış ve 2010 yılında ise yeniden başlamıştır; ancak tarım sektörünün liberalleşmesindeki ticaret farklılıkları nedeniyle müzakereler ilerleme gösterememektedir.²⁷⁴

2.9. GATT/WTO Bağlamında/Çerçevesinde Ortak Tarım Politikası

Tüm ticaret anlaşmaları müzakereleri ve GATT/WTO turları boyunca, tarım her müzakere için en hassas sektör olarak kalmıştır. Sektörle ilgili anlaşmaların olmayışı, çoğunlukla, AB'nin üye ülkeleri arasındaki farklılıklar ve özellikle ABD ve Ortak Tarım Politikası (CAP) ile ilgili Cairns Grubu'nun taleplerinden kaynaklanmaktadır.²⁷⁵ Avrupa Topluluğunun özel yetkisi altında faaliyet gösteren sistem, tamamen tarımsal ürünlere odaklanmakta olup, şu ana kadar hem ABD hem de Cairns Grupları, bu konuda anlaşmazlık içinde olmaya devam etmektedir (bu konuda halen uzlaşma sağlamamışlardır). Özellikle geçen son yirmi yıl içinde CAP, tarife ve ihracat sübvansiyon kesintileriyle ilgili çeşitli gereklilikleri/şartları kabul etmiştir. Politika, ABD ve gelişmekte olan ülkelerin uyguladığı

²⁶⁹Latin Amerika ve Karayip devletlerinin çıkarlarını birleştirmeyi, güçlendirmeyi ve teşvik etmeyi amaçlayan bölgesel bir blok olan,Rio Grubu'nun ve Entegrasyon ve Kalkınma üzerine 2. Latin Amerika ve Karayipler Zirvesi'nin (CALC) varisi olan CELAC, 2010 yılında 33 üye ile birlikte kurulmuştur. Bu 33 ülke: Antigua ve Barbuda, Arjantin, Bahamalar, Barbados, Belize, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Dominika, Ekvador, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana Kooperatif Cumhuriyeti, Haiti, Honduras,Jamaika, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Santa Lucia, Saint Kitts ve Nevis Federasyonu, Saint Vincent ve Grenadinler, Surinam, Trinidad ve Tobago, Uruguay, Venezuela'dır.

²⁷⁰Avrupa Parlamentosu, 2017.

²⁷¹De Vasconcelos ve Jaguaribe, 2003: 238.

²⁷²Avrupa Parlamentosu, 2017.

²⁷³Avrupa Parlamentosu, 2017.

²⁷⁴ Klom, 2005: 354.

²⁷⁵ Anderson, 2016b.

baskı ve tarım üzerindeki yeni DTÖ hususları nedeniyle değişiklikler uygulamak zorunda kalmıştır.²⁷⁶

Tarım, ticaret anlaşmalarında kendine ait en hassas bölümde yer almaktadır. AB için sadece AB'nin en önemli ve gelişmiş politikalarının bir parçası değil, aynı zamanda özellikle 1992 yılındaki Blair House müzakerelerinden²⁷⁷ sonra ve DTÖ bağlamında²⁷⁸ üyeler arasında bir sürtüşme/anlaşmazlık sebebidir. Ayrıca, birkaç ülkenin CAP politikaları üzerindeki etkisi ve Tarım Anlaşması'nın (AoA) geliştirilmesi ve kurulması, CAP'deki değişiklikleri desteklemiştir. AoA, gerçekten de 1994'te GATT'ın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve daha sonra Avrupa CAP'sinin radikal bir değişimi için en etkili nedenlerinden biri olmuştur.

1986 yılında kurulduğundan beri CairnsGroup, GATT/DTÖ müzakerelerine ve çok taraflı gündeme tarımsal konuları/meseleleri taşımayı başarmıştır. 17 ülke tarafından oluşturulan grup, dünyanın tarımsal ihracatının üçte birini oluşturmaktadır ve tarım konusunda bir çerçeve reformunun gerekliliğine işaret etmiştir.²⁷⁹ Grup, Uruguay Turu sırasında AB politikaları üzerinde baskı uygulayarak tarım ürünlerini DTÖ Tarım Anlaşması'nda belirtilen serbestleşme kurallarına dâhil etmeyi başarmıştır. Ancak, bu başarının etkisi, 10 CEEC ülkesinin girişinden sonra Birliğin genişlemesiyle azalmış ve Uruguay Turu sırasında üzerinde uzlaşmaya varılan sektörün serbestleşme/liberalleşme sürecini yavaşlatmıştır.²⁸⁰ Bu yavaşlama, birliğin sürekli var olan endişesi ve yeni üyelerin CAP'a yönelik yeni beklentileri ile tarımla ilgili genel müzakereler üzerine kurulu olan AB içerisindeki yenilenmiş korumacı bir politika ile açıklanmaktadır.

DTÖ'nün Tarım Anlaşması 4 ana alanı kapsamaktadır; iç destek, ihracat sübvansiyonları, pazara/piyasaya giriş ve gıda güvenliği. Ayrıca, AoA'nın AB politikaları üzerindeki etkisi yadsınamazdı. Toplu Destek Ölçümü (AMS)²⁸¹ kavramı ve destek tedbirleri arasındaki ayırım, Birlik üzerindeki en yüksek etkiye sahip tedbirlerdir.

AoA destek tedbirlerin ayırımı altında “kutular” kategorize edilmiştir. “Kehribar kutusu” ticareti bozan ve dolayısıyla azaltılması gereken iç tedbirleri içermektedir.²⁸² “Yeşil kutu” ticareti bozmayan sübvansiyonları içermekte ve serbestçe kullanılabilir. Son

²⁷⁶ Anderson, 2017c: 84.

²⁷⁷Blair House müzakeresi ve 1992'de ABD ile AB arasında yapılan tarımla ilgili (ön) anlaşma, Komisyon tarafından gizlilik içinde gelişmiş ve sadece üyeler arasında bir güven krizi ile sonuçlanmakla kalmış, aynı zamanda Komisyon'un Tarım'müzakerelerdeki en hassas sektör olarak bırakmasına ilişkin özerkliği üzerindeki sınırları da çizmiştir.

²⁷⁸O'Neill, 2002: 181.

²⁷⁹ Harrison, 1996.

²⁸⁰ Martin ve Winters, 1996.

²⁸¹AoA'nın 1 (h) Maddesi, AMS'yi, tarımsal üreticilerin lehine sağlanan tüm yerel desteğin toplamı olarak tanımlamakta, tüm toplu destek ölçümünün toplamı ve tarım ürünleri desteklerinin eşdeğer ölçümleri olarak hesaplamaktadır.

²⁸² O'Neill, 2002: 144.

olarak, “mavi kutu” ise, ölçütlere/kriterlere uymadığı takdirde kesilmesi gerekmeyen üretimi bozan ödemeleri içermektedir.²⁸³ Bu doğrultuda DTÖ, AB ve tüm üyelerin belirli ürünlerde belirli miktarlarda AMS'lerini azaltmalarını ve destek tedbirlerini kutu ayırımı kapsamında yeniden gözden geçirmeleri gerektiğini öngörmüştür.²⁸⁴

Ancak AB'nin genişlemesi nedeniyle, AoA yeni politikalar için çok fazla baskı uygulamamıştır; bu nedenle Komisyon, müzakere pozisyonunu güçlendirmek ve kendisini yeni tarım genişlemesine hazırlanmak amacıyla 1997'de “Gündem 2000: Daha Güçlü ve Daha Geniş Bir Birlik İçin” başlıklı öneriyi sunmuştur.²⁸⁵ Öneri, aslında kendi CAP sistemine yönelik bir reformdur. AB'nin tarım politikasında ortaya çıkan değişiklik, sürdürülebilirlik ve çevre üzerinde yoğunlaşmakta ve “çok işlevlilik” kavramını ortaya koymaktadır²⁸⁶. Ancak küresel ölçekte, CAP'nin gereken reformunda küçük bir değişiklik olarak görülmekteydi. CAP'ye yönelik bir sonraki reform projesi, Doha Turunda ortaya çıkan 2003 tarihli Orta Vadeli İnceleme (MTR) projesiydi. Reform, AB'nin DTÖ'ye olan bağlılığını kanıtlamayı amaçlamaktaydı. Ne yazık ki reform, ne çok işlevliliğe yönelik söylemler ve uygulamalar arasındaki uçurumu azaltabilmiş ne de sürdürülebilirliğin gerçek sorunlarını çözmeyi başarabilmiştir. 2003 reformunun ardından, Doha Turu sırasında “küçük tedbirler paketi” ve DDA, tarımda elde edilen başarılarından birkaçıydı. Ancak bu tarihe kadar tam olarak uygulanmamış ve gerçek etkisi beklendiği gibi olmamıştır.

Bununla birlikte, AB'nin tarım politikasının düzeltilmesine yönelik çabalarına rağmen, CAP'nin temel dayanak unsurları hala uygulanmakta ve politikalar üzerindeki gerçek imtiyazlar/tavizler halen ABD ve AB tarafından verilmeye devam etmektedir.

²⁸³ O'Neill, 2002: 144.

²⁸⁴ Narlikar, 2003.

²⁸⁵ O'Neill, 2002: 144.

²⁸⁶ O'Neill, 2002: 144-155

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ--KOLOMBİYA SERBEST TİCARET ANLAŞMASININ KOLOMBİYANIN DIŞ TİCARETİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Ticaret politikaları aracılığıyla küresel entegrasyon, gelişmekte olan ülkelerin kalkınması için bir dayanak noktası olmuştur. Mevcut küreselleşme bağlamında kalkınma stratejileri; piyasa erişimini ve yatırım akışlarını hedefleyen gelişmiş ve sanayileşmiş ülkeler ile yapılacak ticaret anlaşmalarını ve müzakerelerini desteklemeye odaklanmaktadır. Bu nedenle DTÖ, gelişmekte olan ülkeler için dış ticarete ve iç gelişime yönelik geniş bir hüküm ve politikalar çerçevesi geliştirmiştir²⁸⁷. Ayrıca, DTÖ'nün ilkeleri ve kalkınmaya yönelik özel odağı²⁸⁸ kapsamında, bölgesel ve ikili anlaşmalar çerçevesinde gelişmekte olan ülkelerin daha büyük piyasalara girişlerine yönelik yeni indirimler ve politikalar oluşturulmuştur.

Tarifelerin azaltılması ve ortadan kaldırılması ile kotaların ve giriş engellerinin uygulanması, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaret ilişkilerini değiştirmeyi amaçlayan stratejilerden bazılarıdır. Bu politikalar gelişmekte olan ülkelerdeki dış ticaretin gelişimine ve bağlantılı olarak onların iç büyümelerine odaklanmaktadır²⁸⁹. Bununla birlikte, gelişmekte olan ülkelerin sahip olduğu altyapı ve sermaye eksikliği temel olarak verimsiz üretken sistemlerden kaynaklanmaktadır ve sonuç olarak kendi ticaret hacimlerine yönelik sorunlar yaratmaktadır. Bu yetersiz ve eşit olmayan üretim koşullarının müzakerelerin ve ticari anlaşmaların beklenen sonuçlarını etkilemesine rağmen, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki müzakere ve anlaşmaların sayısı artmıştır²⁹⁰.

Yeni ticaret politikaları ve stratejileri, yerel pazarlardaki üretim koşullarını iyileştirmeyi, ticaret sektörünün güçlendirilmesini ve nihai olarak büyüme ve kalkınmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, daha iyi uluslararası politikaların ve iç pazara yönelik anlaşmaların gelişmekte olan bir ülkenin iç büyümesi üzerindeki gerçek etkilerini belirlemek hiç de kolay değildir.

Bu tez, özellikle bu bölüm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkilerin daha derinlemesine incelenmesine odaklanmakta olup, AB-Latin Amerika ticari ilişkilerine ve özellikle de Kolombiya ile imzalanan 2013 tarihli Serbest Ticaret Anlaşması'na odaklanmıştır. Analiz, ticaret ve makroekonomik faktörlere ilişkin ikincil veriler aracılığıyla,

²⁸⁷Michalopoulos, 2000: 13; Abbas, 2014: 215-217.

²⁸⁸DTÖ, 1994 ve 2011.

²⁸⁹Dowrick ve Golley, 2004: 39.

²⁹⁰Dünya Bankası, 1987: 1991: 1999-2000: Chadha, 1999: 431-436; Avrupa Komisyonu, 2017: DTÖ 2016

STAuygulamasının Kolombiya'nın dış ticareti ve ekonomisi üzerindeki etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Ticaret liberalizasyonu ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ile ilgili bazı literatürler,²⁹¹ ticaret anlaşmalarının gelişmekte olan ülkelerin kalkınması üzerindeki etkisi ile birlikte sunulacak, ardından AB ile Latin Amerika arasındaki ticaret ilişkisi incelenerek Kolombiya-AB durum analizi yapılacaktır.

3.1. Ticaretin Serbestleştirilmesi ve Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Ekonomik Etkileri Üzerine Literatür İncelemesi

DTÖ'nün kurulmasından ve gelişmekte olan ülkelerin ve en az gelişmiş ülkelerin (EAGÜ) daha fazla entegrasyon ve katılım ilkelerine dayanılarak hazırlanan; küresel ticaret sisteminde büyüme ve gelişmeyi destekleyen yeni politika ve hedeflerin geliştirilmesinden sonra, ticaretin liberalleşmesi konusu kalkınmaya yönelik belirleyici bir faktör olarak önem kazanmıştır. Uluslararası ticaretin ekonomik büyüme için bir itici güç olarak görülmesi fikri, 1176 yılında yayınlanan Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" teorisinden gelmektedir.²⁹² Ulusların, ticaret liberalizasyon politikaları yoluyla ulusal refahlarını artırmak için daha iyi bir uluslararası etkinliğe doğru adım atması sonrasında, ihracat ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki pozitif bir seyir göstermiştir. Bunlara ek olarak, küreselleşmeyle ilişkilendirilen sorunlara rağmen, ampirik literatür ve pek çok çalışma, liberalleşme ve açık piyasa politikaları yoluyla, ihracatı teşvik eden ve dünyanın geri kalanıyla bütünleşmeyi sürdüren ülkelerin hızlı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme,²⁹³ ekonomik dönüşüm ve yeni sektörlerde potansiyel ihracat fırsatları kaydettiğini göstermektedir²⁹⁴.

Bununla birlikte 20. yüzyılda, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden 1950-1970'li yılları arasında, gelişmekte olan ülkeler için kılavuz haline gelen ithal ikameci ve korumacı modellere yönelik bazı ekonomik teoriler ve çalışmalar geliştirilmiştir²⁹⁵. Sınırlı derecede uluslararası açıklık ve sanayileşme politikaları konularındaki korumacı stratejiler, özellikle Latin Amerika'da²⁹⁶, kalkınma ve yerel büyüme stratejileri için öncül olarak hızla yayılmıştır. Hans Singer (1950), Raúl Prebisch'in (1950), başlangıç aşamasında olan

²⁹¹Eurostat, 2016. Klom, 2005: 354-364; Scheman, 2003: 307. Tussie, 2003: 221. Sachs ve Warner, 1995, Frankel ve Romer, 1999, Dolar ve Kraay 2003, Yanikkaya 2003, Grossman ve Helpman, 1992.

²⁹²Belay, 2007.

²⁹³Rubin ve Weisberg, 2003; Niroomand and Nissan 1997; Abbas 2014

²⁹⁴Belay, 2007: 528

²⁹⁵Edwards, 1993: 1361

²⁹⁶Prebisch, 1984. İthalat ikameci teorilerin gözden geçirilmesi Henry Bruton, 1989. Latin Amerika'nın tarihsel gelişimi bağlamında ticaret politikaları tartışmaları için bk.. Albert Fishlow

endüstrinin sanayileşme argümanı ve “ithal ikameci sanayileşme (ISI)²⁹⁷” teorisi, savaş sonrası ekonomik eğilimlerdi. Bununla birlikte, 1980'lerde, özellikle 1982'deki borç krizinin ardından, gelişmekte olan ülkelerin korumacı stratejiler etkisindeki düşük büyüme ve düşük ekonomik performansı, ticaretin serbestleştirilmesine, kalkınmaya ve uzun vadeli büyümeye yönelik yeni politikaları teşvik etmiştir. 1980'lerden sonra, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası²⁹⁸ ve Birleşmiş Milletler Latin Amerika (ECLA) Ekonomik Kalkınma Komisyonu'nun gelişmekte olan ülkeler için kalkınma stratejileriyle ilgili resmi tavsiyeleri uluslararası ticaret açıklığına, engellerin azaltılmasına ve dış pazarlara doğru serbestleştirmeye dayanıyordu. Ticaret yönelimi ilk olarak 1978'de Anne Krueger ve Jagdish Bhagwati²⁹⁹ tarafından ampirik olarak incelenmiştir. Ticaret yönelimi, bir ülkedeki koruyucu yapının ihracata karşı önyargılı olma ya da olmama derecesi ile tanımlanmıştır. Derece, ithalatçılar tarafından ödenen efektif döviz kuru oranında ihracatçıların karşılaştığı efektif döviz kuru oranına kadar olan göstergeler ile ölçülmüştür. Eğer oran 1'den daha büyükse, bir ülkenin ticaret rejimi ihracata karşı önyargılıdır³⁰⁰. Sırasıyla yazarlar (Bhagwati-Krueger), ticaret serbestleşmesini, anti-ihracat önyargı derecesini azaltan herhangi bir politika olarak tanımlar ve bu tanım zamanla, serbest ticaret için neredeyse eşanlamlı hale gelmiştir.

Ticaret açık şeklinde tanımlamaya yönelik girişimde, iki ek kavram ortaya çıkmıştır: ortaya çıkan açık ve politika açığı. Ortaya çıkan açık şeklinde, toplam dış ticaretin (ihracat artı ithalat) Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH)'ya oranı olarak tanımlanmaktadır³⁰¹. Bu oranı kullanan çalışmalar, daha fazla ticarete sahip ülkelerin daha iyi bir ekonomik performansa sahip olup olmadıklarını daha az ticarete sahip ülkeler ile karşılaştırmaya çalışmaktadır³⁰². Sachs ve Warner (1995) politika açıklığı konusunda en etkili tanımları hazırlamışlardır. 1970'ler ve 1980'ler arasında eğer bir ülke; (i) sermaye ve ara malı ithalatında %40 veya daha fazla ortalama tarife oranlarına, (ii) sermaye ve ara malı ithalatında %40 veya daha fazlasını

²⁹⁷Bu ekonomik teori, İkinci Dünya Savaşından sonra karşılaştırmalı üstünlük teorisine bağlı olarak Latin Amerika'da ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkelere bağımlılığı azaltmayı ve kendi kendine yeterliliği artırmayı hedefleyen gelişmekte olan ülkeler ve gelişmekte olan ekonomiler, sanayiye geliştirmek ve yerel üretilen mallar ile ithal mallar arasında rekabete olanak sağlamak amacıyla, kendi kendine yeterli ekonomilerin kurulmasına yönelik yeni kurulan yerli sanayilerin korunması stratejilerini ve tasarımlarını geliştirmeyi hedeflemektedirler.

²⁹⁸ Ticaret Serbestisi, gelişmekte olan ülkelerin finansal yardım almaları için şarttı.

²⁹⁹ Ticaret rejimlerinin sınıflandırılmasına yönelik ilk sistematik girişimi sağlayan bir NBER çalışması (Ayrıca bkz. Bhagwati 1988)

³⁰⁰ İhracat için efektif döviz kuru, ihracat teşvikleri de dahil olmak üzere, ihracat sübvansiyonu (s) ve ihracat (r) ile ilgili diğer teşvikler ile düzeltilen ihracatlara (Ex) uygulanan nominal döviz kuru olarak hesaplanır: $EERx = EERx = Ex(1 + s + r)$. İthalatın etkili döviz kuru oranı, diğer taraftan, ortalama (etkin) ithalat tarifesi (t), diğer ithalat giderleri (n) ve ilgili ithalat lisansları gibi niceliksel kısıtlamaların varlığı ile ilişkili prim (kar payı) ile düzeltilmiş olan EM ithalata uygulanan nominal döviz kuru olarak tanımlanır: $(PR) EERM = EM(1 + t + n + PR)$

³⁰¹ Orta çıkmış açıklığın ölçülmesi, yerel veya uluslararası fiyatların ticaret oranına değer biçmek için kullanılmasının gerekip gerekmediği konusunda bazı farklı noktalar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, yaklaşımın ana dezavantajı, bazı ülkelerin neden daha fazla ticaret yaptıklarına bir yanıt vermemesidir.

³⁰² Alcalá ve Ciccone (2001) ve son zamanlarda Rodrick (2002)

kapsayan tarife dışı engellere, (iii) %20 veya daha fazla olan bir kara borsa kuru primine, (iv) bir sosyalist ekonomik sisteme ve (v) büyük ihracatlar üzerinde devlet tekeline sahip değilse bir ülkenin açık ticaret rejimi olduğu ifade edilmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerde ve en az gelişmiş ülkelerde (EAGÜ) ticaret açığı konusunda izlenen sıkı ticaret politikaların, ekonomik hassasiyetin³⁰³ ve iç ekonomik yapıların, kalkınma ve büyümeden ödün veren dışsal şoklara maruz kalmayı azalttığı görülmüştür³⁰⁴. Ancak serbest ticaret girişimleri ve tercihleri büyük bir grup gelişmekte olan ülke ve az gelişmiş ülkelere ulaştığında ticaretin kalkınma üzerindeki avantajları etkisiz hale gelebilir ve bu durumda ithalatçılar daha verimli ihracatı sağlayan ülkeleri tercih edebileceklerdir. Diğer ülkelerden yapılan ihracatlar ise, artan rekabete ve büyümede düşüşe yol açacaktır³⁰⁵.

Dış ticarete açıklığın ekonomik büyümeye etkisi, dışa açıklık ile büyüme arasında pozitif bir ilişki kurma eğiliminde olan ekonometrik çalışmalarla analiz edilmiştir. Sachs ve Warner (1995), Frankel ve Romer (1999), Dolar ve Kraay (2003), Yanikkaya (2003) ve Grossman ve Helpman (1992)'nin çalışmaları şimdiye kadar yapılmış en önemli çalışmalardan bazılarıdır.

Sachs ve Warner'in temel bulgusu; değerlendirilen dönemde açık ekonomilerin, kişi başına düşen reel GSYH'da daha hızlı bir büyüme yaşadığı ve ekonomik olarak dışa açık şekilde olmanın gelirlerin birbirine yaklaşmasını desteklediğini farz ederek daha yoksul ülkelerin daha yüksek bir yıllık büyümeye sahip olacağı yönünde olmuştur³⁰⁶. Frankel ve Romer'in³⁰⁷ çalışması, kişi başına düşen reel GSYH'da büyüme ile ölçülen gelişimin düzeylerini analiz etmektedir. Onlara göre ticaret entegrasyonunda %10'luk bir artış, kişi başına düşen gelir düzeyinin %20'sini artırmaktadır. Aynı ölçümü takiben, Dolar ve Krey³⁰⁸, kişi başına büyüme artışının on yıllık bir analizi sonucunda, ticaret entegrasyonunun iki katına çıkmasının yıllık büyümenin %2,5 oranında arttırdığını bulmuştur. Grossman ve Helpman, eğer korumacı politika araştırma yoğun sektörlerdeki yatırımları teşvik ederse ticaretin uzun vadeli büyümeyi destekleyebileceğini belirlemiştir³⁰⁹. Yanikkaya, ticaret ortaklarının oldukça farklı teknolojilere sahip olsa bile, ekonomik entegrasyonun küresel büyümeyi artırdığı zaman bile bireysel olarak/ ülkeleri olumsuz etkileyebileceğini ileri sürmüştür³¹⁰. Bununla birlikte sürdürülen çalışmalar, tüm ülkelerin eşit olarak ticaretten kazanmadığını göstermektedir.

³⁰³Gnangnon, 2016: 79-84

³⁰⁴bk. Easterly ve arkadaşları, 2001: Haddad ve arkadaşları, 2011: Loayza ve Raddatz, 2007: Raddatz, 2007 Gnangnon, 2016

³⁰⁵Belay, 2007:530.

³⁰⁶Sachs ve Warner, 1995: 15.

³⁰⁷Frankel ve Romer, 1999:379-399

³⁰⁸Dollar ve Krey, 2003: 133-162

³⁰⁹Grossman ve Helpman,

³¹⁰Yanikkaya, 2003: 59

Sachs ve Warner³¹¹, birincil emtia ürünlerinin ihracatı konusunda uzmanlaşmanın büyümeyi desteklemediğini tespit etmiştir.

Bununla birlikte, uluslararası başarı, ekonomik büyüme ve iç gelişme sadece piyasa liberalizasyonuna bağlı değildir fakat yasal ve kurumsal yapıların iç ekonomik reformları ile yakından ilişkilidir³¹².

Çin, gelişmenin sadece ticaretin liberalleşmesine değil, aynı zamanda iç yapısal değişimleri ve ticaret serbestleşmesini içeren entegre stratejilere de bağlı olduğunun ana örneğidir³¹³. Son otuz yılda Çin'in hızlı gelişimi, ülkeyi dünyanın en büyük üç ekonomisi ve ticaret ülkesi arasına yerleştirmiştir³¹⁴ ve aynı zamanda kalkınmaya adanmışlığın bir örneği haline getirmiştir. 2001 yılında DTÖ'ye katılımından bu yana, Çin ekonomisi istikrarlı bir şekilde büyümeye devam etmiş ve 2008'in son ekonomik krizinden³¹⁵ sonra bile mali teşvik ve destekleyici politikalarla erken toparlanmayı ve sürekli büyümeyi teşvik etmiştir.

Ticaret açık şeklinde ve uluslararası entegrasyonu teşvik eden yeni politikalara rağmen, bazı yazarlar “ticaret liberalizasyonunun dışa dönük başarılı stratejilerin gerekli bir parçası olduğu” görüşünü sorgulamışlardır³¹⁶. Temel argüman, büyümeyi, ticaretin liberalleşmesinin bir sonucu olarak değil, hükümet politikalarının aktif rolünün bir sonucu olarak ortaya koymaktadır³¹⁷. Bu yazarlar için açık ticaret ve sermaye piyasası stratejilerini takip etmenin büyük faydaları yoktur³¹⁸.

3.2. AB-Latin Amerika Ticaret İlişkisi

Her iki bölgeyi birbirine bağlayan tarihsel, kültürel ve ekonomik bağlarla desteklenen, Latin Amerika ve Avrupa arasındaki ilişkiler geleneksel olarak güçlü olmuştur³¹⁹. Avrupa Birliği'nin birleşmesi ve Latin Amerika'nın 1980-1990'larda bir bölge olarak tanınmasından sonra³²⁰, köklü bağlantılar, işbirliği ve kalkınma için yeni alanlar açarak yavaş yavaş değişime uğramıştır. 1980 ve 1990 yılları arasında Latin Amerika bir borç krizi ve diktatörlük dönemini

³¹¹Sachs ve Warner, 1995:69.

³¹²Zhao ve Wang, 2009.

³¹³Zhao ve Wang, 2009

³¹⁴ Toplam ithalat ve ihracat değerine dayanarak, Uluslararası Ticaret İstatistikleri 2016, DTÖ, şu adreste bulunabilir: www.wto.org (erişim tarihi: 06.10.2018).

³¹⁵Zhao ve Wang, 179

³¹⁶Edwards, 1993.

³¹⁷Sachs, 1987

³¹⁸ Taylor, 1991: 119-141

³¹⁹Lister, 1997.

³²⁰ AB'ye göre İspanyolca ve Portekizce konuşan ülkelerin oluşturduğu Latin Amerika bölgesi: Arjantin, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Haiti, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay ve Venezuela'yı kapsamaktadır. Bölge, Latin Amerika ve Karayipler Birleşmiş Milletler Ekonomik Komisyonu ve ülkeleri daha “yapılandırılmış” bir Latin Amerika'ya doğru entegre eden ticari bloklar olarak çeşitli kurumların kurulmasıyla bir araya gelmiştir.

geride bırakmış ve “Açık Bölgeselleşme” ve “Washington Konsensüsü³²¹” dönemine, finansal ve ekonomik açıdan dönüştürücü bir süreçle katılmıştır. Dönüşüm, Latin Amerika ülkeleri içinde ve bu ülkeler arasında ticari serbestleşme ve bölgesel ekonomik entegrasyon stratejilerini içermektedir. Bölgede uygulanan yeni reformlar, ülkenin küresel olarak nasıl algılandığı konusundaki görüşleri değiştirmiştir. Latin Amerika, artık destek/yardım alan bir bölge yerine gelişmiş ekonomiler için önemli arz eden ve ticaret ilişkileri ve ekonomik genişlemeye yönelik güçlü bir ortak haline gelmiştir.

İthal ikameci sanayileşme (ISI) ideolojisinin kaldırılmasından ve Soğuk Savaşın yarattığı uluslararası krizin sona ermesinden sonra 1990'larda, gelişen ekonomilere yönelik ilgi ve geliştirilen yeni fikirlerde artış olmuştur.³²² Yeni sanayileşmiş ülkelerin (NIC'ler) ve ticaret serbestleşmesini ve bölgesel entegrasyonu amaçlayan Washington Uzlaşması fikirleri üzerine kurulu piyasa liberalizasyonu; Latin Amerika ülkelerinin alt bölgesel girişimleri, serbest ticaret alanlarını ve ortak pazar stratejilerini takip altına almasına ve yeniden ele geçirmesine olanak sağlamıştır.³²³ Yeni girişimler, ekstra bölgesel ticaret entegrasyon süreçlerine ve Latin Amerika pazarlarının açılmasına katkıda bulunarak, Mercosur ve And Milletler Topluluğu gibi iki taraflı yaklaşımları ve alt bölgesel entegrasyonları içermektedir.³²⁴ Ek olarak bölgenin, bölgesel ticaret entegrasyon süreci de, yerli kalkınmanın güçlendirilmesini içermektedir. Uygulanan stratejilerin bazıları arasında politik ve teknik yardım, kalkınma yardımı ve gelişmiş ülkelerle karşılıklı ticari menfaatlerin oluşturulması yer almıştır.³²⁵ Ana karakterler Amerika Birleşik Devletleri ve AB'dir. ABD tarafından gerçekleştirilen en önemli girişimler arasında Başkan George H.W Bush'un “Amerika'nın İşletmesi” projesi ve Başkan Bill Clinton'ın ‘Amerika Serbest Ticaret Bölgesi’ önerisi yer alıyordu.³²⁶ Temel gelişme; Latin Amerika'nın alt bölgeleri ve bu bölgeler ile AB arasındaki bölgesel ekonomik entegrasyona yönelik AB girişimleridir. Hem AB hem de ABD, Latin Amerika ile geliştirilen ticaret entegrasyon süreçlerini kendi bölgelerinde gerçekleşen ticaret entegrasyon süreçlerine bağlama girişiminde bulunmuştur. Bu girişimler; ABD için NAFTA (1994) ve AB için de Tek Pazar Birliği (1993)'dir.³²⁷ Ancak 2004 yılından bu yana ve özellikle 11 Eylül terörist saldırılarından sonra ABD politikaları ve ticaret ortaklıklarına

³²¹ 1989 yılında John Williamson tarafından kurulan şirket, ekonomileri ve uzun vadeli büyümeyi telafi etmek için serbest ticaret, döviz kurları, serbest piyasa ve makroekonomik istikrar üzerine 10 ilke ve göreceli özel politika önerilerinden oluşmaktadır. Latin Amerika, Güney Doğu Asya'ya yönelik ticaret entegrasyonu ve politika geliştirme konularında önde gelen ekonomistler ve uluslararası kuruluşlar tarafından IMF, Dünya Bankası, AB ve ABD gibi, desteklenen geniş çaplı serbest piyasa ekonomik görüşler.

³²² Jaguaribe ve Vasconcellos, 2003: 2-25.

³²³ Santander, 2002: 491.

³²⁴ Santander, 2005: 285.

³²⁵ Jaguaribe ve Vasconcellos, 2003: 2-25.

³²⁶ Santander, 2002.

³²⁷ Jaguaribe ve Vasconcellos, 2003.

yönelik stratejiler büyük ölçüde değişmiştir. ABD'nin dikkatinin bariz nedenlerden dolayı, Terörle Mücadeleye ve küresel ticaret senaryosundaki yeni aktörlere yönelmesiyle birlikte, gelişmiş ülkeler ile Latin Amerika arasındaki bütünleşme değişmiştir. “Yeni Dünya Düzeni”, Latin Amerika ile Çin, Japonya ve AB ile yenilenmiş işbirliği arasında bağlantı kurmaya başlamıştır³²⁸.

Yatırımcıların ve sanayicilerin özel ilgisi ile harekete geçen AB³²⁹, bölgedeki ülkelerle bir STA'nin gelişmesine yol açacak müzakereleri başlatmıştır. Ayrıca, Meksika (2000), Şili (2003), Kolombiya ve Peru (2013) ile gerçekleşen başarılı STA'lerin ardından AB, Mercosur ile bir serbest ticaret bölgesine ve And Milletler Topluluğu ve Orta Amerika Ülkeleri ile ön müzakare turlarına yönelik müzakereleri başlatmıştır.³³⁰

AB'nin bölgedeki iyi planlanmış müzakerelerine rağmen, yenilenen varlığı, birkaç yazar tarafından ABD'nin bölgedeki çabalarına karşı bir denge stratejisi olarak tanımlanmıştır³³¹. Diğer yazarlar ise, Soğuk Savaş sonrası döneme kadar “ABD'nin arka bahçesi” olarak adlandırılan şey üzerinde etki kazanmak için ABD ile Avrupa arasındaki kalıcı rekabetin bir sonucu olarak oluşmuş girişimlere atıfta bulunmuşlardır³³². Bununla birlikte, tarihsel olarak her pazara daha iyi bir erişim imkanı ve çeşitli seviyelerde rekabet her iki güç için kalıcı bir arayışa sebep olmuştur. Bu nedenle AB için STA müzakerelerinin ve aktif anlaşmaların geliştirilmesi, küresel ticari yaklaşımının ve kalkınma politikasının doğal bir parçası olarak düşünülebilir. Yine de bazı yazarlar AB-Mercosur ilişkilerinin özel durumunu göz önünde bulundurarak dengeleyici farklı bir argümanı desteklemektedir. AB tarafından bazı üyelerin politika ve anlaşmalarının geliştirilmesine dayanan bu argüman prensip olarak; AB'nin uluslararası alanda güvenlik ve desteği garanti edebilecek siyasi ve ekonomik bir güç olarak bölge üzerinde bir etki elde etmesini amaçlamaktadır³³³.

AB'nin Latin Amerika ile olan ekonomik ve ticari ilişkileri; ekonomik ticarete açıklık düzeyi, gerçekleştirilen müzakereler ve imzalanan anlaşmalar ile belirlenen seçilmiş bölgesel gruplaşmalar ve ülkelerle kurulan ilişkiler aracılığıyla gözden geçirilmiştir. Sırasıyla bu ilişkiler AB-And Milletler Topluluğu, AB-Orta Amerika, AB-Cariforum, AB-Mercosur, AB-Meksika, AB-Şili ve en son AB-Kolombiya Peru ticari müzakereleridir.³³⁴ (Bu bölümde

³²⁸Jaguaribe ve Vasconcellos, 2003: 2-25

³²⁹İspanyol, Fransız ve İtalyan yatırımcıları ile Alman ve İngiliz sanayicileri

³³⁰Santander, 2002.

³³¹Smith 1998 : Bulmer-Thomas 2000 : Crawley 2000: Holland 2002 : Santander 2002, 2003: Smith 2003a : 118: Torrelli 2003

³³²Bazı yazarlar (Smith, P.) bu döneme ABD'nin Latin Amerika ve Asya arasındaki ilişkilere çok az (eğer varsa) ilgi gösterdiği ve bu işbirliğini bir muamele olarak görmediği bir zamana atıfta bulunmaktadır.

³³³Aggarwal ve Fogarty, 2004.

³³⁴Avrupa Komisyonu, 2010.

kısaca açıklanacaktır). Gösterilen çabalara ve sürdürülen müzakerelere rağmen, sadece birkaç anlaşma yapılabilmiş ve Latin Amerika (Mercosur) görüşmeleri net bir sonuca varamamıştır.

Bu müzakerelerin başarısızlığı, AB, ABD ve Latin Amerika ülkelerinin çıkarları arasındaki doğru dengeyi bulunmasındaki yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Çoğunlukla korumacı stratejiler, AB üyeleri içinde reform yapmaya ve ABD'nin sektörü çevreleyen antidamping araçlarına yönelik politik irade eksikliği bu yetersizliklere neden olmuştur³³⁵. Bununla birlikte, başarısız blok müzakereleri Latin Amerika ülkeleriyle ikili anlaşmaların gelişmesini teşvik etmiştir.

3.3. AB ve Milletler Topluluğu İlişkisi

1996 yılında Roma Deklarasyonu kapsamında siyasi diyalog olarak başlayan ve daha sonra onama ve müzakere alanlarında yapılan birkaç düzenleme³³⁶ ile birlikte 2003 yılında Siyasi Diyalog ve İş Birliği Anlaşması olarak değişen, AB ve And Milletler Topluluğu (CAN)³³⁷ arasındaki müzakereler istikrarlı olmuş; Kolombiya ve Peru arasında bir STA (2013) imzalanmasına ve Ekvador Cumhuriyeti'nin ve Bolivya'nın katılımı için gerekli müzakerelere olanak sağlamıştır. Ancak son iki ülke ile yapılan müzakerelerde sorunlar yaşanmış ve Ekvador Cumhuriyeti'nin 2014 yılında Serbest Ticaret Alanı'na (STA) katılma isteği onaylanmamıştır.

Bir ticari ortak olarak AB, 2014 yılı için 28,8 milyar Avro'nun üzerinde bir ticari değer ile CAN'ın ihracat yaptığı ikinci, ithalat yaptığı üçüncü ortağı olmuştur. Temel olarak mamul mallar/ sanayi malları ve kimyasal ürünler ihraç edilirken birincil ürünler ithal edilmiştir. CAN üyelerinden Kolombiya ve Peru³³⁸ AB ile gerçekleştirilen ticaretin en büyük payına sahiptir. Ancak bir bölge olarak topluluğun ana ticaret ortağı ABD'dir ve onun hemen arkasından ise ihracat rotaları olarak AB, Çin ve Mercosur gelmektedir. İthalat da ise ana merkezler/kaynaklar ABD, Çin, AB ve Mercosur'dur³³⁹.

CAN ve AB arasındaki müzakereler içerisinde, iki ana konu her zaman gündemde yer almıştır. Bunlar; uyuşturucuyla mücadele ve pazar erişiminin artırılması konularıdır. 1990'lı yılların ortalarından beri uyuşturucuyla mücadeleye yönelik bir işbirliği mekanizması olarak AB ile CAN arasında Uyuşturucu Diyalogu³⁴⁰ kurulmuş ve Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi

³³⁵Kohlscheen , 2003: 802-805

³³⁶ Müzakere formatındaki değişim, CAN ile siyasi diyalog ve işbirliği konusunda bir bütün olarak bölgesel müzakerelere ve ilgili CAN üyeleriyle yapılan çok taraflı ticaret müzakerelerine dayanmaktadır.

³³⁷ And Milletler Topluluğu üyeleri: Kolombiya, Bolivya, Ekvador ve Peru.

³³⁸ Her iki ülke de Şili ve Meksika ile birlikte Pasifik İttifakı üyesidir

³³⁹Gomez, E ve diğerleri, 2016: 5

³⁴⁰ Uyuşturucu Diyalogu, AB'nin 27 devlet üyesini ve CAN üyelerini bölgesel işbirliği ve siyasi bağların güçlendirilmesine yönelik bir işbirliği mekanizması olup: İnsan Hakları, Uluslararası İlkeler ve Çevre

(GTS) ve DTÖ'nün Avrupa Komisyonu (EC) Tarifeler Tercihi çerçevesi aracılığıyla şartlı olarak piyasaya erişimin önemli bir unsuru haline gelmiştir. CAN ve AB arasındaki müzakerelerde, uyuşturucuyla mücadele ve pazar erişiminin artırılması konuları her zaman gündemde olmuştur.

1990'larda uyuşturucuyla mücadeleye yönelik bir işbirliği mekanizması olarak AB ile CAN arasında Uyuşturucular Hakkında Diyalog kurulmuştur. Ülkelerin bu mekanizmanın daha iyi ticaret koşullarına sahip olabileceğini kabul etmesiyle birlikte mekanizma pazar erişimi için önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu koşullar; GSP'yi ve AT Tercihli Tarifeleri hakkındaki DTÖ çerçevesini ve AB Bölgesel Strateji Belgeleri'ne ek olarak CAN üyeleri için yatırıma, entegrasyona ve sürdürülebilir ticaret stratejilerine yönelik bir anlaşmayı içermektedir.

3.3.1. AB - Orta Amerika İlişkisi

AB ve Orta Amerika (Guatemala, Honduras, Nikaragua, El Salvador, Kosta Rika ve Panama) arasındaki ilişki AB'nin bölgenin barış süreci için gerçekleştirdiği San Jose Diyalogu'nu³⁴¹ desteklediği 1980'lere kadar uzanmaktadır. Bu Antlaşma 2012'de Ortaklık Anlaşması kapsamında yenilenmiş olup ve siyasi diyaloga, işbirliğine ve ekonomik kalkınma için bir destek görevi gören ticarete, sürdürülebilir kalkınma ve bölgesel bütünleşmeye yönelik demokrasiye ve siyasi istikrara dayanmaktadır.

Tarihsel olarak bölgenin ana ticaret ortağı ABD'dir ve AB 2014 yılında 11,6 milyar Avro'luk³⁴² bir ticaret piyasası ile bölgenin üçüncü en büyük ihracat pazarıdır. AB'nin ana ithalat ürünlerini veri işleme için gerekli olan elektronik malzemeler, makineler, kahve, muz ve ananas oluştururken ihracat ürünlerini ise tıbbi ürünler, makineler, elektrikli ve mekanik teçhizatlar oluşturmaktadır. Ayrıca AB, bölgeyi yılda 4 milyar Avro'ya eşdeğer doğrudan yabancı yatırım (DYY) ile desteklemiştir³⁴³.

3.3.2. AB-Karayıpler Forumu (Cariforum) İlişkisi

Karayıp ülkeleri ve AB arasındaki ilişki, ACP ilişkileri çerçevesinde başlamış ve daha sonra Dominik Cumhuriyeti ve Haiti'nin Cariforum'a katılmasından sonra Karayıpler

Taahhüdü'ne, uyuşturucuya karşı küresel mücadelenin temelleri ve farklı projeler ve kurumlar aracılığıyla karşılıklı kabul görmüş ve uygun çözümlerin başarısı olarak odaklanmaktadır. Son toplantı 2012 yılında Quito, Ekvador'da yapılmıştır.

³⁴¹ Bölgede şiddet ve istikrarsızlığa son vermek, sosyal adalet ve ekonomik kalkınmayı ve insan haklarına saygıyı ve demokratik özgürlükleri artırmak amacıyla barışçıl, bölgesel, kapsamlı ve müzakere edilen bir çözüm bulmayı amaçlayan AB ve Orta Amerika ülkeleri arasında diyalog düzenlenmiştir. Avrupa Komisyonu, Basın Bülteni Veritabanı: 2017.

³⁴²Eurostat 2016.

³⁴³Eurostat 2016.

Topluluğu (Caricom)³⁴⁴ tarafından güvence altına alınmıştır. Cariforum'un bölgenin kaynak yönetiminden, ticaret entegrasyon stratejileri ve müzakerelerinin koordinasyonu ve geliştirilmesinden sorumlu olması öngörülmüştür.

Caricom'un malları için tek bir pazarın varlığıyla AB-Cariforum ilişkisi, Cotonou Anlaşması'na, ticaret için AB-Cariforum Ekonomik Ortaklık Anlaşması'na, Karayipler-AB Ortaklık Stratejisi'ne ve bölgesel ekonomik işbirliği ve entegrasyon, iklim değişikliği, afet yönetimi, suç ve güvenlik, sürdürülebilir enerji ve çevre gibi ana konuları kapsayan Karayipler Bölgesel Programı'na dayanmaktadır.

İki bölge arasındaki ticari ilişkiler, esas olarak Cariforum ticaret politikası için büyük önem arz eden turizm, inşaat ve finansal içerikli hizmetlerden oluşmaktadır. Mal ticaretinde AB, ABD'den sonra bölgenin ikinci büyük ticaret ortağı olmaya devam etmektedir. Bölgenin AB'ye olan ana ihracatını; yakıt, madencilik ürünleri ve muzlar oluştururken; gemiler, inşaat araçları, telefonlar, süt ve krema ve motor parçaları ise ithalatını oluşturmaktadır.³⁴⁵

3.3.3. AB-Mercosur İlişkisi

Arjantin, Brezilya, Paraguay, Uruguay, Venezüella³⁴⁶ ve üye devletler olarak Bolivya³⁴⁷ ve Kolombiya; birleşik devletler olarak Şili, Ekvador, Peru, Guyana ve Surinam³⁴⁸ tarafından oluşturulan ekonomik ve politik blok 1991 yılında Asuncion Antlaşması altında kurulmuştur ve 1994 yılında ise özel bir birlik olarak statüsü Ouro Preto Protokolü ile resmîyet kazanmıştır³⁴⁹. 2,9 trilyonun üzerindeki GSYİH³⁵⁰ ile NAFTA, AB'den sonra³⁵¹ dünyanın üçüncü ve Latin Amerika'da ise Pasifik İttifakı'dan sonra gelen en önemli ekonomik bloğudur. Mercosur, 1999'dan beri AB ile gerçekleştirilen ticari anlaşmaları ve başlatılmış müzakereleri yürütmektedir. Bazı farklılıklar nedeniyle müzakerelerin sekteye uğramasına ve yavaşlamış olmasına rağmen ilişkiler 2016 yılında yeniden eski gücünü kazanmaya başlamıştır.

³⁴⁴ Antigua ve Barbuda, Barbados, Belize, Dominik Cumhuriyeti, Dominika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamaika, StKitts ve Nevis, St, Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Surinam, Bahamalar ve Trinidad y Tobago Cariforum'u oluşturmaktadır.

³⁴⁵Eurostat, 2016.

³⁴⁶ Venezuela (Republica Bolivariana de Venezuela) 2016'dan beri Ushuaia Protokolü'ne göre üye devlet olarak tüm hak ve yükümlülüklerinden askıya alınmıştır.

³⁴⁷ Bolivya, 2012 yılında tam üye olarak katılmaya davet edilmiş, ancak üyelik şartı şu anda devam etmekte olup katılımı Brezilya Kongresi'nden izin almak için bekleme sürecindedir.

³⁴⁸ İlişkili devletler, STB'ye sahip olan ve Mercosur ile tarife indirimleri alan ALADI üyeleridir: Ülkelerin, ortak çıkarlar konusunda Mercosur'un toplantılarına katılmalarına izin verilmiştir ancak ülkeler tam oy hakkı veya piyasalara serbest erişim hakkına sahip değildir fakat üye devletlere üye olmak için başvurabilirler.

³⁴⁹Kupelian, 2017

³⁵⁰ Venezuela ve Bolivya dahil değildir. Mercosur Escolar.

³⁵¹ "Ekonomik entegrasyon: ASEAN'ın ihracat potansiyelini ortaya çıkaracak olan anahtar mı?", Global Economy Watch, Ekim 2017

AB ve Mercosur arasındaki müzakereler; ticaret, politika ve işbirliği ile ilgili konuları da içeren iki bölgeyi bir Ortaklık Anlaşması gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Ancak tarımda, hizmetlerde ve kamu ihale piyasalarının açılmasındaki farklılıklar 2004 yılında müzakereleri askıya alma noktasına kadar yavaşlatmıştır.³⁵² Son müzakereler 2010 yılında Brüksel'de Bakanlar Toplantıları ve 2016 yılında her iki bölgeden gelen, piyasaya erişim teklifleri, tarife indirimleri, menşei kuralları, teknik engeller, hizmetler, devlet ihaleleri, fikri mülkiyet, sürdürülebilir kalkınma, küçük ve orta ölçekli işletmeler, takvimler ve ticaret serbestleştirilmesi konularında çalışmayı amaçlayan tekliflerin sunulduğu Montevideo önerileriyle ilgili teknik müzakerelerle başlatılmıştır.³⁵³ En son görüşme Ekim 2017'de Brasilia'da yapılmış ve müzakereler; 1) Mal Ticareti; (2) Menşei Kuralları; (3) Anti-dolandırıcılık Maddesi; (4) Ticarete Yönelik Teknik Engeller; (5) Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri; (6) Ticari Savunma Araçları; (7) Sübvansiyonlar; (8) Devlete ait işletmeler; (9) Uyuşmazlık Çözümleri; (10) Hizmet ve Kuruluş; (11) Devlet İhalesi; (12) Fikri Mülkiyet (Coğrafi Göstergelerde de dâhil); (13) Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma; (14) KOBİ'ler; ve (15) Kurumsal İlişkiler konuları üzerine odaklanmıştır.³⁵⁴ Ancak kesin bir anlaşma sağlanamamış ve derin farklılıklar varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Mercosur AB'den temel olarak hammadde ve tarım ürünleri ihraç ederken AB'den ağırlıklı olarak mamul malları ithal etmektedir. Bloğun GSYİH, nüfus ve bölge bakımından en büyük üyesi olan Brezilya, AB ile bloğun toplam ticaretinin%71,4'ünü oluşturmakta ve 2007'den bu yana AB ile Stratejik Ortaklık Anlaşması düzenlemektedir.³⁵⁵ Her iki ortak AB-Mercosur Anlaşması ve düzenleyici ve endüstriyel bazda diyalogların güçlendirilmesi yönünde çalışmaya karar vermişlerdir.

3.3.4. AB-Meksika İlişkisi

Bir Latin Amerika ülkesi ile işbirliği ve ticaret entegrasyonu kapsamında, AB tarafından imzalanan ilk anlaşma 1997 yılında Meksika ile olmuştur. 2000 yılından beri yürürlükte olan Küresel Anlaşma: Ekonomik Ortaklık, Siyasi Koordinasyon ve İş Birliği Anlaşması³⁵⁶, AB ile yapılan Stratejik Ortaklığın her iki taraf arasındaki ikili ticaretin%140'ını³⁵⁷ desteklediği siyasi diyalog işbirliğini ve ticaret anlaşmalarını içermektedir. Mal ve hizmet ticareti anlaşmaları 2000 ve 2001 yıllarında yürürlüğe girmiştir.

³⁵² Gomez, 2017: 234.

³⁵³ Gomez, 2017: 234.

³⁵⁴ Avrupa Komisyonu, 2010.

³⁵⁵ Gomez, 2017: 234.

³⁵⁶ Avrupa Komisyonu, 2000.

³⁵⁷ Eurostat 2016

G20, Pasifik İttifakı ve APEC üyesi olan Meksika, dünyanın en dinamik gelişmekte olan ekonomilerinden biri haline gelmiştir³⁵⁸. Ülke, AB'nin 15. en büyük ticaret partneri iken, AB, ABD'den sonra Meksika'nın ikinci en büyük ihracat ticaret ortağı (2014'te 20,4 milyar Euro) ithalat açısından ise ABD'nin ve Çin'in ardından üçüncü ticaret ortağıdır (2014'te 44,6 milyar EUR)³⁵⁹. AB'nin Meksika'dan yaptığı başlıca ithalat ürünleri; yakıtlar ve madencilik ürünleri, ofis ve telekomünikasyon ekipmanı, nakliye ekipmanı ve diğer makinelerdir. Diğer yandan AB'nin Meksika'ya yaptığı ihracatlar ise; diğer makineleri, nakliye ekipmanlarını, kimyasal ürünleri, yakıtlar ve madencilik ürünlerini içermektedir.

Hizmetler açısından AB'nin Meksika'dan yaptığı ithalat, yoğunluklu olarak seyahat hizmetleri ve ulaşım hizmetleridir. AB tarafından Meksika'ya gerçekleştirilen ihracatı ise esas olarak ulaştırma hizmetleri, telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi hizmetleri oluşturmaktadır. Ek olarak, DYY açısından, AB, Meksika'nın toplam DYY'lerinin %39'unu elinde bulundurarak ülkenin ikinci yatırımcısı konumundadır.³⁶⁰

AB ile Meksika arasındaki Küresel Anlaşma şu anda modernleşme sürecindedir. Müzakereler 2016 yılında başlamış; 2016 yılında Meksika'da, 2017 yılında ise Brüksel'de görüşmeler yapılmıştır. Müzakerelerde yapılan teklifler ise onaylanmayı beklemektedir. Ayrıca, 2012'den beri Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından desteklenen Meksika, ülkenin güvenini güçlendirmeyi ve büyüme ve entegrasyon açısından olumlu sonuçlarla yatırım akışlarını kolaylaştırmayı amaçlayan bir dizi iç ve yapısal reformlardan oluşan Meksika Anlaşması'nı kabul etmiştir³⁶¹.

3.3.5. AB-Şili İlişkisi

Bir işbirliği anlaşması çerçevesinde, AB ve Şili 1996 yılında başlayan müzakere süreci daha sonra 2002 yılı AB-Şili Ortaklık Anlaşması'na ve 2005 yılından beri yürürlükte olan bir STA'ye doğru gelişme göstermiştir.³⁶² Ek olarak, her iki tarafça bilim ve teknoloji ve bölgesel politika konusunda anlaşmalar imzalanmıştır. AB ile Şili arasındaki ilişki, siyasi, ticari ve işbirliğini teşvik eden ikili ilişkilere dayanmaktadır.³⁶³

Ticaret açısından AB, Şili'nin üçüncü en önemli ticaret ortağı, üçüncü ithalat kaynağı ve ikinci ihracat hedefidir. Şili'nin AB'den ithal ettiği başlıca ürünler; çoğunlukla bakır olmak üzere madencilik ürünleri ve şarap ve meyve, sebze, balık ve odun ürünleri olmak üzere tarım

³⁵⁸Kupelian 2017:

³⁵⁹Wilkinson, R. ve Lee, D, 2007.

³⁶⁰OCDE: 2015.

³⁶¹OCDE: 2015

³⁶²Avrupa Komisyonu COM, 2006: 567.

³⁶³Avrupa Komisyonu COM, 2006: 567.

ürünleridir. Şili'nin AB ile yaptığı ihracatta ise; makine ve elektrikli ekipman, nakliye ekipmanları, kimyasal ürünler ve yakıt başta gelmektedir. Ayrıca Şili, Latin Amerika'daki AB'den sonra gelen DYY girişlerinin üçüncü büyük alıcısıdır (Brezilya ve Meksika'dan sonra) ve ekonomisinin büyüklüğüne göre bölgedeki en yüksek DYY stoğuna sahiptir (GSYİH'nın % 77'si, bölgesel ortalama % 35 iken)³⁶⁴.

3.3.6. AB-Kolombiya ve Peru İlişkileri

AB'nin Latin Amerika ülkeleriyle imzaladığı en son anlaşma 2012 yılında Peru ve Kolombiya ile gerçekleşmiştir.³⁶⁵ Anlaşma müzakerenin belirli koşulları sonucunda gerçekleşmiş; başlangıçta SBT, CAN ve AB arasında düzenlenmesini amaçlarken Ekvador Cumhuriyeti ve Bolivya'nın müzakereleri terk etmesi nedeniyle süreç sırasıyla Kolombiya ve Peru ile ikili anlaşmalara yönelik müzakereler olarak devam etmiştir.³⁶⁶ Elde edilen STA, tarafların farklı gelişim ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı uygulama programlarıyla kapsamlı bir ticaret anlaşmasından oluşmaktadır.³⁶⁷

Kapsamlı Ticaret Anlaşması Küresel Avrupa³⁶⁸ iletişiminin bir parçası olarak AB'nin Yeni Nesil³⁶⁹STA'lerini bir parçasıdır. STA, 1 Mart 2013'ten beri Peru ve 1 Ağustos 2013'ten beri Kolombiya ile geçici olarak uygulanmaktadır. Bir GTS yararlanıcısı³⁷⁰ olarak statüsünü kaybetme olasılığına bir cevap olarak Ekvador Cumhuriyeti; tüm taraflar tarafından 11 Kasım 2016'da imzalanan Ekvador'un Kolombiya ve Peru ile olan ticaret anlaşmasına Katılım Protokolü kapsamında Ocak 2017'de anlaşmaya katılmıştır. STA Kolombiya ve Peru arasında, AB'nin mevcut dönemi (2014- 2017) için İlk Çok Yıllı Gösterge Programları yer almaktadır³⁷¹. STA'lar arasında AB'nin mevcut dönemi (2014-2017) için İlk Çok Yıllı Gösterge Programlarında Kolombiya ve Peru'ya yer verilmiştir ve her iki ülkenin ticaretinin çeşitlilik eksikliği ile nitelendiği durumlarda bile, her iki ülke de AB'ye yönelik birincil ürün ihracatıyla ilgili temsili görevlerde bulunmaktadır.

AB, Kolombiya için ikinci en büyük, Peru için üçüncü en büyük ticaret ortağıdır ve tam olarak uygulandığında, AB ile CAN üyeleri arasındaki STA³⁷²,ticaret ve yatırım ortamının istikrarını ve öngörülebilirliğini arttırmayı ve her iki tarafa da pazar erişimini

³⁶⁴ Avrupa Komisyonu 2016: 19

³⁶⁵Avrupa Parlamentosu, 2017: 22.

³⁶⁶ Arupa Komisyonu, 2017a.

³⁶⁷Avrupa Komisyonu, 2013.

³⁶⁸Avrupa Komisyonu COM, 2006: 567.

³⁶⁹STB'lerin Yeni Nesli, 2006'dan sonra müzakere edilen tüm STB'leri kapsamaktadır.

³⁷⁰ Avrupa Parlamentosu, 2017: 22.

³⁷¹ AB'nin Çok Yıllı Gösterge Programları, AB politikalarının dışsal boyutunu desteklemek için gelişmekte olan ülkelerde iklim değişikliği ve enerji güvenliği ve kalkınma zorlukları gibi küresel sorunları ele almayı amaçlayan yenilikçi özellikler ve stratejilerden oluşan bir Ortaklık Aracını (PI) kapsamaktadır.

³⁷² Bolivya, STB'ye dâhil değildir.

açmayı amaçlamaktadır. Ancak, STA'nin yürürlüğe girmesinden ve Latin Amerika'daki ekonomik yavaşlamadan ve küresel pazardaki emtia/ticari mal fiyatlarındaki düşüşten dolayı³⁷³ AB ve Kolombiya arasındaki ikili ticaret%23,5 oranında, Peru ile gerçekleşen ikili ticaret ise %11 azalmıştır³⁷⁴.

3.4. AB ve Kolombiya arasındaki STA Esaslı Anlaşma

Daha önce de belirtildiği üzere, AB ile Kolombiya arasındaki STA, AB-Kolombiya ve Peru tarafından müzakere edilmiş, daha sonra Ekvador Cumhuriyeti'nde bölgeye dâhil olmuştur. Ancak bu tezin niteliği ve amacı nedeniyle bu STA AB-Kolombiyaperspektifinden analiz edilecektir.

Kolombiya ve Peru ile Ticaret Anlaşması 26 Haziran 2012'de imzalanmış, Avrupa Parlamentosu tarafından 11 Aralık 2012 tarihinde onaylanmış³⁷⁵ ve 1 Mart 2013'ten bu yana Peru için ve 1 Ağustos 2013'ten beri Kolombiya için uygulanmaya başlamıştır. Kolombiya'da Ulusal Kongrenin onayına yönelik iç süreç Kasım 2012'de başlamış ve 5 Haziran 2013'te bitmiştir. STA'nin onaylanması 16 Temmuz 2013 tarihli 1669 sayılı yasa ile geçici teçhizat için birkaç kararname ve ülkenin STA'nin sürekliliğine yönelik taahhüdünün açıklaması Başkan Juan Manuel Santos tarafından yapılmıştır³⁷⁶.

2002 ile 2011 arasında, AB ile Kolombiya arasındaki ticari ilişkilerin sürekli olarak büyümesi giderek belirginleşmiştir. AB'ye olan ihracat üç kat artmış ve 51.214 milyon dolara ulaşmıştır³⁷⁷. Birliğin özellikle sekiz üyesine yönelik gerçekleştirdiği ihracat ile AB, Kolombiya'nın ikinci en büyük ihracat hedefi olmuştur³⁷⁸. Kolombiya'nın gerçekleştirdiği ihracat ağırlıklı olarak geleneksel ve geleneksel olmayan ürünlerden oluşmaktadır. Geleneksel ürünler petrol ve yan ürünler, kömür, kahve ve ferronikel üzerinde yoğunlaşırken; geleneksel

³⁷³Emita fiyatları, petrol fiyatlarındaki yüksek düşüşle birlikte 2014 yılında düşmeye başlamış ve 2016 yılına kadar toparlanmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'na (UNCTAD) göre, emtia fiyatlarındaki düşüş, Latin Amerika, Afrika, Orta Doğu ve Asya gibi gelişmekte olan ekonomilerdeki ekonomik ve politik istikrarı tehdit etmiştir.

³⁷⁴ <http://trade.ec.europa.eu/> (erişim tarihi 11.01.2018)

³⁷⁵ Anlaşma, tüm Üye Devletler onaylayana kadar AB'de geçici olarak uygulanmaktadır. Onaylama durumu Konseyin internet sitesinde yayınlanmıştır: <http://www.consilium.europa.eu/policies/agreements/>

³⁷⁶AB ile olan STB ile ilgili 1669 sayılı Kanun 3 Kararnamesi yayımlanmıştır. 18 Temmuz 2013 tarihli 1513 sayılı Karar, Ticari Anlaşmaya geçici bir başvuruda bulunmuş ve Avrupa Birliği'ne bu amaçla gerekli iç prosedürlerin uygunluğunu bildirmiştir. Ayrıca, aynı Kanun Hükmünde Kararnameyle, 1 Ağustos 2013 tarihinden itibaren Anlaşmaya geçici olarak başvurma kararı verilmiştir. 31 Temmuz 2013 tarihli 1636 sayılı Kararname, Ticari Anlaşma uyarınca Kolombiya tarafından iktisap edilen pazar erişim taahhütlerini uygulamıştır. 5 Kasım 2014 tarihinde, Ulusal Hükümetin, ülkenin 1513 sayılı Kararının 1513 sayılı kararında belirtilen şartlar altında uygulanmasını taahhüt ettiği 2247 sayılı Kararname yayımlanmıştır. Onaylanması için tüm iç gereklilikleri yerine getirdikten sonra AB ve Üye Devletler ile Ticari Anlaşma imzalanmıştır.

³⁷⁷DANE, 2012.

³⁷⁸Önem sırasına göre: Hollanda, İspanya, İngiltere, İtalya, Belçika, Danimarka, Fransa ve Almanya.

olmayan ihracatlar muz, çiçek, parasal olmayan altın, zümrüt ve tekstil ürünlerini içermektedir³⁷⁹. Sonuç itibariyle maden yakıtları, gıda ürünleri (kahve, muz, çiçek, meyve, karides, beyaz mısır, şeker, baklagiller ve sebzeler) ve canlı hayvanlar 2011 yılında Kolombiya'nın AB'ye yaptığı ihracatın %87,2'sini oluşturmaktaydı³⁸⁰. Aynı dönemde Hollanda ve İspanya, Kolombiya'daki en büyük 5 yatırımcı arasında yer almış ve AB üyelerinin Kolombiya'nın potansiyel bir pazar olarak görülmesi algısını olumlu yönde etkilemişlerdir. Kolombiya ekonomisinin sürdürülebilir büyümesi ve yerel endüstrilerin çeşitlendirme süreci boyunca var olan olumlu algı, Birlik tarafından gerçekleştirilen ithalatın artışını desteklemiştir. Özellikle Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'dan gelen yeni ürünler, CAN ile olan STA'nin geliştirilmesine ve ayrıca Kolombiya-Peru ile arasındaki STA kapsamına yönelik ilgiyi arttırmıştır. Müzakerenin ana hedefleri politik, ticari ve sosyal çevrede işbirlikçi temeller üzerinde çeşitlendirmeye ve daha yüksek entegrasyona yönelik ihtiyaçlardır.

STAsmî belgesi 14 ayrı başlığa, eklerin listesine ve tarife indirim beyanları bölümlerine ayrılmıştır³⁸¹. Başlıklar şu şekildedir; (i) İlk Hükümler, (ii) Kurumsal Hükümler, (iii) Mal Ticareti, (iv) Hizmet, Kuruluş ve Elektronik Ticaret Ticareti, (v) Cari Ödemeler ve Sermaye Hareketi, (vi) Devlet Alımları, (vii) Fikri Mülkiyet, (viii) Rekabet, (ix) Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma, (x) Şeffaflık ve İdari İşlemler, (xi) Genel İstisnalar, (xii) Uyuşmazlık Çözümleri, (xiii) Teknik Yardım ve Ticaret-Kapasite Geliştirme ve (xiv) Nihai hükümler. Anlaşma, İnsan Haklarına karşılıklı bağlılık, istihdam ve çevre haklarının korunması ve teşvikine dayalı sürdürülebilir ekonomilerin geliştirilmesi konularını desteklemektedir. Ayrıca hem tarımsal hem de tarımsal olmayan pazarlara, mal ve hizmetlerin ticaretine, sermaye ve yatırım akışına, fikri mülkiyet ve anlaşmazlıkların çözülmesine odaklanmaktadır. Müzakere edilen anlaşmayla ilgili bazı genel ilkeler bu bölümde kısaca tanımlanacak ve daha ayrıntılı olarak bahsedilecektir³⁸².

Kolombiya, dönenceler arası Ekvatorial konumu ve tüm yıl boyunca var olan hava koşulları, güneşe olan konumu, nem ve termal zeminler gibi en uygun koşulları ile öne çıkmaktadır. Bu sebeple uluslararası ticaret ağırlıklı olarak birincil ürünlere³⁸³ dayanmaktadır ve mevcut çeşitlendirme sürecine rağmen, tarım sektörü stratejik öneme sahiptir. Kolombiya için tarım sektörü kalkınma ve sürdürülebilirlik için fırsatlar getirmektedir ve AB ile STA

³⁷⁹Martinez ve Tremolada, 2012.

³⁸⁰DANE, 2012.

³⁸¹Avrupa Komisyonu, 2013.

³⁸²Resmî metinde her başlık hem Kolombiya'ya hem de Peru'ya özel referanslar sağlar.

³⁸³DANE, İhracat 2017

müzakeresi için son derece ilgi uyandırıcı ve etkileyici nitelikte olmuştur. Ayrıca, STA'de tarım ve tarım-sanayi sektörüne yönelik özel ilgi gösterilmekte ve önem verilmektedir.

Genel olarak, tarım dışı piyasa ürünleri (endüstriyel ve balıkçılık ürünleri) ile ilgili olarak, anlaşmanın kapsamı, her iki taraftaki ürünlerin%100 olan tarifeleri sıfıra düşürmektedir. Ayrıca, Kolombiya piyasasında tam ve hızlı liberalleşmenin olası etkisini azaltmak için asimetri ilkesi uygulanmıştır. Kolombiya menşei ürünler Anlaşma'nın yürürlüğe girmesinden sonra AB'ye herhangi bir tarife olmadan girerken, Avrupa ürünlerinin, tarifelerden muaf olabilmek için 10 yıllık bir geçiş süresini beklemesi gerekmektedir³⁸⁴.

Tarım sektörünün karmaşıklığı ve önemi konusunda her iki ortak (AB ve Kolombiya) açısından tam serbestleşme sağlanamamıştır³⁸⁵. Ancak, çiçek, kahve, rafine edilmiş palm yağı, bazı meyve ve sebzeler, kakao ve tütün gibi temsili bir miktar ürün, Avrupa pazarına sıfır tarife ile girmiştir³⁸⁶.

Bu şartlar altında Kolombiya'nın diğer ülkeler üzerindeki karşılaştırmalı üstünlüğü tercih edilmiştir. Muz, şeker, pirinç, mısır, domuz ve kümes hayvanları gibi tarım sanayi sektörünün hassas ürünleri ya özel koşullar altına dâhil edilmiştir ya da müzakerelerin dışında tutulmuştur.³⁸⁷

Müzakerede muz, şeker, et ve süt ürünlerine, aşağıda kısaca açıklanacak olan koşullarla özel ilgi gösterilmiştir. Meyveler, Kolombiya'nın yerli ekonomisi için son derece büyük öneme sahip olamaya devam etmektedir. Büyük çeşitlilik içinde Muz (Cavendish), ülke ihracatının temel meyvesidir. Kolombiya, 2010-2016 yılları arasında Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'ne (FAO) göre, dünya çapındaki en iyi muz üreticisi ve ihracatçısı kapsamında ilk 5'de (3 ile 4 arasında değişen) yer almıştır³⁸⁸. Bu nedenle, STA'de dikkatle izlenmekte ve üzerine düşülmektedir.

2011 yılında muz üretimi ve ticareti, 730 milyon ABD doları gelir ile GSYİH'nın %0,4'üne katkı sağlamıştır. 95 milyon kutu ihraç edilmiş ve toplam ihracatın %75, 28'i ihracatın ana varış noktaları olan AB, Belçika ve İngiltere ile gerçekleştirilmiştir³⁸⁹. Muz, iç büyüme ve uluslararası ticaret için temel bir ürün olup, Kolombiya'da sadece 2016 yılında, 120.000'den fazla direk ve dolaylı iş olanağı sağlamıştır. Cavendish Valery ya da organik tipte

³⁸⁴DTÖ, 2013

³⁸⁵ Avrupa Komisyonu, 2017.

³⁸⁶Bir gümrük vergisi kotası, Avrupa Komisyonunun Vergilendirme ve Gümrük Birliği Genel Müdürlüğü (TAXUD) 'nün tanımına göre, normal gümrük vergilerinin azaltılmasıyla belirli bir dönemde ithal edilebilecek belirli bir ürünün herhangi bir önceden belirlenmiş değeri veya miktarı olup bu ürüne ait herhangi bir ek miktar normal gümrük vergileri ödenerek ithal edilebilir.”

³⁸⁷ ProExport, 2013.

³⁸⁸2010- 2016 dönemi arasında, ana ihracatçı, toplam küresel muz ihracat hacminin üçte birinin yıllık ortalamasını oluşturan Ekvator'dur. Onu takiben Filipinler (%14), Kosta Rika (%12), Guatemala (%11) ve Kolombiya (%11 t) gelmektedir. Kaynak: FAO, 2016: Banana Facts and Figures

³⁸⁹FINAGRO 2012. 1-3

ihracat için, 2016 yılında, ülkenin üç ana bölgesinde (Urabá, Magdalena ve Guajira) 48.325 hektar alanda, 1.830.388 tonun üzerinde, 93,4 milyon kutuya ve 848,7 milyon ABD dolarına eşdeğer muz yetiştiriciliği gerçekleşmiştir³⁹⁰.

Böylelikle, STA, AB'deki muzların ithalatı için daha iyi koşullar oluşturmaktadır. Kolombiyalı üreticiler ve ihracatçılar daha iyi tercihli erişim ve tarife indirimleri elde etmişlerdir. 2012 yılı € 176/T tarifesi, 2020 yılında 75 €/T ulaşana kadar yıllık 148 €/tondan düşürülecektir³⁹¹.

Şeker, STA'de gündemde olan bir diğer ürün olmuştur. STA'den önce, Kolombiya'dan gelen şeker AB pazarında giriş yapmamış ve %175 ad valorem vergisine konu olmuş ve bir ithalat izni gerekmiştir. STA ile yıllık %3'lük bir sürekli büyüme oranıyla 62.000 tonluk gümrüksüz bir kotanın kabul edilmesiyle Kolombiya'daki şeker endüstrisine yönelik büyük bir gelişme yaşanmıştır³⁹². Ayrıca etanol ve biyodizel, AB'ye girişte vergiden muaftır. STA'den oldukça faydalanan bir diğer ürün de et ürünleridir. Yıllık %10'luk büyümeye sahip 5.600 tonluk bir kotayla 5 yıldan az bir sürede Kolombiya'nın 8,000 tondan fazla sığır eti ihracatı yapacağı ön görülmüştür.³⁹³

Avrupa ürünlerinin Kolombiya pazarına girmesiyle ilgili olarak, bir dizi ürün de geçici tarifelere ve/veya tarife kotalarına tabidir. Kolombiya, süt ürünlerinde AB'ye çeşitli özelliklere göre bir tarife indirimi sağlamıştır. Geçiş dönemleri ve özel koruma hacimleri müzakere edilmiştir. Bazı ürünler için en az 12 yıllık ve geri kalanı için 17 yıllık (yağsız süt tozu, olgun peynir ve mama) küçük ve kapalı kotalar üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Konsantre edilmeyen süt ve krema, tereyağı ve diğer yağlar, taze peynir, yoğurt, yoğunlaştırılmış süt ve ayran gibi diğer ürünler serbestleştirilmeden çıkarılmış ve kotalara tabii olmaya devam etmiştir. Ayrıca, Avrupa Komisyonu rekabet gücünü artırmayı ve yerel küçük üreticileri desteklemeyi amaçlayan 7 yıllık bir süre için 30 milyon EURO yardım sağlanmasını kararlaştırmıştır.³⁹⁴

Ayrıca, anlaşmaya gerekli önlemlerin ve düzenlemelerin yapılmasını sağlamak için STA'nin bu sektör üzerindeki etkisini sürekli olarak izleyen bir deklarasyon eklenmiştir. Ek olarak domuz, kümes hayvanları, mısır ve pirinç gibi kıymetli hassas ürünler ise müzakere edilmemiştir.

³⁹⁰“Las Puertas del Banano”. *Revista Semana*, 27.06.2017

³⁹¹Avrupa Birliği ile ticaret anlaşması olmayan ülkeler, DTÖ'nün anlaşması uyarınca tarifinin sadece 114 € / T'ye düşüğünü görecektir.

³⁹²Asocaña'ya göre, son yıllardaki birincil ürünlerin fiyatlarındaki krizden sonra, 2017 yılında toplam milli GSYİH'nın%0,7'sini şeker sektörü oluşturmuş ve şeker ve biyodizel üreten 180.000 işten sorumlu olan tarımsal GSYİH'nın ise %3,7'sini oluşturmuştur.

³⁹³Avrupa Komisyonu, 2013.

³⁹⁴Avrupa Komisyonu, 2013.

Anlaşma ayrıca ticareti kolaylaştırmaya yönelik farklı alanlarda (teknik düzenlemeler, standartlar ve prosedürler uygunluk değerlendirmesi) daha iyi iletişim ve işbirliği sağlamak için hükümleri olan Teknik Ticaret Engellerini’de (TTE’ler) içermektedir. TTE’ler, doğrudan veya DTÖ Sekreterliği aracılığıyla şeffaflık ilkesine dayanmaktadır ve taraflarca kabul edilme veya devam eden teknik düzenlemeleri ve uygunluk değerlendirme prosedürlerini bildirme yükümlülüğü getirmektedir³⁹⁵.

Ayrıca anlaşma çerçevesinde, ürün kalitesini garantiye alma ve ürünleri etkileyebilecek muhtemel salgın hastalıklar üzerinde tam kontrol sağlama amacı güden Sağlık ve Bitki Sağlığı Tedbirleri de STA içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Taraflar hayvanların, bitkilerin, çevrenin ve özellikle tüketicilerin sağlıklı olmalarını kontrol etmektedirler.³⁹⁶

Birleşik³⁹⁷ önlemleri, Sübvansiyonlar ve telafi edici vergi³⁹⁸ ile geçici ve kalıcı çok taraflı koruma önlemleri³⁹⁹ Anlaşmanın ana ticari savunma araçları olarak yer almaktadır.

Hizmetler, AB'nin GSYİH'sinin %70'inden, Kolombiya'nın ise %53'ünden sorumlu olduğundan; hizmetler, yatırımlar ve sermaye akışı, STA'nin ana konusu olarak belgenin tamamen bir başlığını ihtiva etmektedir.⁴⁰⁰ Anlaşma ile birlikte her iki taraf için de üretim, enerji, taşımacılık, dağıtım ve telekomünikasyon hizmetleri de dâhil olmak üzere farklı sektörlere açık yeni yatırım fırsatları yaratılmaktadır.

AB topraklarındaki geçici durum ve halk hareketleri, hizmetlerin, yatırımların ve işyerlerinin serbest dolaşımı için ana unsurlar olan mevcut ödemelerin ve sermaye hareketlerinin serbest dolaşımı olarak da ifade edilmektedir.

Serbest yetkinliği amaçlayan anlaşma, serbest yetkinliğe karşı girişimde bulunan bölgesel ve ulusal yasaların yasaklanmasına önem vermektedir. Buna ek olarak, bir sektörde baskın bir role yönelik şirket birleşmelerine ya da yatırım ve ticari faaliyetleri etkileyebilecek ya da çarpıtmaya yol açabilecek herhangi bir başka rekabete aykırı uygulamalara izin verilmemektedir.⁴⁰¹ Kamu alımları ile ilgili olarak, anlaşma, Kolombiyalı ve Avrupalı şirketlerin kamu kurumlarının tedarik süreçlerinde şeffaf ve ayrımcı olmayan prosedürlere

³⁹⁵Teknik veya değerlendirme süreçleri diğer tarafa önerildiği takdirde, müzakere için 90 gün süre verilir ve karşılık verme hükümlere dâhildir.

³⁹⁶Avrupa Komisyonu, 2013.

³⁹⁷DTÖ'nün tanımına göre, damping, ithal edilen ülkede satılan bir ürünün fiyatının, ihracatçı ülkenin pazarındaki fiyatından daha az olduğu uluslararası fiyat ayrımcılığı durumudur.

³⁹⁸Her iki tarafın görevleri, DTÖ'nin Sübvansiyonlar ve Gözlemleme Anlaşması ile ilgili iki ayrı fakat yakından ilişkili konuları ele alan Anlaşma tarafından desteklenerek tanımlanmıştır: sübvansiyonların sağlanmasını düzenleyen çok taraflı disiplinler ve sübvansiyonlu ithalatın neden olduğu zarara karşı dengeleyici önlemlerin kullanımı.

³⁹⁹DTÖ'nün tanımına göre, söz konusu ithalatlar, ithal eden Üye'nin yerli endüstrisinde ciddi bir yaralanmaya neden olduğu veya tehdit ettiği, belirli bir ürünün ithalatının artmasıyla ilgili olarak o ürünün ithalatını geçici olarak kısıtlayan “acil” eylemlerdir.

⁴⁰⁰Avrupa Komisyonu, 2013.

⁴⁰¹Avrupa Komisyonu, 2013.

sahip olmaları için hükümler içermektedir. Hükümler hem özel hem de kamu işletmelerinin ticaret bakımından güçlendirilmesini amaçlamaktadır.

Gümrük ve Ticaret Kolaylığı ile ilgili bölüm, Kolombiya'daki gümrük prosedürlerinin güçlendirilmesi ve modernleştirilmesi için önemli bir hedef saptamaktadır. Ayrıca her iki tarafın yetkililerinin, bilgileri sürekli olarak paylaşıp rapor edebilecek ve sahteciliğe yol açmayacak şekilde bir bilgi alışverişi sağlayabilmesi için bir anlaşma tesis etmektedir. Öte yandan, ticaret kapasitelerinin güçlendirilmesi ile ilgili bölüm, ticaret ve yatırım fırsatları yaratmayı amaçlayan işbirliği projelerinin oluşturulmasını öngörmektedir.⁴⁰²

Fikri Mülkiyet çerçevesinde, anlaşma fikri mülkiyet haklarının korunmasını amaçlamaktadır. Bu anlamda araştırma, halk sağlığı ve bilgi edinme hakkı gibi konularda, sahiplerin haklarına saygı ve kamu yararı arasında bir denge kurulmasını amaçlamaktadır. Coğrafi koşulların korunması ile biyoçeşitlilikten türetilen ürünlerin korunması arasında bir denge kurularak biyolojik çeşitliliğin korunması planlanmaktadır.⁴⁰³

Kurumsal Konular ve Farklılıkların Çözümü, sözleşmenin hukuki yapısını ve yönetim organlarını tanımlamaktadır. Ayrıca, Anlaşma'nın uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için bir anlaşmazlık çözüm mekanizması oluşturulmasını da tesis etmektedir.⁴⁰⁴

Tüm anlaşma kapsamınca, Demokratik İlkeler, İnsan Hakları ve İşçi Hakları ve Hukuk Kurallarının Prensibi'ne, CAN ve AB arasındaki herhangi bir anlaşma için temel unsurlar olarak özel dikkat gösterilmektedir.⁴⁰⁵ Ayrıca, anlaşma, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) iş mevzuatının uygulanarak sağlanan temel çalışma hakları ile korunmayı ve uyumu teşvik etmektedir.⁴⁰⁶ Bu durumda ilgili disiplinler Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma Başlığı'nda yer almaktadır. Bu başlık, serbest ticaretin kabul edilen avantajları ile çevresel ve işçilik alanlarında belirlenen hedeflerin yerine getirilmesi arasındaki dengeyi garanti altına almayı amaçlamaktadır.⁴⁰⁷ Ayrıca, bölüm, anlaşmanın ve sivil toplum katılım alanlarının geliştirilmesine yönelik izleme mekanizmaları saptamaktadır.

3.5. STA uygulamasından sonra AB-Kolombiya ikili ticaretinin gelişim analizi

AB-Kolombiya arasındaki STA, 1 Ağustos 2013'te yürürlüğe girmiştir. STA uygulamasından dört yıl sonra, aşağıdaki bölüm; anlaşmanın Kolombiya ekonomisi

⁴⁰² ProExport, 2013.

⁴⁰³ Avrupa Komisyonu, 2013.

⁴⁰⁴ Avrupa Komisyonu, 2016.

⁴⁰⁵ Avrupa Komisyonu, 2013.

⁴⁰⁶ Avrupa Komisyonu, 2016.

⁴⁰⁷ Avrupa Komisyonu, 2013.

üzerindeki şimdiki kadar olan bazı etkilerini gözden geçirecektir. Bununla birlikte, etkilerin değerlendirilmesi için bazı saptamaların yapılması gerekmektedir. Diğer ürün fiyatlarına ilişkin son dönemde yaşanan krizin yanı sıra, gelişmekte olan ülkeleri doğrudan etkileyen “El Nino” iklim olayı, dünya ekonomisini ve ticaret politikalarını şekillendiren makro ekonomik faktörler; STA'nin ve Kolombiya ekonomisinin sonuçları üzerinde çok önemli bir etki yaratmıştır. Ayrıca uygulanan modellere, metodolojiye ve analize ilişkin açıklamalar da yapılacaktır.

3.5.1. Metodoloji (Yöntem)

Mevcut analizi, hiyerarşik olmayan bir K-aracı Kümeleme Analizi, T testidir ve bir ticari akış analizi vasıtasıyla yapılmıştır. Ticari akış analizi, anlaşmanın uygulanmasının dördüncü yılındaki ve hemen önceki yıldaki verilerin (Eurostat ve DANE) karşılaştırılmasına dayanmaktadır⁴⁰⁸.

AB üyelerinin ve büyük veri setlerinin heterojenliğinden dolayı, hiyerarşik olmayan kümeleme analizi, sendika ve dış taraflar arasındaki dış ticaretin durumunu en doğru şekilde ortaya koyan istatistiksel modeldir⁴⁰⁹. Bu metodolojinin seçimi, aynı teknik analiz yoluyla AB ve diğer ülkeler arasındaki ekonomik performans ölçmeye çalışan incelenen literatür sonucunda dayanmaktadır. Bu analiz türü, ekonomik ve ticari çalışmalar geliştirmek için yaygın olarak kullanılmaktadır.

Kümeleme analizi, alt grupların bir sınıflandırmasını üretmeye çalışmaktadır, böylece her gruptaki gözlemler, niteleyici özelliklerle birbirine benzerdir. Kurulan gruplar kendi içlerinde birbirinden ayrı durmaktadırlar. K-aracı kümeleme analiz yöntemi McQueen (1967) tarafından geliştirilmiştir ve ‘sınıf içi varyans anlamında makul oranda verimli olan parçalar sağlıyor gibi görünmektedir’⁴¹⁰. Algoritma prosedürleri, bir veri setini, belirli bir sayıda önceden belirlenmiş olan kümelerden sınıflandırır ve ana fikir, her bir kümenin merkezlerini (k kütle merkezi) tanımlamaktır.

Türkiye'de aynı teknik bazı araştırmacılar tarafından kullanılmıştır. Kılıç (2005), AB üyeliği ve aday üyeleri yönünden ekonomik performans ölçmeye çalışmıştır. Bircan (2006), Türkiye ile AB arasındaki yoğun ticaret faaliyetlerinin homojenliğini araştırmıştır. Kaya ve ark. (2009), Türkiye'nin diğer gelişmekte olan ekonomiler içindeki makroekonomik performansını değerlendirmiştir. Berberoğlu (2011), 2008 krizinin AB ülkeleri üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Göçer (2012), 2008 küresel finansal krizinin ABD, beş Avrupa

⁴⁰⁸Takvim yılı: 2012 ve 2016.

⁴⁰⁹Ozekicioglu ve Tastan, 2014.

⁴¹⁰ Mac Queen, 1967: 281

ülkesi ve Türkiye üzerindeki etkisini ölçmüştür. Kaya ve Türkmen (2013) da kümelenme analizi ile yüksek veya orta gelir grubundaki ülkelere yönelik krizin etkilerini ve tepkilerini değerlendirmiş ve Tastan ve Özekicioğlu (2014), aynı zamanda kümelenme analizi ile 2008 mali krizinden sonra AB ve Çin arasındaki dış ticaret durumunu değerlendirmiştir. Bu sırayla, küme analizi bu senaryolar üzerinde doğru bir metodoloji olarak kabul edilebilir.

Bu tezin amacına dayanarak, 2013 yılında STA'nin uygulanmasından sonra AB ve Kolombiya arasındaki ikili ticaretin durumunu analiz etmek için, k-araçlarıyla kümeleme analizi, uygulanacak en doğru modeldir. Ticari veriler, uluslararası ticaret SITC- Rev.3, standartlar ve sınıflandırma bölümü altında toplanmıştır⁴¹¹.

K-aracı kümeleme analizi, AB ve Kolombiya arasında iki periyotluk dönemde gerçekleşen bir aylık ihracat ve ithalat verilerine uygulanmıştır. 2009-2012 dönemi (STA öncesi dönem) ve 2013-2017 dönemi (STA uygulamasından sonraki dönem). Veriler, FOB değerlerinde milyonlarca ABD Dolarına karşılık gelmektedir. Veriler, resmi Kolombiya İstatistik Kurumu DANE ve Eurostat'tan talep edilmiş ve alınmıştır. Çalışmaya dâhil edilen ülkeler; Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Danimarka, Estonya, İspanya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Litvanya, Lüksemburg, Letonya, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, İsveç, Slovenya, Slovakya ve Birleşik Krallık'tır⁴¹². Ticari veriler, uluslararası ticaret SITC- Rev.3⁴¹³, standartlar ve sınıflandırma bölümü⁴¹⁴ altında toplanmıştır, bu nedenle, çalışmada 10 değişken kullanılmıştır.

Analiz süresince, çevresel değişikliklerin yanı sıra çeşitli makroekonomik değişiklikler de incelenmiştir. Bu faktörler hem tarafları hem de ticari ilişkilerini doğrudan etkilemiştir. Diğer yandan, gerçekleşen olaylarla ilgili olarak ve her iki taraf içinde STA'nin uygulanması sonucunda etkilenmiş olabilecek bazı hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. Genel olarak, ticari akışlardaki dalgalanmaların sadece Anlaşmaya veya uygulamadaki ilerleme derecesine

⁴¹¹Gıda ve canlı hayvanlar (S0): İçecekler ve tütün (S1): Yakıtlar hariç ham maddeler (S2) Mineral yakıtlar, yağlayıcılar ve ilgili malzemeler (S3): Hayvansal ve bitkisel yağlar, katı yağlar ve mumlar (S4) Kimyasallar ve ilgili ürünler (S5) ve başlıca malzeme (S6) olarak sınıflandırılmış imal edilmiş mallar Makine ve nakliye ekipmanları (S7): Muhtelif imal edilmiş ürünler (S8): Başka yerde sınıflandırılmayan mallar ve işlemler (S9).

⁴¹²Birleşik Krallık: Falkland Adaları, Man Adası, İngiltere ve İskoçya'yı ifade eder.

⁴¹³Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması, Rev.3, tüm malları ekonomik analiz için uygun başlıklarda toplar. SITC, Birleşmiş Milletler tarafından dış ticaret verileri için tüm ülkelerde kullanılmak üzere tavsiye edilmektedir ve böylelikle uluslararası ticaret istatistikleri karşılaştırılabilirliğini teşvik eder. DANE tarafından kullanılan sınıflandırma değildir.

⁴¹⁴SITC Revizyon 3, ihracat ve ithalat ile ilgili uluslararası ticaret verilerinin 10 bölümünü içermektedir. (İ) Toplam değerler, (ii) Sec 0: Gıda ve Canlı hayvanlar, (iii) Sec 1: İçecekler ve tütün, (iv) Sec 2: Ham yakıtlar hariç yenmeyen ham maddeler, (v) Sec 3: Mineral yakıtlar, yağlayıcılar ve ilgili malzemeler, (vi) Sec 4: Hayvansal ve bitkisel yağlar, katı yağlar ve mumlar, (vii) Sec 5: Kimyasallar ve ilgili ürünler, nes, (viii) Sek 6: Başlıca malzeme ile sınıflandırılmış imal edilmiş mallar, (ix) Sek 7: Makine ve nakliye teçhizatı, (x) Sek 8: Muhtelif imal edilmiş ürünler (xi), Sek 9: SITC'de başka yerde sınıflandırılmayan mallar ve işlemler

atfedilemeyeceği belirtilmelidir. Ülkenin coğrafi konumu nedeniyle, Kolombiya bölgenin iklim süreçlerinin doğrudan etkisi altında kalmaktadır. Bunlar, okyanus-atmosferinde, tropik Pasifik'in, ENSO Döngüsü ile bağlantılı ve "El Niño" ve "La Niña" olayı olarak bilinen birleşik sisteminde ortaya çıkar⁴¹⁵. Her ikisi de 2015-2016 ve 2017 başında (2015-16: "El Niño" ve 2016 sonu 2017 başında "La Niña"), son 10 yıldaki en kritik hava koşullarıyla birlikte ortaya çıkmışlardır. Bu iklim olayları, bölgenin tarım sektörünü (esas olarak kahve tarlalarını) ve daha sonra ülkenin ekonomisini ve ticaret şekillerini etkilemiştir⁴¹⁶.

Ayrıca, 2008-2009 mali krizinden⁴¹⁷ sonra emtia fiyatları da yeniden yükselmiştir Dünya çapındaki kamu müdahalelerinden kaynaklanan mali koşulların iyileşmesinin bir yansıması olarak, emtialara olan talep artmış ve Asya ülkelerinin emtia fiyatları yükselmiştir. Ekonomik beklentiler fiyatların yüksek kalması yönüyle yakıt ve metal fiyatları, gıda ve tarımsal hammadde fiyatlarından daha fazla yükselmiştir⁴¹⁸. Ancak, 2014 ortalarında gelişmekte olan piyasalarda ve özellikle Çin'de yavaşlayan büyüme, yine metallerde, gıda ve petrolde emtia fiyatlarında düşüşe yol açmıştır. Haziran 2014 ile Şubat 2016 arasında, petrol fiyatlarındaki düşüş, küresel GSYH'yi ve tüm makroekonomik faktörleri büyük ölçüde etkilemiştir. Bu durum, piyasa volatilitesine ve geri kalan malların fiyatlarındaki düşüşe gerçekten önemli bir katkı sağlamıştır.

Son olarak, 1990'lı yılların başlarında Kolombiya'da yaşanan iç çatışma⁴¹⁹, ülkenin kalkınmasını belirlemiştir. Bu dönemde Kolombiya, yolsuzluk, kurumsal istikrarsızlık, uyuşturucu kaçakçılığı, yüksek şiddet oranları, cumhurbaşkanı adayının cinayeti, Luis Carlos

⁴¹⁵"El Niño" ve onun karşıtı fazı "La Niña" fenomeni, yıllık periyodlar boyunca, Pasifik Okyanusu'nun (Doğu Ekvator Pasifik Okyanusu) tropikal bölgesindeki iklimsel değişkenliğin neden olduğu iklim döngüleridir. Bunlar, ENSO'nun (Güney Osilasyonu), zaman zaman, görece daha sıcak yüzey sularının (El Niño) veya soğuk (La Niña) 'nın farklı olaylara sahip orta ve doğu Pasifik'teki (Kuzey Peru, Ekvador ve Güney Amerika'daki Kolombiya'nın kıyıları) normalden daha iyi görünümüne sahip olan okyanussal bileşenleridir. Geniş çaplı uzun ömürlü iklim anormallikleri ya da örüntüleri "El Nino" fenomeni, Pasifik Okyanusu'nun ısınmasıyla her yıl birkaç yılda üretilen iklimsel bir olaydır. Kolombiya'da kuzey, kuzeydoğu ve orta bölgelerdeki artan sıcaklıklar ve olası kuraklıklara eşdeğerdir. Öte yandan, "La Niña" nın etkisi yağmurda önemli bir artış (pozitif anomaliler) ve sıcaklıklarda (negatif anormallikler) bir azalma ile karakterize edilir ve bu değişkenler soğuk bir olayın varlığında hava durumu çok da net olmayacak şekilde normale yakın davranma eğilimindedir. Daha fazlası için: [Http://www.siac.gov.co](http://www.siac.gov.co)

⁴¹⁶NASA 2015: Basın açıklaması 235.

⁴¹⁷2008 yılında ABD'de yüksek faizli mortgage piyasasında yaşanan krizle başlayan 2007-2008 mali krizi, birçok iktisatçı tarafından, küresel ekonomiyi etkileyerek onu bir küresel krize dönüştüren 1930'ların Büyük Buhranından bu yana gerçekleşmiş olan en kötü mali kriz olarak değerlendirilmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. "Mali Kriz 2008" de www.nytimes.com arşivi

⁴¹⁸IMF 2009.

⁴¹⁹Kolombiya iç çatışmalarının başlangıç noktası bazı literatürlerde 1950'ler olarak tarihlendirilmiştir. On yıllık bir süreç, iç gerilla olayları, tarım krizi ve siyasi istikrarsızlık ile geçmiş ve çatışmalar terörist saldırıları, şiddet ve küresel düzeyde uyuşturucu kartelleri ile on yıllarca (4) devam etmiştir. Bu durum, 2016 yılında resmi olarak Juan Manuel Santos hükümeti ve silahlı gerillalar (FARC) arasında yürütülen başarılı bir barış süreci ile sona ermiştir. Takip eden on yıl içerisinde Alvaro Uribe başkanlığında ülkedeki silahlı grupların varlığını ve gücünü azaltan hükümet stratejileri, gerillalar ile sonraki başkan Juan Manuel Santos arasında müzakereler gerçekleşmiştir. Yine aynı dönemde Barış anlaşması ve AB ile bir STB anlaşması imzalanmıştır.

Galan ve yeni bir anayasa sorunlarıyla boğuşmaktaydı (1991). Şiddetin durumu ve hükümetin halk için güvenlik sağlayıcısı olarak sınırlı kapasitesi, farklı iç hareketler ile birlikte ülkenin uluslararası imajını ve ticaret gelişimini çok etkilemiştir. Bu durum, UribeVelez'in (2002-2010) cumhurbaşkanlığına kadar devam etmiş ve bu dönemde suç grupları ve gerillalar ciddi şekilde azalmış ve ülke toparlanmaya başlamıştır. Askeri kontrol altında ve hem hükümet hem de ulusal güçlerin ülkedeki güvenliğin yeniden yapılandırılmasına yönelik silahsızlanma ve geri çekilme stratejileri ve ülkenin dünyadaki imajının iyileştirilmesine yönelik başarılı stratejiler hayata geçirilmeye başlamıştır. Bu süreç şimdi de devam etmektedir. AlvaroUribeVelez'in başkanlığını takiben, Juan Manuel Santos (2010-2018) ekonomik iyileşme, büyüme, gelişme ve barış anlaşmasına odaklanmış bir başkanlık başlatmıştır. Başkanlığı döneminde FARC (Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetleri) ile Barış Anlaşması imzalanmıştır. Silahlı grup, silahlı çatışmayı terk etmiş ve kendi siyasi partisini oluşturarak politik amaçlarını paylaşmıştır.

2008 yılının küresel finansal krizine, 2014 yılında emtia fiyatlarının düşmesine ve iki yıl düşük oranlı büyümeye (2014-2016) rağmen Kolombiya, bölgenin kalkınma, ekonomik çeşitlilik ve büyüme açısından en çok umut veren ülkelerden biri olmaya devam etmektedir.

Ancak, şiddetin önemli ölçüde azaltılmasına rağmen, ülke hala yüksek yolsuzluk oranlarıyla yerel politika ve güven ve politik belirsizlik gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır⁴²⁰. Bu sırayla geçmiş yerel çatışmalar, yavaş ekonomik iyileşme ve fiili kalkınma üzerinde hala yüksek bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte, bu araştırmanın kapsamını sınırlandırmak için, bulgular ve analizler esas olarak Kolombiya'nın dış pazarı ve ticari gelişimi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

3.5.2. Verilerin Karşılaştırılmasına Dayalı Ticari Akış Analizinin Bulguları

Hem AB hem de Kolombiya'nın istatistiklerine göre, AB'ye yapılan ihracatın%95'inden fazlası Anlaşma hükümlerine göre yapılmaktadır. AB'nin Kolombiya'daki tercih kullanım oranı 2016 yılında, AB ihracatçılarının Anlaşmayı daha verimli kullandığının bir göstergesi olan %70,6'ya (2014'te%55,7) ulaşmıştır. Buna ek olarak, AB'ye ihracatını artıran Kolombiyalı ihracatçı şirketlerin miktarında da belirgin bir artış olmuştur. 2012 yılında ihracat yapan firma sayısı 1,656 iken, 2016 yılında bu sayı 2000'nin üzerine çıkmıştır. Bunların arasında 300'den fazla Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ)⁴²¹ bulunmakta ve

⁴²⁰Ülkenin Mayıs 2018'de cumhurbaşkanlığı seçimleri olacaktır ve bu kâğıdın tarihine kadar seçim sonuçları, birkaç aday, nüfusun hoşnutsuzluğu ve siyaset ve yolsuzluğu içeren iç hukuk süreçleri tarafından halen belirsizdir.

⁴²¹KOBİ, 500.000 USD ve 5mn USD FOB arasında ihracat yapan bir şirkettir.

yaklaşık 630 mikro işletme (mineral içermeyen) ihracatlara odaklanmaktadır⁴²². Bu yeni ihracatçılar ülke ticaretini desteklemektedir.

Ayrıca, Uluslararası Para Fonu'nun Küresel Rekabet Endeksi'ne (IMF) göre, 2012-13'ten 2016-17'ye kadar Kolombiya'nın genel performansı artmış ve ilerleme göstermiştir. Son verilere göre ülke, 2012-13 yılındaki 69'uncu sıradan 61'e yükselmiştir. Ayrıca, 2011'den bu yana azalan ve 2017 yılında son on yıldaki en düşük büyüme oranına⁴²³ ulaşmasıyla GSYİH yıllık büyüme yüzdesi, ülke genelinde göze çarpmaktadır. 1990'ların ve 2000'lerin başlarındaki performansı ile karşılaştırıldığında, ülke büyük ölçüde gelişmiş ve ilerleme göstermiştir. AB ile STA'nin en son sonuçları ve STA'nin uygulanması için AB'nin gereksinimleriyle sürdürülen altyapı ve ticaret alanındaki gelişmeler, yerel ülke ekonomisini ve diğer sektörleri de olumlu etkilemiştir.

Mal Ticareti

2009-2014 yılları arasında STA'nin uygulanmasıyla birlikte Kolombiya ve AB arasındaki ticaret akışı artmıştır. Ancak, 2012'yi takip eden iki yıl içinde ve 2016 yılında ikili ticaret %23,5 oranında azalmıştır. Düşüş temel olarak uluslararası emtia fiyatlarındaki düşüşten ve Kolombiya'daki dış talebin yavaşlamasından kaynaklanmıştır⁴²⁴. AB'den yapılan ithalatlar 2012 yılında 7,35 milyar ABD dolarından 2015 yılında 8,27 milyar ABD dolarına yükselirken, 2016'da %15 azalarak 6,3 milyar ABD dolarına düşmüştür. Sonuçlar, ülkede genel bir ithalat indirimi eğilimi ile paraleldir. Almanya, AB'den yapılan ithalatların %28'ini oluşturmaktadır ve daha yüksek katılım gösteren bir AB üyesidir.

2016 yılında gerçekleştirilen ithalat rakamlarına göre; ortalama %11'lik artışla Medikal (ve diğer) araçlar (HS90) ve plastik ve plastik ürünler (HS39) yüksek artışlara sahip kategorilerdir. İlaç ürünleri (HS30) %12,5, araç ve aksesuarlar (HS87) ise %2,1 artış göstermiştir. Bununla birlikte, temel olarak AB ihracatının %16,1'ini oluşturan makine ve mekanik cihazlara yönelik yatırımlar (HS84) 2012'ye kıyasla %24,6 oranında azalmıştır. Tarımsal ürünlere gelince, sektöre ve özellikle de Sağlık ve Bitki Sağlığı ile ilgili değişikliklere ve ilerlemeye bağlı olarak, toplam ithalat %82 oranında artmıştır.

AB'ye yapılan ihracat 2012'den 2016'ya kadar geçen sürede %37,5 azalmıştır. 2012 yılında ihracat 9,1 milyar ABD doları, 2015 yılında 6 milyar ABD doları, 2016 yılında ise 4,93 milyar ABD doları olmuştur. Ancak aynı dönemde Kolombiya'nın toplam ihracatı %48 oranında azalmıştır. İhracatın genel olarak azalmasına rağmen, Kolombiya'nın AB'ye yönelik bazı geleneksel ve geleneksel olmayan ürünlerin ihracatı artmıştır. Tarım ürünlerindeki

⁴²²Bir mikro girişim toplamda 500.000USD'den daha az ihracat yapmaktadır.

⁴²³Dünya Bankası, veri 2018

⁴²⁴DANE 2015

toplam ihracat 2012'den beri %32,9 artmıştır. AB'ye gerçekleşen toplam ihracatın %10,9'unu temsil eden kahve, %44,9'luk bir oranla ihracattaki en yüksek artışa sahip olmuştur. Meyveler⁴²⁵, STA öncesi dönemden bu yana 2016 yılında, katılımdaki payını neredeyse ikiye katlayarak %18 oranında çok önemli bir artış kaydetmiştir.

Tablo 3. 1 ABD doları bazında Kolombiya –AB ticaret dengesi

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
İhracat**	4,723	5,063	8,948	9,129	9,290	9,413	6,008	4,971	4,909
İthalat***	5,104	5,609	7,473	7,359	7,949	8,761	8,278	6,301	6,348

Kaynak: DIAN, *Kasım'a kadar olan değerler, ** FOB'daki değerler, *** CIF'deki değerler

Hizmetlerde Yatırım ve Ticaret

AB, Kolombiya'da ilk yabancı yatırımcıdır. Kolombiya'daki AB DYY stokları, 2013 ve 2015 yılları arasında %4 artarak, 2015 yılında 18,2 milyar Avro'ya ulaşmıştır. AB'de Kolombiya DYY stokları 2013'ten beri %8 azalmış ve 2015'te 4,4 milyar Avro olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.2 AB-Kolombiya yatırım akışı ve stokları 2013-2015 (milyon Avro)

	İçeriyeDoğru			DışaDoğru		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Stoklar	4,788	4,248	4,418	17,528	16,258	18,163
Akışlar	1,365	-192	371	-278	183	1,458

Kolombiya ulusal istatistiklerine göre, Kolombiya'nın toplam ticaret ticaretindeki payı 2016 yılında %16,2 olarak gerçekleşmiş ve ikili ticaret hizmetleri 2015 yılında 4,3 milyar Avro olarak sabit kalmıştır.

Tablo 3.3 AB-Kolombiya'da ikili ticaret hizmetleri 2010-2015 (milyon Avro)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU 28 ithalatı	987	1,355	1,447	1,434	1,615	1,496
EU 28 ihracatı	1,953	2,636	2,857	2,576	2,485	2,866
Denge	967	1,281	1,410	1,141	870	1,370
ToplamTicaret	2,940	3,992	4,304	4,010	4,100	4,362

Kaynak: Eurostat

⁴²⁵DANE. 2017.

Tarif oranlı kotaların kullanımı

Anlaşma, kararlaştırılan kotaya kadar tercihli tarife muamelesi sağlayan tarife oran kotalarını (TRQs) belirlemektedir. Bu kotanın üzerinde ek ithalatlar, uygulanabilir en çok gözetilen ulus tarifesine tabidir. Kolombiya için, en temsili değişimlere sahip TRQ, kamış veya pancar şekeri ve kimyasal olarak saf sakaroz için uygulanan TRQ'dur. Kota kullanımını %88,4'ten %96,2'ye yükselmiştir.

Tablo 3.4 Kolombiya tarafından AB TRQ'larının kullanım oranı

	2013	2014	2015	2016
Şeker kamışı ve kimyasal olarak saf sakaroz	88.4%	85.72%	93.8%	96.2%
Diğerşekerlemeürünleri	1.37%	1.32%	1.23%	1.5%

Kaynak: TAXUD, Gözetim Veri Tabanı

Öte yandan AB, Kolombiya'nın mantar ve süt ürünleri için oluşturduğu TRQ'yu tamamen kullanmaktadır. Dondurma, peynir ve şekerle ilgili TRQ'lar, artış olsa da, neredeyse hiç kullanılmamaktadır.

Tablo 3.5 Kolombiya TRQ'larının AB Tarafından Kullanım Oranı

	2013	2014	2015	2016
Mantar	1,6%	5%	100%	100%
Süttozu ve krema	0%	34,9%	100%	100%
Peyniraltısuyu	57,6%	50%	92,9%	No more TRQ
Bebek kullanım için hazırlıklar	40,4%	67,5%	99,1%	100%
Yoğurt	0%	0,5%	0,8%	100%
Tatlı Mısır	0,42%	54,2%	100%	100%
Dondurma	5,2%	13,4%	7,4%	25,9%
Peynir	9%	8%	8,2%	7,9%
Şekerlemeler	1,8%	3,4%	3,1%	3,8%

Kaynak: DIAN (Dirección de Impuestos y Aduanas Nacionales)

AB için muz ithalatının önemi nedeniyle, tarihsel olarak özel muamele ve hükümler kabul edilmiş ve geliştirilmiştir. Sonrasında AB-Kolombiya ve Peru arasındaki STA, bu konu üzerine özel bir bölüm ayırmıştır. Bu bölüm, bir koruma incelemesi başlatma ve ürün üzerinde öncelikle gözetleme tedbirleri getirme olasılığı konusundan bahsetmektedir. Bu fıkra “Avrupa Parlamentosunun 19/2013 sayılı Tüzüğü'nün (AB) uygulanması ve iki taraflı koruma maddesini ve muz için istikrar mekanizmasını uygulayan Konsey” olarak bilinmekte ve her iki ülkenin de muz ithalatının evrimini izlemektedir.

STA'den sonra, Kolombiyalı muzun AB'ye ihracatı 2014 yılına göre % 21 artmıştır. AB ülkelerinden Belçika, 2015 yılında toplam muz ihracatının % 39,37'si ile Kolombiya muzlarının ana hedefi olmayı sürdürürken, onu aynı yıl içerisinde % 17,74 ile ABD ve %14,8 ile İtalya takip etmiştir.

3.5.3. K-Aracı Kümeleme Analizinin Bulguları

AB ve Kolombiya arasındaki STA uygulamasından önce hiyerarşik olmayan kümeleme analizi yoluyla, ithalat faaliyetleri 3 ithalat kümesinde sınıflandırılabilir. İhracat faaliyetlerine yönelik olarak 3 küme belirlenmiştir. Bu nedenle, sonuçları birlikte değerlendirmek ve analiz etmek için belirlenen kümelerin sayısı 3'tür. Küme sayısı, uygulanan ilk hiyerarşik küme analizi ile uyum içerisindedir.

K=3 olarak göz önüne alındığında; AB ve Kolombiya arasında STA'nin uygulanmasından önce ve sonra ithalat ve ihracat faaliyetlerinin kümelenme dağılımı aşağıdaki sonuçları belirlemiştir.

Tablo 3. 6 Ülkelerin STA Öncesi Kümelere Göre Dağılımı

	KÜME 1	KÜME 2	KÜME 3
İTHALAT	Almanya	Fransa, İrlanda, İtalya, İspanya, BirleşikKrallık	Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Kıbrıs, ÇekCumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İsveç
İHRACAT	Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Kıbrıs, ÇekCumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Almanya, Macaristan, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İsveç	BirleşikKrallık	Hollanda, İspanya

Tablo 3.7 Ülkelerin STA Sonrası Kümelere Göre Dağılımı

	KÜME 1	KÜME 2	KÜME 3
İTHALAT	Almanya	Belçika, Fransa, İtalya, Luxemburg, İspanya, Birleşik Krallık	Avusturya, Bulgaristan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Letonya, Litvanya, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İsveç
İHRACAT	Avusturya, Bulgaristan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Sweden	Belçika, Almanya, İtalya, Birleşik Krallık	Hollanda, İspanya

Tablo 3.8 STA öncesi İhracat ve İthalat Değerleri için Küme Merkezleri (Milyon ABD doları)

SITC	İTHALAT			İHRACAT		
	Küme 1	Küme 2	Küme 3	Küme 1	Küme 2	Küme 3
S0	\$193,457,065	\$134,012,664	\$19,606,523	\$157,683,474	\$963,250,451	\$294,258,759
S1	\$3,799,245	\$10,764,630	\$8,366,312	\$1,776,558	\$1,731,271	\$14,760,881
S2	\$71,747,518	\$27,789,944	\$4,761,988	\$6,845,288	\$183,421,604	\$175,058,343
S3	\$12,649,039	\$33,366,688	\$2,594,268	\$206,183,403	\$2,420,600,702	\$5,648,758,032
S4	\$6,705,316	\$8,377,431	\$3,041,337	\$3,271,781	\$52,806,811	\$122,996,201
S5	\$1,997,359,702	\$455,807,423	\$71,968,466	\$13,984,580	\$39,626,285	\$72,992,211
S6	\$802,805,881	\$259,709,747	\$48,285,626	\$24,256,412	\$26,470,951	\$479,468,613
S7	\$2,976,089,108	\$1,207,406,330	\$106,225,477	\$2,948,534	\$9,619,354	\$23,004,381
S8	\$500,104,596	\$250,649,808	\$25,404,545	\$5,587,179	\$35,461,158	\$37,901,857
S9	\$787,695	\$941,420	\$64,758	\$872,914	\$1,394,855	\$740,524

Tablo 3.9 STA sonrası İhracat ve İthalat Değerleri için Küme Merkezleri (Milyon ABD Doları)

SITC	İTHALAT			İHRACAT		
	Küme 1	Küme 2	Küme 3	Küme 1	Küme 2	Küme 3
S0	\$280,385,480	\$319,626,132	\$31,140,697	\$48,008,284	\$1,435,686,716	\$580,637,053
S1	\$18,364,056	\$22,161,249	\$13,113,551	\$531,253	\$25,104,082	\$17,159,030
S2	\$97,944,523	\$66,121,930	\$4,830,093	\$6,606,661	\$92,526,215	\$210,303,969
S3	\$16,438,887	\$64,286,307	\$2,578,660	\$147,341,165	\$1,165,329,618	\$7,448,255,227
S4	\$10,540,040	\$14,482,014	\$575,825	\$326,466	\$18,533,159	\$416,243,877

S5	\$3,115,833,317	\$696,140,032	\$137,492,234	\$2,694,143	\$29,537,600	\$64,118,630
S6	\$746,120,057	\$459,219,593	\$60,456,902	\$1,953,852	\$69,240,983	\$215,358,822
S7	\$3,980,682,660	\$2,030,581,558	\$189,099,463	\$1,510,083	\$17,400,628	\$32,027,995
S8	\$793,852,861	\$388,387,771	\$55,561,620	\$3,214,763	\$36,970,485	\$56,747,328
S9	\$1,186,125	\$2,537,109	\$4,453,602	\$734,506	\$10,791,247	\$3,084,560

STA öncesi ve sonrası ithalat açısından, F katsayısı ve SITC sınıflandırması kapsamında önem derecesi göz önüne alınarak, değişken makine ve nakliye teçhizatı (S7), kimyasallar ve ilgili ürünler (S5) ile malzeme esaslı olarak sınıflandırılan mamul mallar (S6) kümelenmede daha yüksek olan değişkenlerdir. İhracatta, aynı şartlar dikkate alındığında, STA'den önce, yakıtlar (S2) ve mineral yakıtlar, madeni yağlar ve ilgili malzemeler (S3) dışındaki ham maddeler kümelenmede en ilgili değişkenlerdir. Bununla birlikte, 2013-2017 dönemi için, gıda ve canlı hayvanlar (S0) en değişken olup, onları ticari modellerde bir değişikliği kanıtlayan mineral yakıtlar, madeni yağlar ve ilgili malzemeler (S3) izlemektedir⁴²⁶.

Almanya, değerlendirilen dönemde Kolombiya'nın başlıca ithalat kaynağı oluşturmakta ve STA'den önce AB'nin Kolombiya'ya olan toplam ihracatının % 70'inin fazlasından sorumlu olmaktadır. Almanya, Kolombiya için yapılan ürün sınıflandırmasında; ana makine kaynağı, nakliye ekipmanı (S7), kimyasallar (S5), mamul mallar (S6 ve S8), gıda ve canlı hayvanlar (S0) ve yakıtlar (S2) hariç ham madde olarak çoğuna önemli ölçüde katılım sağlamaktadır.

Mineral yakıtlar, yağlar ve ilgili malzemeler (S3), içecekler ve tütün (S1); hayvansal ve bitkisel yağlar, katı ve sıvı yağlar (S4) ve başka yerde sınıflandırılmayan mallar ve işlemler (S9) bakımından; Fransa, İrlanda, İtalya, İspanya ve Birleşik Krallık, STA'den önce Kolombiya için başlıca ithalat kaynaklarıydı.

Ancak, STA'nin uygulanmasından sonra küme üyeliğinin değişmesi aşikârdır, İrlanda artık katılım sağlamazken, Lüksemburg ve Belçika, başlıca gıda ve canlı hayvan kaynağı olarak Kolombiya piyasası için önemli kaynaklar haline gelmiştir (S0).

Gerçekten de AB üyesi ülkelerin çoğunluğu oluşturan ülkelerin geri kalanı, Kolombiya ile aktif ihracat faaliyetleri yürütmesine rağmen, ticari işlemlerin tamamında büyük bir öneme sahip değildir.

AB Kolombiya'nın ana ticaret ortağı olmasa da⁴²⁷, bu tezin amacı için, Kolombiya'nın Almanya'dan yapılan ithalatlara bağımlılığı önemli ve aşikârdır. Bununla birlikte, STA'nin uygulanması, ithalat kaynaklarına çeşitlilik eklemiş ve daha sonra, belirli ürünler için Belçika

⁴²⁶Analiz, Eklerin ANOVA analizine dayanmaktadır.

⁴²⁷DANE: 2017. Kolombiya'nın başlıca ticaret ortakları ABD, Panama ve AB üyeleridir (Hollanda ve İspanya)

gibi diğer AB üyelerinin artan önemini ortaya koymuştur. STA ayrıca farklı ürünlerin girişini kolaylaştırmış ve ithalattaki%63'lük büyümeden sorumlu olmuştur.

İhracat açısından, STA'den önce, Kolombiya'nın başlıca ihracat ortakları Hollanda ve İspanya ülkeleriydi. Her iki ülke de mineral yakıtlar, madeni yağlar ve ilgili malzemeler (S3), mamul mallar (S6), hayvansal ve bitkisel yağlar, katı ve sıvı yağlar (S4) için temel varma yerleri (varış noktaları) olurken; Birleşik Krallık ise, yiyecek ve canlı hayvanların (S0) ve ham maddelerin (S2) ana varma yeri (varış noktası) olmuştur.

STA'nin uygulanması Kolombiya'nın ihracat kalıplarındaki değişiklikleri ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili değişiklikler arasında, ülke tarafından üretilen önemli ürünler (S0 ve S1) için farklı ortaklar ve bu ortakların sayısındaki artış yer almaktadır. Ayrıca bu sektörlerde STA'den sonra%24'lük bir genel büyüme kaydedilmiştir⁴²⁸.

3.5.4. T testi Analizinin Bulguları

Serbest Ticaret Bölgesi'ne üye olmanın herhangi bir ülke ekonomisi için önemli olup olmadığını anlayabilmek için STA anlaşması yapılan tarihin öncesindeki ve sonrasındaki ihracat ve ithalat değerlerinin karşılaştırılması gereklidir. Bu tür bir karşılaştırmada kullanılacak örneklem tek bir adet olduğundan ve bu örneklemin öncesi ve sonrası karşılaştırılacağından dolayı, bu çalışmada kullanılacak olan yöntem bağımlı iki örneklem t testidir. T testi iki kategori arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını ölçmektedir. Örneğin bağımsız iki kategori arasındaki anlamlı farklılık arandığı zaman yapılması gereken analiz yöntemi bağımsız iki örneklem t testi iken belirli bir kriz anından sonra öncesi ve sonrasında gerçekleşen değerlerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermemesinde kullanılan analiz yöntemi bağımlı iki örneklem t testidir. Bu çalışma için uygun olan yöntem de bağımlı iki örneklem t testidir. Bunun için öncelikle verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakılmalıdır. STA öncesi toplam ihracat ve ithalat değerlerinin normallik testi tablo 5.10'da verilmiştir.

Tablo 3.10 Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov Testi		Shapiro-Wilk Testi		Çarpıklık	Basıklık
	İstatistik	P	İstatistik	p		
Toplam ihracat	0,302	0,000	0,582	0,000	2,617	6,633
Toplam İthalat	0,256	0,000	0,709	0,000	2,016	4,242

⁴²⁸DANE 2017.

Standart normal dağılımda basıklık ve çarpıklık katsayıları sıfıra yakın olmaktadır ancak bu verilerde çarpıklık ve basıklık değerleri oldukça yüksektir. Bundan dolayı bağımlı iki örneklem t testinin parametrik olmayan karşılığı olan Wilcoxon işaret sıra testi veya işaret testi yapılmalıdır. Her iki test de ayrı ayrı yapılmış ve bu testlere ilişkin analiz sonuçları Tablo 3.10 ve Tablo 3.11’de gösterilmiştir.

Tablo 3.11 İhracat Sonrası-İhracat Öncesi İçin Wilcoxon İşaret Sıra Testi Sonuçları

İhracat sonrası-İhracat öncesi karşılaştırma					
	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z değeri	P Değeri
Pozitif Sıralar	9	14,61	263	-1,778	0,075
Negatif Sıralar	18	12,78	115		
Toplam	27				

Tablo 3.11’ya göre İhracat sonrasına ve İhracat öncesine ilişkin fark anlamlı olarak bulgulanmamıştır. Sonuç olarak STA öncesi ve sonrası verilere göre ihracat açısından herhangi bir anlamlı farklılık yaratmamıştır. Diğer bir ifade ile ihracat verileri STA öncesi 1.023.559.480,985185 \$ iken STA sonrası 1.264.223.354,785185 \$ olmuştur ve aradaki fark -240.663.873,800000 \$ olarak gerçekleşmiştir. Sonuç olarak STA sonrası ihracat değerinde 240.663.873,8 \$’lık bir artış olmuştur. Ancak bu gerçekleşen fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark değildir ($z=-1,778$ $p=0,075$).

Tablo 3.12 İthalat sonrası-İthalat öncesi için Wilcoxon İşaret Sıra Testi Sonuçları

İthalat sonrası-İthalat öncesi karşılaştırma					
	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z değeri	P Değeri
Pozitif Sıralar	25	373	373	-4,421	0,000
Negatif Sıralar	2	2,5	5		
Toplam	27				

Tablo 3.12’ya göre ithalat sonrasına ve ithalat öncesine ilişkin fark anlamlı olarak bulgulanmıştır. Sonuç olarak STA öncesi ve sonrası verilere göre ihracat açısından bir anlamlı farklılık bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile İthalat değeri STA öncesinde 989.068.431,907407 \$ iken STA sonrasında 1.608.469.003,748148 \$ olmuştur ve aradaki fark -619.400.571,840741 \$ olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile STA sonrası ihracat değerinde 619.400.571,840741 \$’lık bir artış olmuştur. Burada gerçekleşen fark istatistiksel olarak anlamlı bir farklıdır. ($t=-4,421$ $p=0,000$).

Sonuç olarak STA öncesi ve sonrası verilere göre Serbest Ticaret Bölgesi anlaşması Kolombiya ekonomisi açısından ihracat açısından anlamsız ithalat açısından da anlamlı bir fark oluşturmaktadır. Eldeki verilere göre STA anlaşmasının Kolombiya ekonomisi açısından olumsuzluk oluşturduğu düşünülmektedir. Çünkü Kolombiya ekonomisi ihracat açısından anlamlı bir gelişme kaydedemezken ithalat açısından daha fazla dışarıya bağımlı hale gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, STA'nin kurulduğu yılın temel alınarak önceki ve sonraki yıllara ilişkin olarak; Kolombiya ekonomisinin ithalat kazancı -619.400.571,840741 \$ olarak ve ihracat faydası + 240.663.873.8 \$ olarak gerçekleşmiş ve tüm gelir ve giderler birlikte ele alındığı zaman STA'nin Kolombiya ekonomisine -378.736.698,0407 \$'lık bir dezavantaj sağladığı söylenebilir.

SONUÇ

Ticareti ve kalkınmayı teşvik eden uluslararası örgütlerin oluşturulmasına ve tarihsel olarak farklı geçmişlere sahip olan çok sayıda müzakereye rağmen, ticaretin gelişmemiş ülkelerin ekonomilerinin gelişimi üzerindeki etkisi, daha fazla analiz ve araştırmalara ihtiyaç duyan bir konu olmaya devam etmektedir.

Bu tez Kolombiya ve AB (çağdaş tarihin en önemli ekonomik bloğu) arasındaki ticari entegrasyona ve uygulanan STA'nin sonuçlarına odaklanmış olsa da, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticaret ilişkileri geliştirmek için uygulanan stratejiler; ticari faaliyetlerin dışında ek yatırım gerektiren uzun vadeli kalkınmaya yönelik stratejiler gibi görünmektedir.

Bu analizde; ülkede yaşanan durumun ve değerlendirilen dönem içindeki dünya genelindeki koşulların, STA'nin sonuçlarından daha fazla Kolombiya'nın genel gelişimiyle ilişkili/bağlantılı olduğu görülmüştür.

Küresel ticaret koşullarının, yeni ticaret modelleri, yerel ve dünya düzeyindeki politik ve sosyal gelişmeler ile büyüme ve sayılar açısından STA sonuçlarından daha fazla bağıntılı olduğu görülmüştür.

Genel olarak bakıldığında, sonuçların ötesinde bir STA'nin uygulanması, Kolombiya için uluslararası güven ve fırsatın yeniden kazanılması yönünde atılmış önemli bir adım olmuştur. AB ile ticaret modellerinde kayda değer bir değişiklik olmaksızın, değerlendirilen dönemde, STA'den sonra Kolombiya gerçekten küresel anlamda varlığını ve daha fazla kazanıma/avantaja ulaşma imkânı kazanmaktadır. Ekonomik sonuçlar açısından, Latin Amerika'da açık bir ekonomik yavaşlama ve küresel piyasadaki emtia fiyatlarındaki düşüşle birlikte, STA'nin sonuçları beklendiği gibi gerçekleşmemiştir. 2014-2016 döneminde ticari akışları genel olarak etkileyen küresel kriz, beklenen performansı ve müzakere edilmiş anlaşmaların sonuçlarını büyük ölçüde etkilemiştir. STA'nin uygulama sonrası dönemi, ticarete, özellikle emtialarda gerçekleşen küresel bir düşüşle nitelendirilmekte/karakterize edilmekte ve bu nedenle de Kolombiya'nın geleneksel ve geleneksel olmayan ihracatını etkilemektedir.

Anlaşma, ülkenin ihracat modellerini çeşitlendirme fırsatları sağlamıştır ve bu çeşitlendirme, AB'ye yönelik yeni ihracatçıların sayısında önemli bir genişlemeye yol açmıştır. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, hızla büyüyen tarım ürünleri ihracatı kategorilerini ve aynı sektördeki ihracat için yeni ürünlerin dâhil edilmesini temsil etmektedir.

Tarım, Kolombiya'nın AB'ye yönelik ihracat yapısı için, toplam ihracattaki neredeyse % 40'luk değeriyle, kilit bir sektör olmaya devam etmektedir.

Ayrıca bu çalışma, kümeleme analizine dayanarak, STA'nin uygulanmasından sonra, Kolombiya'nın ithalat faaliyetlerinde önemli bir değişiklik olmadığını ve imal edilen ürünler bakımından Almanya'ya açık bir bağımlılığın varlığını sürdürmekte olduğunu göstermektedir.

Ancak ihracat açısından yeni ortaklar ortaya çıkmıştır. Kolombiya ihracatına gösterilen daha fazla ilgi ile Belçika ve Almanya, AB'deki yeni kilit ortaklar olarak gözükmemektedir. Hollanda ve İspanya, Kolombiya ihracatının ana varma yeri (varış noktası) olmaya devam etmektedir. Yeni pazarlara giriş, ülkenin kalkınmasını ve uzmanlaşmasını olumlu yönde etkilemiştir. Yeni pazarlar, yavaş yavaş ticaret ilişkilerinde önemli ortaklar haline gelmiş ve böylece Kolombiya'nın kalkınmasına yönelik kilit rol oynayan oyuncular haline gelmişlerdir.

Bu tezde her ne kadar kısa bir dönem incelense de, STA'nin uygulanmasından sonra, olumlu sonuçların yansıdığını söylemek (yansıdığından bahsetmek) doğru olacaktır. Yine de, daha kesin sonuçlar için, çalışma, daha uzun bir süre zarfını kapsayarak, gelecekte tekrarlanabilir. Gelecekteki bir analiz farklı sonuçları yansıtabilir.

KAYNAKÇA

- Abbas, S. (2014). "Trade liberalization and its economic impact on developing and least developed countries". *Journal of International Trade Law and Policy* 13(3): 215-221.
- Aggarwal, V. ve Fogarty, E. (2004). "EU Trade Strategies, Regionalism and Globalism" *Palgrave Macmillan UK.*, pp. 249.
- Ahnlid, A. ve Elgström, O. (2014). "Challenging the European Union: the rising powers and the USA in the Doha Round". *Contemporary Politics*, 20 (1): 77-89.
- Allen, D. ve Smith, M. (1990). "WesternsEurope's Presence in the Contemporary International Area". *Review of International Studies*, 16 (1): 19-37.
- Aloo, L. (2017)." External Relations and the EAC". İç Ugirashebuja E., Ruhangisa J., Ottervanger T., ve Cuyvers A. (Eds.), *East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects* (pp. 182-195). *Leiden; Boston: Brill.*
- Anderson, K. (2016a). 'Contributions of the GATT/WTO to Global Economic Welfare: Empirical Evidence', *Journal of Economic Surveys* 30(1): 56-92.
- Anderson, K. (2016b). "AgriculturalTrade, PolicyReforms, and Global Food Security", London and New York: *PalgraveMacmillan.*
- Anderson, K. (2017a). "Reform achievementsso far, and GATT/WTO Contributions". InFinishing Global Farm Trade Reform: Implications for developing countries (pp. 32-42). South Australia: *University of Adelaide Press.*
- Anderson, K. (2017b). "Trade and welfare effects of further partial reforms under WTO". InFinishing Global Farm Trade Reform: Implicationsfordevelopingcountries (pp. 59-83). South Australia: *University of Adelaide Press.*
- Anderson, K. (2017c). "Ongoing and emerging issues in agricultural trade negotiations". İç Finishing Global Farm Trade Reform: Implications for developing countries (pp. 84-96). South Australia: *University of Adelaide Press.*
- Avrupa Komisyonu, (1998). "XXVIIth Report on Competition Policy". (Published in conjunction with the General Report on the Activities of the European Union - 1997), pp.89-95.
- Avrupa Komisyonu, (2000). *The EU Economy 2000 Review.*
- Avrupa Komisyonu, (2004). *The EU Economy 2004 Review.*
- Avrupa Komisyonu, (2006). *The EU Economy 2006 Review.*
- Avrupa Komisyonu, (2010). *The EU Economy 2010 Review.*

- Avrupa Komisyonu, (2013). Trade Agreement between the European Union and Colombia and Peru, Brussels.
- Avrupa Komisyonu, (2016). Report from the Commission to the European Parliament and the Council: Second Annual Report on the Implementation of the EU-Colombia/Peru Trade Agreement. COM(2016) 058 final.
- Avrupa Komisyonu, (2017a). Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Implementation of Free TradeAgreements. COM(2017) 654 final.
- Avrupa Komisyonu, (2017b). Report from the European Commissionto the European Parliament and the Council. Third Annual Report on the Implementation of the EU-Colombia/Peru TradeAgreement. COM(2017) 585 final.
- Avrupa Komisyonu, (2017c). “Overview of FTA and other tradenegotiations”
- Avrupa Parlamentosu. (2017). “EU trade with Latin America and the Caribbean”. EPRS | *European Parliamentary Research Service*, pp. 38.
- Babarinde, O. ve Faber, G. (2004). “From Lomé to Cotonou: Business as Usual?”. *European Foreign Affairs Review*, pp. 27–47.
- Baldwin, R. (2016). “The World TradeOrganization and the future of Multilateralism”. *The Journal of EconomicsPerspectives*, 30(1): 95-115. AmericanEconomic Association.
- Barry, D. ve Keith, R. (Eds.). (1999). “Regionalism, multilateralism, and the politics of global trade”, *UBC Press.*,pp. 23-210.
- Bejelloun-Touimi, N. (1997). “The Committee on Trade and Development of the WTO”, *International CentreforTrade and Development*, Bridges. Vol. 1(1): 3-5.
- Belay, S. (2007) "Revealed comparative advantage and competitiveness in services: A study with special emphasis on developing countries", *Journal of Economic Studies*, Vol. 34 Issue: 5, pp.376-388
- Bender, P. (2002). “The European Parliament and the WTO: Positions and Initiatives” iç *European Foreign Affairs Review*, 7: 195
- Bergsten, (1999). “America and Europe: Clash of Titans?”, iç *ForeignAffairs*, 78 (2).
- Bhagwati, J. (1988). “Export-promoting trade strategy: issues and evidence2. *The World Bank Research Observer*, 27-57.
- Bhagwati, J. (1992). ” Regionalism versus Multilateralism”. *World Economy*, 15., pp. 535-556.

- Brenton, P. (2003).” Integrating the Least Developed Countries into the World Trading System: The Current Impact of EU Preferences under Everything but Arms”. *The World Bank*.
- Bretherton, C. ve Vloger, J. (1999). “The European Union as a Global Actor”, *Routledge*, London, pp. 71.
- Bulmer-Thomas, V. (2000). “The European Union and MERCOSUR: Prospects for a free trade agreement”. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 42(1), pp. 1-22.
- Burca, G. ve Scott, J. (2001). “The EU and the WTO: Legal and Constitutional Issues”. *Oxford: Hart Publishing*, 2001. 328 pp.
- Chadha, R. (1999). “GATS and Developing Countries: A Case Study of India,” *National Center for Advanced Economic Research*, New Delhi, mimeo.
- Charlton, A. ve Stiglitz, J. (2005). “A Development-friendly Prioritisation of Doha Round Proposals”. *World Economy*, 28(3): 293-312.
- Cling, J-P. (2014). “The future of global trade and the WTO”. *Foresight*, 16(2): “210-213.
- Cosgrove-Sacks, C. (2001) “The EU as an International Actor” iç Carol Cosgrove-Sacks (ed) “Europe, Diplomacy and Development: New Issues in the EU relations with Developing Countries”. *Palgrave, Houndmills*, p.p 3-28.
- Crawley, A. (2000). “Toward a Biregional Agenda for the Twenty-first Century. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 42(2), 9-34.
- DANE. (2012). “Reporte Comercio Exterior”
- DANE. (2015). “Reporte Comercio Exterior”
- DANE. (2017). “Reporte Comercio Exterior”
- Dent, C. (1997). “The European Economy: The Global Context”. *Routledge*, London.
- Dhar, R. (1997). “Consumer Preference for a No-Choice Option”. *Journal of Consumer Research*, Volume 24, Issue 2, 1 September 1997, Pages 215–231. [online]. Alınan yer: <https://doi.org/10.1086/209506>
- Dinan, D. (2000). “Encyclopedia of the European Union” *Macmillan, Houndmills*, updated ed., pp.68-70
- DTÖ, (1994). “The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations: The Legal Texts”
- DTÖ, (1996). “Committee On Regional Trade Agreements”. WT/L/127.
- DTÖ, (1999). “Developing countries and the Multilateral Trading System: Past and Present”, *Development Division, Symposyon*.
- DTÖ, (2003). “Understanding the WTO”, *World Trade Organization*, 3, p. 58.

- DTÖ, (2011). “World Trade Report 2011, The WTO and preferential trade agreements: From co-existence to coherence”
- DTÖ, (2013).” World Trade Organization, Annual Report 2013”
- DTÖ, (2015a). “Doha Round: what are they negotiating?” [online]. Alınan yer: https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/update_e.htm (erişim tarihi: 01.08.2017).
- DTÖ, (2016). “World Trade Statistical Review 2016”, PDF Alınan yer: www.wto.org/statistics
- Dollar, D. ve Krey, A. (2003). “Institutions, trade, and growth," *Journal of Monetary Economics*, Elsevier, vol. 50(1), pp. 133-162.
- Dowrick, S. ve Golley, J. (2004). “Trade Openness and Growth: Who Benefits”, Oxford University Press. *Oxford Review of Economic Policy*, 20(1), GLOBALIZATION pp. 38-56.
- Duchene, F. (1972). “Europe’s role in the World Peace”. İç R. Mayne (ed.) *Europe Tomorrow: Sixteen European Looks Ahead*. London:Fontana.
- Dünya Bankası. (1987). “World Development report”. Oxford, Oxford University Press.
- Dünya Bankası. (1991). “World Development report”. Oxford, Oxford University Press.
- Dünya Bankası. (1999). “World Development report”. Oxford, Oxford University Press.
- Dünya Bankası. (2000). “World Development report”. Oxford, Oxford University Press.
- Dünya Bankası. (2004). “World Bank annual report 2003 : Year in Review (English)”
- Dünya Bankası. (2018). “World Bank annual report 2017 : Year in Review (English)”
- Dünya Ticaret İstatistik Dergisi, 2016: 28-42.
- Easterly, W., Islam, R., ve Stiglitz, J. E. (2001). “Shaken and stirred: explaining growth volatility”. *Annual World Bank conference on development economics*. Vol. 2000, pp. 191-211.
- Edwards, S. (1993). “Openness, Trade Liberalization, and Growth in Developing Countries”, *Journal of Economic Literature*, Vol XXXI, pp. 1358-1393.
- Eurostat (2016). EU direct investment positions, flows and income, breakdown by partner countries. (BPM6) [bop_fdi6_geo].
- Eurostat (2018). Las relaciones económicas y comerciales entre Colombia y la Unión Europea. Cinco años de implementación del acuerdo comercial 2013-2017. Delegation of the European Union to Colombia, Bogotá.
- Evans, P. ve Walsh, (1994). “The EUI Guide to the new GATT”. Research report. *Economist Intelligence Unit*, London.

- Frankel, J. A., & Romer, D. H. (1999). "Does trade cause growth?". *American economic review*, 89(3), 379-399.
- FINAGRO (2012). "Informe Estadístico del año".
- Finger, J. (1976). "Effects of the Kennedy Round Tariff Concessions on the Exports of Developing Countries". *The Economic Journal*, 86(341),
- Ford, J. (2002). "A Social Theory of Trade Regime Change: GATT to WTO". *International Studies Review*, 4(3): 115-138.
- GATT (1947). General Agreement on Tariffs and Trade, Geneva.
- GATT (1958). Trends in International Trade, Geneva.
- GATT (1961). L/1410, Organization for Economic Co-operation and Development - Paris Convention of 14 December 1960.
- GATT (1972). BISD 18TH Supplement. Geneva.
- GATT (1980). BISD 26TH Supplement, Geneva.
- GATT (1995). General Agreement on Tariffs and Trade 1994
- Gomez, A. (2017). "The European Union's policy towards Mercosur Responsive not strategic". European Policy Research Unit Series. Manchester University Press., Pp 234.
- Gosper, B. (2017). "An FTA with the EU: What Could Be Gained? iç 'Australia, the European Union and the New Trade Agenda'".
- Gnangnon, S. (2016). "Trade openness and structural vulnerability in developing countries". *Journal of Economic Studies* 43(1), pp.70-89.
- Grynberg, R. (1998). "The ZTO incompatibility of the Lome Convention Trade Provisions". Asia Pacific School of Economics and Management, *Working papers South Pacific*. 98(3)., pp. 29.
- Haddad, M., Lim, J.J., Munro, L., Saborowski, C. ve Shepherd, B. (2011), "Volatility, export, diversification, and policy", Chapter 11, in *Managing Openness: Trade and Outward-Oriented Growth after the Crisis*, *World Bank*, Washington, DC.
- Harrison, G. (1996). "Quantifying the Uruguay Round" içeri W. Martin and A. Winters Eds. *The Uruguay Round and the Developing Countries*, *World Bank*. Washington DC.
- Harrison, G. W., Rutherford, T. F. ve Tarr, D. G. (1997). "Quantifying the Uruguay Round". *The Economic Journal*, 107: 1405-1430.
- Hoekman, Bernard M. ve Kostecki, Michael M. (1995). "The Political Economy of World Trading System: From GATT to WTO", *Oxford University Press*, Oxford.
- Hoekman, B., ve Kostecki, M. (2001). "Political economy of the World Trading System". Alnan yer <https://ebookcentral.proquest.com>

- Holland, M. (2002). "The European Union and the third world". New York: palgrave., pp.253.
- Hopewell, K. (2015). "Different Paths to Power: The rise of Brazil, India and China at the World Trade Organization". *Review of International Political Economy*, 22(2): 311-338.
- Hudec, R.E (1987). "Developing Countries in the GATT Legal System", *Gower Publishing*, Hampshire.
- Hudec, R.E (1992). "GATT and the Developing Countries", *Colum. Bus. L*, p.67.
- Irwin, D. (1995). "The GATT in Historical Perspective. "Historical perspectives on international institutios, 85(2): 323-328
- Jaguaribe, H. ve Vasconcelos, A., (2003). "The European Union, Mercosul and the New World Order".*London: Routledge*, pp.238.
- Kennedy, P. (1993). "Preparing for the 21st Century", Random House, New York, p. 255-260.
- Klom, A. (2005)." "Latin America and international trade: Regionalism and Beyond."*Latin American Research Review*, Vol. 40, No. 3,pp. 354-364.
- Kohlscheen, E. (2003). "Review of World Economics",*Weltwirtschaftliches Archiv*, 139(4), 802-805.
- Krugman, P. (1993). "Regionalism versus multilateralism: Analytical notes". İç J. De Melo & A. Panagariya (Eds.), *New Dimensions in Regional Integration*, *Cambridge: Cambridge University Press*,. pp. 58-79).
- Kupelian, B. (2017). "Economic integration: the key to unlocking ASEAN's export potential?" *Global Economy Watch*, October 2017.
- Lester, S. (2016), " Is the Doha Round Over? The WTO's Negotiating Agenda for 2016 and Beyond". *Cato Institute Free Trade*, Bulletin No. 64.
- Leutweiller, F. (1985). "Trade policies for a better future. Proposals for action" GATT, Geneva.
- Lister, M. (1997). "The European Union and the South: Relations with Developing Countries", *Taylor and Francis*.
- Little, I., Scitovsky, T. ve Scott, M. (1970). "Industry and Trade in Some Developing Countries. A Comparative Study". Development Centre of the Organization for Economic Co-operation and Development, Paris. London, New York, *Oxford University*, XXII p. 512.
- Loayza, N. ve Raddatz, V.C. (2007), "The structural determinants of external vulnerability", *The World Bank Economic Review*, Vol. 21 No. 3, pp. 359-387.

- Mattoo, A. (2000). "Developing Countries in the New Round of GATS Negotiations: Towards a Pro-Active Role". *The World Economy*, 23(4): 471-489.
- Martin, W. ve L.A. Winters (1996). "The Uruguay Round and the Developing Countries". *World Bank*.
- Martinez, R., ve Tremolada, E. (2012). "Acuerdo Comercial Colombia Unión Europea". *Delegacion de la Union Europea en Colombia*, pp. 29.
- MacQueen, JB. (1967) "Some methods of classification and analysis of multivariate observations". Proc. of 5th Berkeley Symposium on Math. Stat. and Prob., pp. 281-297.
- Meunier ve Nicolaidis, (1999) "Who speaks for Europe?, the Delegation of Trade Authority in the EU", *Journal of Common Market Studies*, vol 37(3): 485-487
- Michalak, W. ve Gibb, R. (1997). "Trading Blocs and Multilateralism in the World Economy". *Annals of the Association of American Geographers*, 87(2)., pp 264-279.
- Michalopoulos, C. (1985). "Non tariff measures, Trade and Development". Development Committee #6. Washington DC.
- Michalopoulos, C. (2000). "Trade and Development in the GATT and WTO: the Role of Special and Differential Treatment for Developing Countries". *WTO Working Draft*.
- Narlikar, A. (2003). "International trade and developing countries: Bargaining coalitions in GATT and WTO". Alınan yer ebookcentral, Proquest.
- NASA 2015; Press Release 235.
- NiChathain, C. (1999). "The European Community and the Member States in the Dispute Settlement Understanding of the WTO: United or Divided?" in *European Law Journal*, Vol. 5 (4), pp. 468-469.
- Niroomand, F. ve Nissan, E. (1997) "An inquiry into openness in international trade", *Journal of Economic Studies*, Vol. 24 Issue: 3, pp.167-178,
- OCDE. (2015). OECD Economics Department Working Papers, OECD Trade Policy Papers 179, OECD Publishing.
- O'Neill, M. (2002). "The Winds of Change Blow Again: The World Trade Organisation's Impact on the European Community's Common Agricultural Policy". in *Liverpool Law Review* 24(3).
- Orbie, J. (2004). "Everything but Arms: A Civilian Power Europe at Work?", European Consortium for Political Research (EPCR) *Joint Sections Workshops, Uppsala* 13-18, Workshop 7: New Roles for the EU in International Politics?

- Ozekıcioglu, H. ve Tastan, S. (2014). "Development of European Union And China Bilateral Trade After The 2008 Financial Crisis: A Cluster Analysis". *International Journal Of Economics And Financial Issues*, Vol. 4, No. 2, 2014, pp.336-343.
- Page, S. ve Hewitt, A. (2002). "The New European Trade Preferences: Does 'Everything But Arms' (EBA) Help the Poor?". *Development Policy Review*, 20,,pp. 91-102.
- Prebisch, R. (1984). "The Economic Development of Latin America and its principal problems". *UN ECLA*, Santiago.
- Princen, S. ve Kndot, M. (2003). "Understanding the European Union's External Relations", *Routledge*, New York.
- ProExport Colombia, (2013). "Acuerdo comercial con la Union Europea".
- Raddatz, C. (2007), "Are external shocks responsible for the instability of output in low-income countries?", *Journal of Development Economics*, Vol. 84 No. 1, pp. 155-187.
- Rajesh, Ch., Hoekman, B., Martin, W., Oyejide, A., Pangestu, M., Tussie, D. ve Zarrouk, J. (2000). "Developing Countries and the Next Round of WTO Negotiations," *The World Economy*, Wiley Blackwell, vol. 23(04): 431-436.
- Rodrick, D., (1992). "The limits of trade policy reform in developing countries". *The Journal of Economic Perspectives*, 6(1).
- Rodrick, D., (2009). "Globalization, Institutions, and Economic Growth". *Princeton University Press*. 280 pp.
- Rubin, R. ve Weisberg, J. (2003). "In an Uncertain World: Tough Choices from Wall Street to Washington". *Random House*, New York., pp. 437.
- Ruggiero, R. (1995). "The Global Challenge: Opportunities and Choices in the Multilateral Trading System". The Fourteenth Paul-Henri Spaak Lecture - *Address to Harvard University*.
- Sachs, J. (1987) "Trade and Exchange Rate Policies in Growth-Oriented Adjustment Programs," in Growth oriented adjustment programs. Eds.: Vittorio Corbo, Morris Goldstein, ve Mohsin Khan. Washington, DC: IMF.
- Sachs, J.ve Warner, A. (1995). "Economic Reform and the Process of Global Integration." *Brookings Papers on Economic Activity*, (1), pp. 1-95.
- Sampson, G. (1996). "Compatibility of Regional and Multilateral Trading Agreements: Reforming the WTO Process". *American Economic Review*, 86(2), pp. 88-92.
- Sampson, G. (1997). "The WTO and Regional Trading Agreements". *Australian Economic Review* 30(1), pp 75-89.

- Santander, S. (2002). "EU-Mercosur Interregionalism: Facing up to the South American Crisis and Free Trade Area of the Americas". *European Foreign Affairs Review*, 7 (4): 491-505.
- Santander, S. (2005). "The European partnership with Mercosur: A relationship based on strategic and neo-liberal principles". *European Integration*, 27(3), 285-306.
- Scheman, L. R. (2003). "Greater America: A New Partnership for the Americas in the Twenty-first Century". NYU Press.
- Schwab, S. (2011). "After Doha: Why the Negotiations are Doomed and What we should do about it". *Foreign Affairs*, 90 (3):104-117.
- Senti, R. ve Colan, P. (1998). "WTO: Regulation of World Trade After the Uruguay Round", *Schulthess Polygraphischer Verlag, Zurich*, p.18.
- Singer, H. (1950): "The distribution of Gains between Investing and Borrowing Countries" *American Economic Review*, Papers and Proceedings, Vol. 11: 473-485.
- Smith, K. (2003a). "EU External Relations", iç Cini, M. (ed) "European Union Politics", *Oxford University Press*, Oxford, p. 230.
- Smith, K. (2003b). "The European Union: A Distinctive Actor in International Relations". *The Brown Journal of World Affairs*, 9(2), 103-113.
- Smith, K. (2004). "The making of EU foreign policy: the case of Eastern Europe". *Basingstoke: Palgrave Macmillan*, 220-230.
- Smith, M. (1998). "Does the flag follow trade? 'Politicisation' and the emergence of a European foreign policy". *A common foreign policy for Europe*, 77-94.
- Taylor, M. (1991). "The possibility of cooperation". Cambridge: Cambridge University Press.
- Thurow, L. (1987). "The Rise and Fall of the Great Powers: Economic change and Military Conflict from 1500 to 2000", *Random House*, New York, p.257.
- Torrelli, C. (2003). "Mercosur for Sale? The EU's FTAA and the Need to Oppose it". Corporate Europe Observatory (CEO) and Transnational Institute (TNI) Info Brief.
- Treaty of Rome, (1957).
- Tussie, D. (2003). "Regionalism: providing a substance to multilateralism?". Theories of new regionalism, *Palgrave Macmillan*, London, pp. 99-116.
- Tyers, R. and Anderson, K. (1992). "Disarray in World Food Markets A Quantitative Assessment; Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Valenzuela, E., D. van der Mensbrugge ve Anderson, K. (2009). "General Equilibrium Effects of Price Distortions on Global markets, Farm Incomes and Welfare", Ch. 13 iç *Distortions to Agricultural Incentives: A Global Perspective, 1955-2007*, son düzenleyen

- K. Anderson, London: *Palgrave Macmillan*. van der Mensbrugge, D. (2005), 'Linkage Technical Reference Document: Version 6.0', World Bank, Washington, DC.
- Vand den Hoven, A. (2004). "Assuming Leadership in Multilateral Economic Institutions: The EU's "Development round"". *Discourse and Strategy, West European Politics*, 27(2)., pp. 256-283.
- Viner, J. (1965). "Studies in the Theory of International Trade", *New York: Harper and Brothers*, 3/29/2019.
- White, B. (2001). "Understanding European Foreign "Policy", *Palgrave, Houndmills*, p.31.
- Wilkinson, R. ve Lee, D. (2007) "The WTO after Hong Kong: setting the scene for understanding the Round." İç Lee, D. ve Wilkinson, R. (eds.) "The WTO after Hong Kong: Progress in, and prospects for, the Doha Development Agenda". *Oxon; New York: Routledge*. pp.3-25.
- Woolcock, S. (2000). "European Trade Policy: Global Pressures and Domestic Constraints" iç Wallace, H ve Wallace W (eds.) "Policy-Making in the European Union" *Oxford University Press*, pp. 373-399.
- Yanikkaya, H. (2003), "Trade openness and economic growth: a cross-country empirical investigation", *Journal of Development Economics*, Vol. 72 No. 1, pp. 57-89.
- Young, A. (2004). "The Incidental Fortress: The Single European Market and World Trade" iç *Journal of Common Market Studies*, 42(2): 393-414.
- Zhao, L. ve Wang, Y. (2009). "China's pattern of trade and growth after WTO accession: Lessons for other developing countries". *Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies*, Vol. 2 Issue: 3, pp.178-210.

İnternet Kaynakları

- <https://europa.eu>. (erişim tarihi: 06.10.2016).
- <http://www.ft.com> (erişim tarihi 20.07.2017).
- <http://www.dane.gov.co/> (erişim tarihi: 20.09.2017).
- <http://ec.europa.eu/> (erişim tarihi: 06.10.2017).
- <https://europa.eu/> (erişim tarihi: 06.10.2017).
- <http://gatt.stanford.edu/page/home> (erişim tarihi: 06.10.2017).
- <http://rtais.wto.org/> (erişim tarihi: 06.10.2017).
- <http://trade.ec.europa.eu/> (erişim tarihi 11.01.2018).
- https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/update_e.htm (erişim tarihi 01.08.17).
- <http://www.wto.org> (erişim tarihi: 06.10.2018).

<http://trade.ec.europa.eu/> (erişim tarihi 11.01.2018).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Natalia Juliana TAVERA ARENAS
Doğum Yeri - Tarihi	KOLOMBIYA- 13.03.1990
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Hijas de Cristo Rey, Bogota, KOLOMBIYA
Lisans Diploması	Universidad de la Sabana, Uluslararası Pazarlama ve Lojistik Yönetimi, 2012
Yabancı Diller	Fransızca., İngilizce, İspanyolca, İtalyanca Portekizce, Türkçe.
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	GODIVA, Global Seyahat Perakendeciliği, Belçika, 2018 itibaren. BLUE STORKS, Seyahat Perakendeciliği, Belçika,2018. FOXYEVE, Pazarlama ve lojistik, India 2014-2015 SURYA WORLD, Yönetimi, India 2014 DAVIVIENDA BANKA, Yönetimi, 2012-2014
E-Posta	nataliataar@gmail.com